

Bok og Bibliotek

Nr. 1. 2013

ÅRETS BIBLIOTEK- PROSJEKT 2012

Nå kommer e-bøkene

Forskning: Bibliotekutvikling

Tanker om formidling

Bibliofil-bibliotek får no' mer

Vi leverer først og fremst et funksjonelt biblioteksystem, men vi tilbyr kundene våre tilleggsløsninger med blant annet stor vekt på selvbetjening.

Bibliofil-bibliotekene tilbys blant annet vår løsning med **halvtykke klienter** for bruk som **publikumsmaskiner**. Halvtykke klienter, også kalt diskløse pc-er, er en løsning som kombinerer det beste fra tynne klienter og vanlige pc-er. Maskinene starer opp fra tjenermaskinen, og har all disklagring på denne. Ved hver ny pålogging hentes en helt ny og ren mal ned

fra tjeneren. Programmene kjøres så lokalt, uten å belaste tjeneren.

Vi tilbyr pålogging med lånernummer og passord, og biblioteket kan velge hvor lenge låneren får bruke maskinen (for eksempel maks. en time).

Fordelene er driftssikkerheten og at disse maskinene nesten ikke trenger vedlikehold. Vi sørger for nødvendig oppgradering av programmene, og biblioteket slipper vedlikehold av hver enkelt maskin.

Innhold

Hovedsaken

Også i år strømmet det på med prosjekter til Bok og Biblioteks konkurranse Årets bibliotekprosjekt. Bredden var stor og viljen til nyskapning og formidling er imponerende omkring i landets biblioteker. Vi presenterer i denne utgaven de tre vinnerne og gir dessuten "hederlig omtale" til tre andre prosjekter som konkurrerte sterkt om en plass på pallen. 11

Bibliotekutvikling

- E-bøker.** Lang dags ferd mot e-bøker 8
- Grenseløst.** Nordisk samarbeid, av Heidi Grytten, Annike Selmer, Cecilie Bergh og Kari Bjørklid (alle ved Deichmanske bibliotek) 18
- Forskning.** By- eller bibliotekutvikling – ja takk, begge deler, av Sunniva Evjen, PhD bibliotek- og informasjonsvitenskap 36
- Bohem-bibliotekar.** Haakon Nyhuus
– Kristianiabohemen som ble folkebibliotekenes far. 44
- Skolebibliotek.** Skolebibliotekarens rolle i Ungdommens kritikerpris, av Bjarte Bakken, Foreningen Iles 40
- Biblioteksjefer mener....** Et utvalg biblioteksjefer uttaler seg om Nasjonalbiblioteket og utfordringer i 2013 52

Bøker, lesing, formidling

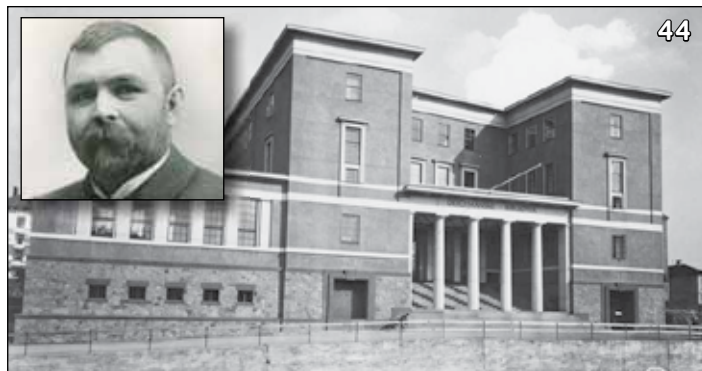
- Førstehjelp.** Det er fortsatt mulig å reparere bøker 21
- Formidling?.** Hvordan tenker bibliotekarer om litteraturformidling? Av Nanna Kann-Christensen og Gitte Balling, Det Informationsvidenskabelige Akademi, IVA 30
- Lyrikk.** Jan Erik Vold, av Stefan Andreas Sture 34

Meninger

- Leder:** E-bøker og bibliotek – ingen krise 5
- Professor'n:** Hva er norsk kultur? Av Ragnar Audunson 24
- Plinius.** Kunnskapsrevolusjonen – fra dampmaskiner til læringsbedrifter, av Tord Høivik 28
- Kulturutfordring 1.** Lansering av Civita-bok 30
- Kulturutfordring 2.** Kultur for kulturens skuld, av Georg Arnestad 42

Litt av hvert

- Fokus..** 6
- Nye litteraturhus:** Fredrikstad og Bergen. 57
- Topptur.** Tre bibliotekarer på jakt etter en feilplassert fjelltopp, av Anne Mette Vibe 58
- Jerusalem.** Bokhandlere, bibliotek, litteraturhus. Av Bengt Sigvardsson (tekst) og Anders Paulsson (foto) 60
- Innovasjon.** Kunnskapsspredning i verdens biblioteker, av Fil. Dr. Jan-U. Sandal 64
- Kryssord.** 70

Showtime!

3.950,-

4470 Showalot picture book, hvit
4471 Showalot picture book, svart
4466 Showalot ladder, hvit
4467 Showalot ladder, sort
Pris ekskl. mva

Nytt medlem i Showalot-familien – Showalot picture book!

Fronteksponering av billedbøker og bøker for barn, tilpasset barnehøyde og brede bøker. Førstefødte Showalot ladder fra 2012, ble raskt en bestselger. Med smart mediaeksponering i voksenhøyde 176 cm og praktisk bredde 60 cm.

Showalot-reolene kan enkelt stilles opp mot vegg, uten å skrus fast. Ønskes et frittstående, dobbelt stativ kan to stativer plasseres mot hverandre.

Vi skaper rom for opplevelse

BS Eurobib

www.bseurobib.no

Nå blir det e-bøker å låne på biblioteket

Å skrive leder om e-bøker og bibliotek i et tidsskrift hvor det går inntil to uker fra det går i trykken til det ligger i abonnentenes postkasse, er risikabelt. Det skjer så mye på området at det er lett å havne i en bakevje. Her kommer likevel et forsøk.

Mandag 15. januar ble det brudd i samtalen mellom Norsk bibliotekforening og (NBF) og Den norske Forleggerforening (DnF). NBF krevde at bibliotekene for eksempel i et konsortium skulle kunne dele på lisenser, slik man tidligere har delt på fysiske bøker ved fjernlån. DnF krevde at bare enkeltbibliotek skal kunne kjøpe inn og låne ut e-bøker, altså én lisens til hvert bibliotek. NBFs krav ble for stort for DnF å svelge. De fryktet at det ville føre til at de ville miste salg av lisenser til bibliotekene når flere bibliotek kunne samarbeide om én lisens.

Det er ingen grunn til å tvile på at Forleggerforeningen kan ha rett i at en for fri flyt av e-bøker kan redusere salget av e-bøker i det kommersielle markedet. Det var det samme argumentet de danske forlagene brukte i høst da de satte foten ned for en videreføring av eReolen.dk. Her er det flere hensyn som spiller mot hverandre. Det er viktig at en modell for utlån av e-bøker i norske bibliotek både sørger for at bibliotekene kan utøve sitt *samfunnsoppdrag* og at forlagene og forfatterne kan *tjene penger* på bøkene. Det siste er en forutsetning for at det i det hele tatt blir noen norske e-bøker å låne ut.

Det som i dag bremser en fullkommen NBF-modell, er først og fremst forleggerens veto mot fjernlån av e-bøker. Men bruddet mellom NBF og DnF er ikke den totale krisen som enkelte medier ville ha det til. Det finnes tvert i mot lys i tunnelen: BS weblån nærmer seg lansering, riktig nok uten Cappelen Damm og Aschehoug, Biblioteksystemer kommer snart på banen, storbybibliotekene ser ut til å ta noen egne offensive grep på egenhånd, Kulturrådet vedtok 6. februar å utvide prøveprosjektet med e-bøker under innkjøpsordningen, og dessuten jobber DnF med modeller som de vil tilby bibliotekene. Som en del av bildet er det verdt å merke seg at Kristenn Einarsson i DnF flere ganger har pekt på den nye danske modellen som en interessant vei å gå, dette er en modell som kombinerer en tradisjonell eksemplarmodell og en "klikkmodell".

Det er viktig at vi kommer i gang nå, både bibliotekene og en rekke brukere har ventet lenge. Men det er også viktig å ta høyde for at ingen utlånsmodell for e-bøker vil være perfekt fra dag én, først må vi samle og bearbeide erfaringer. I den utprøvingsfasen vi er i nå, er det viktig at det beste ikke blir det godes fiende. (Se også reportasje om e-bøker s. 8.)

Odd Letnes

odd.letnes@bokogbibliotek.no

Bok og Bibliotek

Nr. 1. 2013
Årgang 79 II

Bok og Bibliotek er et redaksjonelt uavhengig tidsskrift og redigeres i samsvar med Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakaten. Debattinnlegg og innkjøpte artikler uttrykkes ikke nødvendigvis Bok og Biblioteks mening. Antall utgivelser: 6 per år.

I REDAKSJONEN
Odd Letnes, ansvarlig redaktør
odd.letnes@bokogbibliotek.no

POSTADRESSE
Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo
Telefon: 41 33 77 86
www.bokogbibliotek.no

UTGIVER
ABM-Media AS
Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo

Frist for red. stoff		Ferdigtrykt
Nr. 2	28.02.	29.03.
Nr. 3	08.05.	05.06.
Nr. 4	15.08.	12.09.
Nr. 5	10.10.	07.11.
Nr. 6	08.11.	05.12.

ABONNEMENT
DB Partner as
Postboks 163, 1319 Bekkestua
bob@dbpartner.no
Tlf 67 11 38 08

Forsideillustrasjon: Kristine Vintervold

Grafisk produksjon: Arena Media as

ISSN 0006-5811

ANNONSER
Lars-Kristian Berg
Telefon 930 03 338
lakris@lakrismedia.no

ANNONSEPRISER
Omslagssider kr. 7 900,-
Baksiden kr. 8 900,-
Dobbelside kr. 9 900,-
Helside kr. 6 900,-
1/2 side kr. 4 900,-
1/4 side kr. 3 900,-

Jubileum for eventyrlige bibliotekarbrødre

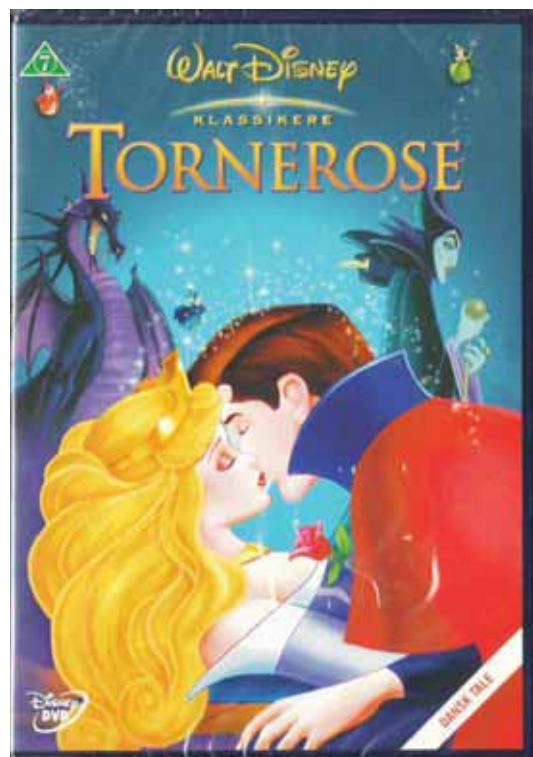
Askepott, Snøhvit, Rødehette, Tornerose og Hans og Grete. For mange er disse eventyrene blitt en selvfølgelig del av barndommens skrekk og gru.

Brødrene Grimm blir i år feiret i Tyskland i anledningen av 200-årsjubileet for utgivelsen av "Kinder- und Hausmärchen", i Norge kjent som "Brødrene Grimm: Samlede eventyr".

Brødrene drev et utstrakt filologisk arbeid, men de gjorde også en innsats som bibliotekarer. Jacob Grimm ble i 1808 bibliotekar hos kong Jérôme Bonaparte av Westfalen og reddet mange håndskrifter fra å bli sendt til Paris, senere ble han underbibliotekar i Kassel, men følte seg forbigått og reiste 1830 til Göttingen som ordinær professor og bibliotekar.

Wilhelm Grimm studerte også rettsvitenskap, ble 1814 biblioteksekretær i Kassel og i 1830 underbibliotekar i Göttingen.

Utgivelsen av "Kinder- og Hausmärchen" var den første vitenskapelige utgivelse av folkeeventyr, og brødrene fikk stor betydning for blant annet H C Andersen og Asbjørnsen og Moe. Grimm-året markeres på en rekke steder i Tyskland, med den midttske byen Kassel som tyngdepunkt. ■

Mot omkamp om frie bokpriser i Danmark

Det kan gå mot omkamp om de frie bokprisene i Danmark etter at styrelederen og den administrerende direktøren i landets største forlag, Gyldendal, i en kronikk i avisen Politiken sist i januar skrev at de frie bokprisene har ført til økt nedlegging blant danske bokhandler, «bestselgerisme» og litterær ensretting. Derfor var det behov for et kulturpolitisk inngrep, som ruller deler av liberaliseringen tilbake og setter en stopper for de frie bokprisene, mente styreleder Poul Erik Tøjner og administrerende direktør Stig Andersen.

Også forlaget Lindhardt og Ringhof og den danske bokhandlerforeningen har ifølge avisen Information vært på tilbaketog fra de frie bokprisene, som de i sin tid selv var med på å innføre. I 2012 måtte imidlertid 21 bokhandler stenge, og flere mellomstore danske byer har i dag ikke lenger noen bokhandel.

Forlagene og bokhandlerne får imidlertid, også ifølge Information, ingen støtte hos det danske Forbrugerrådet. Rådet mener at liberaliseringen av bokmarkedet har vært en utpreget gevinst for forbrukerne, og ser ingen grunn til å gå tilbake til fastpriser. I stedet for å tviholde på gårsdagens løsninger, bør bokbransjen derfor i stedet utnytte de mulighetene liberaliseringen og den nye teknologien nå gir dem.

Sjefkonsulent Martin Salamon i Forbrugerrådet mener derfor at forlagenes nye innvendinger minner om platebransjen, som for ti år siden helst ville rulle hele den digitale tidsalderen tilbake. Han sier også at det gjenstår å få dokumentert at det blir utgitt mindre kvalitetslitteratur i Danmark enn tidligere – og i alle tilfeller bør forbrukerne ikke betale overpris for bøker. ■

Årets bibliotek: Lom folkebibliotek

Det var hard konkurranse om å bli Årets bibliotek 2012, men de to sterke kandidatene Realfagbiblioteket ved Universitetet i Oslo og Bok- og kulturbussen i Sør-Troms ble begge slått på målstreken av vinneren, Lom folkebibliotek.

Valget var populært, og Nationen skrev at Lom folkebibliotek hadde fått den gjeveste prisen et norsk bibliotek kunne få. Avisen siterte også jurybegrunnelsen, der det heter at Lom folkebiblioteks mål er å være biblioteket for alle, «frå vogge til grav». Biblioteket har lenge ligget på utlånstoppen i Oppland. Bibliotekets digitale formidlingstjenester kommer lokale brukere til gode, og har positive ringvirkning langt ut over Lom.

Aftenposten skrev at folkebiblioteket i Lom, en bygd med 2400 innbyggere nord i Gudbrandsdalen, har et utlån av bøker som er dobbelt så høy som landsgjen-

nomsnittet, ettersom det hvert år blir lånt ut over ti bøker per innbygger fra bygget i sentrum av bygda. Dette, pluss de tre ansattes aktivt oppsøkende virksomhet ut mot folk i alle aldre, var begrunnelsen for hederen som fjorårets beste bibliotek.

– For oss betyr denne prisen utrolig mye, og er nesten ikke til å tro. Det oppleves nesten surrealistisk og i alle fall naturstridig, sa bibliotekleder Rita Mundal da hun 10. januar mottok prisen sammen med barne- og ungdomsbibliotekar Merete Byrøygard. Hun sa også at å være et godt bibliotek handler om formidling, ikke minst mot ungdommen.

Ved utdelingen av prisen fortalte elters forfatter Selma Lønning Aarø om sitt intense forhold til bibliotek, og Høyres kulturpolitiker Olemic Thommessen snakket om hvor viktige bibliotek er. Også jubileumsåret for Norsk Biblioteksforening ble åpnet samme dag. ■

Kulturrådet forlenger e-bokavtalen

Norsk kulturråd godkjente onsdag 6. februar en tilleggsavtale som gjør 70 e-boklisenser tilgjengelige for utvalgte folkebibliotek av hver tittel under innkjøpsordningen for skjønnlitteratur for voksne i 2013 og 2014. Lisensene blir fordelt etter prinsippet om at én kommune skal ha minst én lisens, men innenfor konsortiene kan lisensene lånes fritt på tvers av kommunegrensene.

Samtlige bibliotek som var med i prøveprosjektet i 2012, vil få tilbud om å bli med i det nye prosjektet: Akershus fylkesbibliotek, Buskerud fylkesbibliotek, Deichmanske bibliotek, Ryfylkebiblioteket, Troms fylkesbibliotek, Bergen offentlige bibliotek og Trondheim folkebibliotek. I tillegg vil bibliotekene i Stavanger og Kristiansand bli invitert til å delta.

Seksjonsleder for litteratursesjo-

nen i Kulturrådet, Arne Vestbø, er glad for at partene har blitt enige om en forlengelse av prøveprosjektet:

– Vi har funnet en løsning som jeg tror alle partene er fornøyde med å teste ut, og som klarer å balansere ønskene til både forfatterne, forleggerne og bibliotekene på en god måte. Alt ligger nå til rette for et robust, spennende og framtidsrettet prosjekt, sier Vestbø. ■

Prøv

DAG OG TID

– den nynorske vekeavisa for kultur og politikk – gratis!

Send SMS DT3V til 2007, så sender vi deg tre prøvenummer utan at du forpliktar deg til noko som helst.

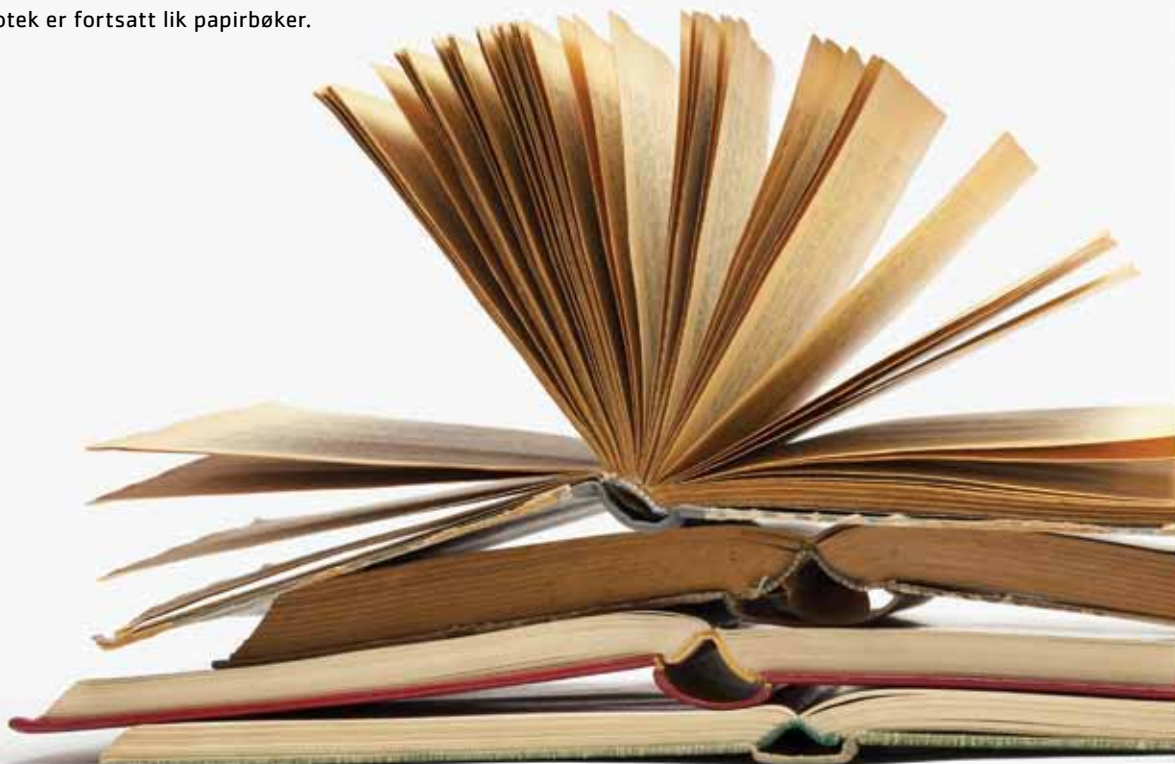

Lang dags ferd mot e-bokutlån

Alle mente prosessen var god, samtalene konstruktive og at de var enige om det meste. Men ikke alt. Etter flere måneders samtaler måtte Den norske Forleggerforening og Norsk Bibliotekforening innse at de ikke greide å enes om en løsning for utlån av e-bøker.

TEKST: MERETE LINDSTAD, FRILANSJOURNALIST

Bibliotek er fortsatt lik papirbøker.

Hvem skal kunne kjøpe en e-bok til utlån? Må det være ett bibliotek, eller kan en gruppe biblioteker – et konsortium – gå sammen om innkjøp? Og hva med fjernlån, skal det være tillatt? Dessu-

ten: Skal bibliotekene få e-boka til odel og eie når de først har kjøpt den?

Dette var sentrale spørsmål da representanter for Den norske Forleggerforening (DnF) og Norsk Bibliotekfo-

rening (NBF) i fjor høst møttes for å meisle ut en felles løsning for e-bokutlån. Fire møter ble det i alt før de 15. januar kom fram til at - nei, nå var det bare å sette sluttstrek og gå hver til sitt.

For det var ett grunnleggende prinsipp de ikke greide å bli enige om. Det gjaldt hvorvidt flere bibliotek skulle kunne gå sammen om å kjøpe en e-bok til utlån. Ja! insisterte bibliotekarene. Nei! krevde forleggerne.

A-lag og B-lag

– Vi kan ikke akseptere at Forleggerforeningen vil stoppe utviklingen av biblioteksamarbeid innenfor det digitale området, sier leder Ingeborg Rygh Hjorthen i NBF.

Hun mener kravet om at bare enkeltbibliotek skal kunne kjøpe inn e-bøker vil være et tilbakesteg i dagens bibliotekverden og føre til A-lag og B-lag. A-lagene blir de store bibliotekene som kan ta seg råd til å kjøpe inn et bredt utvalg av egne e-bøker.

B-lagene blir de små bibliotekene med tilsvarende små budsjetter. I papirverdenen har de hatt stor nytte av samarbeid og utveksling med andre bibliotek.

– Styret har vedtatt at vi ikke kan slutte oss til en uttalelse som vil begrense muligheten til samarbeid om innkjøp, påpeker Hjorthen. – Det er helt grunnleggende. Så når vi ikke kunne enes om det, var det ingen grunn til å fortsette samtalen.

Voksenopplæring

Rygh Hjorthen er svært skuffet over at partene ikke kom fram til felles prinsipper som de kan anbefale sine medlemmer. Men hun ser det ikke som noen krise, for møtene har i seg selv vært nyttige.

– Begge parter har lært mye og forstått mer om hvordan virkeligheten ser ut fra den andres ståsted. Vi opplever at forleggerne ikke lenger har denne

frykten for at biblioteket skal overta hele e-bokmarkedet.

Mange forleggere er ikke-brukere av bibliotek tjenester, så informasjon om ordninger som fjernlån, fylkesbibliotek og nasjonalt lånekort har vært nyttig.

Bibliotekfolket har også lært noe underveis. – Vi har fått mer kunnskap om hele det litterære systemet i Norge og om usikkerheten for fremtiden i bokbransjen, sier Hjorthen.

Interesse motsetninger

Forlagssjefenes argument mot at flere bibliotek skal kunne dele på e-boklenser er at det vil føre til færre salg ut til bibliotekene, og dermed lavere inntekter til forlagene og rettighetshaverne. Men siste ord er ikke sagt.

– Vi har ikke noe prinsipielt imot at flere kan dele på én lisens, påpeker Kristen Einarsson, direktør i DnF.

– Men vi har sagt at da må en slik løsning ha en økonomisk modell som er bærekraftig. Dette har vi ment at NBF bør innse. Forleggere og forfattere kan ikke ha mindre å leve av i e-verdenen enn i papirverdenen.

På spørsmål om han tror dette handler om misforståelser og kunnskapsmangel eller om direkte interesse motsetninger mellom forlag og bibliotek, svarer Einarsson:

– Jeg tror ikke det er det første.

Utstrakt enighet

Einarsson mener likevel at drøftingene med NBF har vært gode og konstruktive. Både når det gjelder fjernlån og hva slags eierrettigheter som følger en e-boklisens, har partene beveget seg nærmere hverandre underveis.

Vel så viktig er den fortsatte enigheten om at eksemplarmodellen må ligge til grunn for e-bokutlån. Det vil si at boka bare kan lånes ut til en om gangen.

Under samtalen ble det klart at ingen av partene ønsker en ordning med e-utlån som rokker ved den andres rolle og funksjon i bokmarkedet.

– Vi er enige om at en løsning *både* må utvikle det nye kommersielle markedet for e-bøker og sikre bibliotekenes samfunnsansvar, sier Kristenn Einarsson.

Ønsker drahjelp

«Bibliotekene ber nå staten og kommunene om å komme på banen i e-bokspørsmålet,» skriver Norsk Bibliotekforening i en pressemelding etter bruddet med forleggerne.

Nasjonalbiblioteket er en av aktørene som foreningen ønsker drahjelp fra. Men der ser avdelingsdirektør for bibliotekutvikling, Svein Arne Tinnesand, ingen grunn til å komme på banen.

– Vi har ikke vært del av samtalen mellom NBF og DnF, og vi har ikke vært med på å formulere samtaletemaene, understreker Tinnesand. – Da blir det litt feil å skulle mene noe om disse samtalen.

– Bibliotekforeningen har kommet dit at de nå har lagt ballen død, og da blir det opp til de enkelte bibliotekene og kommunene å gå videre.

Tinnesand ser det likevel som naturlig å ta opp e-bokutlån i Nasjonalbibliotekets faste konsultasjoner med bibliotekene. Allerede i februar skal han ha et møte med storbybibliotekene der temaet er e-bøker.

Full fart videre

Tross slutten på samtale mellom forleggerne og bibliotekene, har arbeidet med e-bokutlån langt fra stanset opp. Allerede dagen etter bruddet meldte DnF at de var i gang med å utvikle en konkret utlånsløsning, som bygget på mye av det som var tatt opp med NBF. Få dager senere ga styret sin tilslutning til å arbeide videre med en løsning.

I skrivende stund – slutten av januar – er det ikke kjent hva slags modell forleggerne har endt opp med. Foreningen er midt i forhandlinger med forfattere og andre rettighetshavere. Så lenge de pågår, holder forleggerne kortene tett til brystet.

Utlånsmodellen vil høyst sannsynlig være inspirert av danskenes nye utlånsmodell, som mange forleggere

snakker varmt om. Modellen omtales som «klikk-modellen» og innebærer at en e-boklisens består av fire utlån. Utlånene kan ikke skje samtidig, og etter fire utlån må lisensen fornyes.

Lokomotiver

På bibliotekgrasrota er det også stor aktivitet for å komme i gang med e-bokutlån selv om forsøkene på enighet med forleggerne om felles prinsipper har strandet. Da biblioteksjefene i Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger og Kristiansand hadde nettverksmøte 18. januar ble de enige om en felles

strategi for å få på plass utlån av e-bøker.

– Storbybibliotekene bør gå foran for å få dette til, for vi har mest ressurser,

sier Leikny Haga Indergaard, biblioteksjef i Bergen. – Samtidig oppfordrer vi NBF til å fortsette arbeidet med å få til felles løsninger.

Storbybibliotekene oppfordrer til å prøve ut flere utlånsmodeller. For deres del er NBFs kjepphest om at flere bibliotek skal kunne gå sammen om e-bokinnkjøp ikke avgjørende.

– For Bergen og de andre storbybibliotekene kan det være en bedre modell med lån til enkeltbibliotek.

Indergaard påpeker at medlemmene i Norsk Bibliotekforening har ulike ståsted. – Jeg aksepterer at NBF i denne saken må ta mest hensyn til størstedelen av sin medlemsmasse, som ikke er storbybibliotekene. ■

Sarpsborg kommune

Biblioteksjef - Sarpsborg kommune

Vi søker

En biblioteksjef med et strategisk blikk. Du må være målrettet og handlekraftig med sterk evne til å motivere og skape gode relasjoner. Likedan vil vi ha en biblioteksjef som er opptatt av å utvikle biblioteket både som kunnskaps og kulturarena og som fysisk og digital møteplass.

Kontaktperson: Anita Grøseth, mob: 977 61 138
Se fullstendig utlysning/elektronisk søknad:
www.sarpsborg.com/ledigstilling
Søknadsfrist: **28.02.2013**

Sarpsborg kommune har 53.000 innbyggere og ligger sentralt plassert syd i Østfold.

Ansatte i Sarpsborg kommune jobber etter verdiene "Framtidsrettet. Åpen. Respektfull. Troverdige", og kommunens arbeidsgiverpolitikk skal støtte visjonen "Sarpsborg - der barn og unge lykkes".

Sarpsborg kommune ønsker et mangfold på arbeidsplassene som speiler befolkningen med hensyn til kjønn, alder, funksjonsevne og kulturell bakgrunn.

SARPSBORG
1016 2016

www.sarpsborg.com
servicetorget: 69 10 80 00

Imponerende aktiviteter i bibliotek-Norge

Også i år strømmet det på med prosjekter til Bok og Biblioteks konkurranse "Årets bibliotekprosjekt". Av bortimot 30 kandidater, har juryen kåret tre vinnere og tre som får hederlig omtale. Det var ingen enkel jobb, siden nivået jevnt over var imponerende høyt, og vi vil gjerne benytte anledningen til å takke alle som sendte inn sine bidrag. Og til alle som ikke kom opp "på pallen" i år, ønsker vi dere lykke til i neste runde. Mer informasjon om "Årets bibliotekprosjekt 2013" følger i senere utgaver av Bok og Bibliotek.

1. premien gikk i år til "Litteraturhus Nord-Trøndelag", som er et samarbeidsprosjekt mellom Nord-Trøndelag fylkesbibliotek og ni folkebibliotek i fylket.

Litteraturhus er et svært aktuelt tema. Prosjektet er godt av flere grunner: Det stimulerer til samarbeid og kompetansebygging mellom bibliotekene. Små og store bibliotek møtes og utvikler tjenester sammen ut fra prinsippet om at alle har noe å bidra med. Man bygger bevisst opp en profil på formidlingen som tilsvarende litteraturhusenes virksomhet, blant annet satser man bevisst på å (videre)utvikle biblioteket som en debattarena. Prosjektet legger dermed opp til å støtte opp under den foreslåtte, nye formålsparagrafen for folkebibliotekene.

Gjennom prosjektet opparbeider bibliotekene seg arrangementskompetanse, formidlingskompetanse og markedsføringskompetanse.

2. premien gikk til "NM i litteraturformidling", et prosjekt i regi av Aust-Agder bibliotek og kulturformidling.

Dette er et originalt prosjekt på et veldig viktig felt: formidlingen av litteraturen. Prosjektet vil ikke bare gi økt oppmerksomhet på formidling av litteratur, men også kunne bidra til økt formidlingskompetanse, og vil slik ha stor allmenn interesse, samt betydning for utviklingen av bibliotekene.

3. premien gikk til "Stjernekofter" ved Frogn bibliotek.

Prosjektet er et originalt, egenutviklet formidlingstiltak. Prosjektet stimulerer til lek, undring og læring. Temaet som er valgt bidrar til å skape interesse for realfag. Her fremmes samarbeid mellom bibliotek og barnehager på en god måte.

I tillegg til 1., 2. og 3. plass ønsker juryen å gi **hederlig omtale** til disse tre:

- "Aktive hyller", Deichmanske bibliotek, Oslo
- "Kunnskap til lunsj", Drammen bibliotek, Høgskolen i Buskerud og Fylkesbiblioteket i Buskerud.
- "Først med det nye", Asker bibliotek.

Alle seks prosjekter er presentert på de neste sidene.

Konkurransen var åpen for både folkebibliotek og fag- og forskningsbibliotek.

Juryen besto av:

- Nina Granlund Sæther. Forfatter, redaktør av tidsskriftet Hus & Bolig. Styremedlem i ABM-media AS

- Høgskolelektor Unni Knutsen, Høgskolen i Oslo og Akershus, avdeling ABI

- Professor Lisbeth P. Wærp, kultur og litteratur ved Universitetet i Tromsø. Wærp er også medlem i Norsk kulturråds Faglig utvalg for litteratur.

- Odd Letnes, redaktør i Bok og Bibliotek

Litteraturhus Nord-Trøndelag

Ved å forene krefter og kunnskap har bibliotek i Nord-Trøndelag fått på plass et desentralisert litteraturhustilbud.

TEKST: KJETIL S. GRØNNESTAD,
FRILANSJOURNALIST

Startskuddet for prosjektet Litteraturhus Nord-Trøndelag, som er et samarbeid mellom Nord-Trøndelag fylkesbibliotek og ni bibliotek i den sørlige delen av fylket, gikk våren 2009. Idédugnaden viste at engasjementet var stort for å jobbe sammen om lesestimulering, litteraturformidling, arrangement, markedsføring og biblioteket som møteplass.

– Diskusjonene om forholdet mellom de nye litteraturhusene og folkebibliotekene ga idéen til kjernen i prosjektet: Folkebibliotekene i Nord-Trøndelag kan sammen utvikle seg til å bli det litteraturhuset innbyggerne ønsker seg, sier Kari Hortman, prosjektleder og rådgiver i Nord-Trøndelag fylkesbibliotek.

Målet var at bibliotekene i fylket skulle bli attraktive og intime formidlingsarenaer for lokale forfattere, skuespillere og foredragsholdere. Her skulle det være rom for debatt og kunnskapsutveksling både om glemte tema og samfunnets mer åpenbare problemstillinger.

Mange arrangement

Med Litteraturhuset i Oslo som viktig inspirasjonskilde, la bibliotekene vekt på at arrangement skulle være en viktig del også av Litteraturhus Nord-Trøndelag. Ikke minst ønsket man å fokusere spesielt på debatt om kontroversielle og glemte tema.

– Noen ganger kan det oppleves at

ytringsfrihet og fri meningsutveksling kommer i konflikt med kommuneledelsens eller politikernes meninger om hva bibliotek bør og ikke bør formidle. Da må bibliotekene ha et tydelig faglig ståsted og forsvare den redaksjonelle friheten. Vi kom fram til at bibliotek ofte er nokså forsiktige, at de trenger å bli tøffere. Da er det fint å jobbe sammen, og ta støytten sammen også hvis det skulle røyne på, sier Hortman.

Flere av Litteraturhus Nord-Trøndelags fellessatsinger viser dette. Aina Basso om Taternes historie, og Idar Lind med Kvinnene i Rinnanbanden, var arrangement som fungerte bra, og som var gode utgangspunkt for samtale og refleksjon. Men de vekket også vanskelige følelser når de berørte lokale forhold.

Det har vært arrangert flere turnéer for å gi rom for lokale forfattere. Det har også vært intimkonserter, barneforestillinger og temaforedrag. Bibliotekene er prøvd ut som formidlings- og opplevelsesarena. Erfaringene er at det fungerer bra. For noen arrangement har det passet bedre å holde til på andre arenaer enn i bibliotekene. Da har bibliotekene i prosjektet vært medarrangører for arrangement som for eksempel Bokpub i samarbeid med bokhandel i Steinkjer og Litteraturfest på galleri i Levanger.

Flere modeller

Flere modeller er brukt. Noen ganger koordinerte prosjektlederen turnéen og sørget for felles markedsføring, pressemeldinger og materiale for lokalt bruk. Dermed kunne også de minste bibliotekene tilby arrangement de ikke kunne administrert selv. Andre ganger har et bibliotek gjort avtale med en utøver,

mens de andre fikk muligheten til å koble seg på med eventuell deling av utgifter, organisering og markedsføring.

Noe Hortman har sett, er at flere utøvere har lagt merke til Litteraturhus Nord-Trøndelag. Bibliotekene får nå flere tilbud om forestillinger og ønsker om samarbeid, enn de fikk før.

Prosjektet har også hatt sterkt fokus på litteraturformidling av alle slag, og ulike tiltak for å stimulere til mer lesing. Opening the book-filosofien har vært viktig inspirasjonskilde.

– Hovedessensen er at det har blitt mer mangfoldig og mer utadretta aktivitet ved bibliotekene, med flere arrangement og mer litteraturformidling som vises bedre. De bibliotekansatte har gjort seg gode erfaringer med hva man kan oppnå gjennom å samarbeide, sier Hortman.

Hjelp til de små

En utfordring på veien, var at bibliotekene i prosjektet er så forskjellige. Noen holder til i byer, andre i kommuner med få innbyggere. Noen er rene folkebibliotek, mens andre er kombinasjonsbibliotek.

– Dette har vi søkt å løse med små samarbeidsgrupper som sammen har utviklet konkrete tiltak. I starten var vi også tydelige på at alle formulerte hva de ønsket å satse på, slik at man har hatt både fellestiltak og enkeltsatsinger på de enkelte bibliotek, sier hun.

Bibliotekene med minst ressurser hadde i utgangspunktet størst vansker med å nyttiggjøre seg av ekstraressursene i prosjektet. Det ble forsøkt imøtekommet ved at noen tiltak ble detaljert tilrettelagt av prosjektleder, med minimale krav til egeninnsats.

På den annen side var det viktig å vise fram at også de minste bibliote-

Noen av prosjektdeltakerne i Litteraturhus Nord-Trøndelag: Fra venstre stående: Kari Hortman, (prosjektleder Nord-Trøndelag fylkesbibliotek), Bjørnar Skjesol (Nord-Trøndelag fylkesbibliotek), Guri Marjane Sivertsen (Levanger bibliotek), Inger Marie Gran (Steinkjer bibliotek), Marianne Skarpjordet (Stjørdal bibliotek), Hallfrid Skimmeli (Steinkjer bibliotek), Turid Haug (Frosta bibliotek), Dalia Brønstad (Verran bibliotek). Sittende fra venstre: Liv Kristin Høyem (Inderøy bibliotek), Torunn Sandstad Næss (Inderøy bibliotek), Eli Kristoffersen (Verdal bibliotek). Foto: Kristin Storvig

kene har hatt noe å vise fram og bidra med overfor de største. For å dele erfaringer og idéer, samt til å planlegge sammen, ble det brukt en wiki som internt verktøy.

Bygger ut litteraturhuset

– Prosjektdeltakerne er tydelige på at de vil fortsette å samarbeide, at det er

viktig at vi opprettholder samarbeidsmodellene og møtestrukturen, og at fylkesbiblioteket må fortsette som tydelig pådriver og koordinator for aktivitetene, sier Hortman.

Det er ønske om at flere av aktivitetene som er utviklet i prosjektet, fortsetter innen normal drift og i nye prosjektsamarbeid.

– Vi starter opp med et nytt bredt anlagt prosjekt som innbefatter alle kommunene i Nord-Trøndelag: Nord-Trøndelag leser. Erfaringene, samarbeidsklimaet, metodene, og navnet Litteraturhus Nord-Trøndelag, tar vi med oss videre, sier hun.

NM i litteraturformidling – etter svensk idé

Aust-Agder bibliotek og kulturformidling innbød til konkurranse i litteraturformidling 27. juli 2012. Festforestillingen i Arendal kulturhus samlet 14 deltakere og rundt 200 tilskuere. Alle formidlet teksten Drakeguten av Asbjørn Rydland, i tillegg til ulike selvvalgte tekster.

TEKST: KJETIL S. GRØNNESTAD,
FRILANSJOURNALIST

Publikum fikk servert litteraturformidling av ypperste klasse. Mange sa i etterkant at det hadde vært en fantastisk opplevelse. Som arrangører har vi hatt det utrolig morsomt i både planlegging og gjennomføring av prosjektet. Vi har lært mye, spesielt om mediekontakt og pressearbeid som vi tar med videre i annet arbeid, forteller Stina Arstad, bibliotek- og kulturettrådgiver i Aust-Agder bibliotek og kulturformidling.

Tips fra Twitter

Idéen til NM i litteraturformidling kom via en Twittermelding om «SM i bokberättande för bibliotekarier.» Turen gikk til Strängnäs i Sverige for inspirasjon. Vel hjemme ønsket Aust-Agder bibliotek og kulturformidling å lage et norsk mesterskap, men som skulle omfatte hele vidden i begrepet litteraturformidling og som var åpen for bibliotekarer og alle andre som ønsket å delta.

Et viktig mål var å involvere lokale bibliotek og andre litteraturaktører slik at lokalbefolkningen fikk et forhold til prosjektet. Konkurransen skulle også være et unikt litterært arrangement hvor publikum fikk oppleve god formidling på nye måter.

Forberedelsene til prosjektet startet høsten 2011. I forkant av NM, ble det arrangert flere litteraturarrangement for både å forankre og skape blest lokalt. Dette omfattet blant annet Litteraturjam, boktrim, litteraturfitness og Knausgård-maraton. Samarbeidspartnere var Arendal bibliotek, musikkfestivalen Canal Street, Friskis & Svettis og Froland Curlingklubb.

NM

På konkurransedagen kom det deltakere fra hele landet for å kjempe om tittelen Norgesmester i litteraturformidling. Det å rekruttere deltakere ble imidlertid noe vanskeligere enn først antatt, noe som muligens kan tilskrives tidspunktet midt på sommeren.

– I ettertid viste det seg at det nok ikke hadde vært mulig med mange flere deltakere uten å lage et arrangement over flere dager. Dette på grunn av juryens arbeid med bedømming,

som de tok svært alvorlig, og som tok både lenger tid og mer energi enn det vi som arrangører først hadde antatt, sier Arstad.

Til slutt kåret juryen, ledet av Espen Beranek Holm, Gjertrud Øvland fra Deichmanske bibliotek i Oslo til vår første norgesmester i litteraturformidling.

Vil ha flere NM

Mesterskapet fikk stor oppmerksomhet i både lokal og nasjonal presse. De fleste oppslagene gikk på dekking av arrangementet, men noen hadde også tydelig vinkling på betydningen av litteraturformidling der bibliotekene har en viktig rolle og et stort potensial.

– Vi satser på at det blir etablert som en tradisjon, men det gjenstår å se hvilken form dette vil få etter hvert. Men at det blir NM i litteraturformidling igjen kan vi nesten våge å love, sier Arstad.

NM i litteraturformidling samlet mange interesserte tilskuere til Arendal kulturhus. Foto: Kristin Havstad/Aust-Agder bibliotek og kulturformidling

Stort tema til små barn

Kofferter fullstappet med bøker og leker om universet, er blitt bindeleddet mellom bibliotek og barnehager i Frogn.

TEKST: KJETIL S. GRØNNESTAD,
FRILANSJOURNALIST

Bakgrunnen for prosjektet «Stjerne koffert» var et ønske om sterkere samarbeid med kommunens barnehager. Frogn bibliotek ønsket et opplegg hvor de kunne besøke barnehagene, tilby bokkasse og holde eventyrstund, slik at barna ble kjent med biblioteket, de som jobber der og hva de kan tilby.

– Når Frogn barn blir sju år, kommer alle på sitt første besøk på biblioteket sammen med skolen. Da er det hyggelig at de har truffet oss en gang før og vet litt om biblioteket, sier Helene Stubberud, barne- og ungdomsbibliotekar i Frogn.

Fenger gutter

Tema for stjerne koffertene er Universet. Hverken mer eller mindre.

– Universet er et tema som interesserer mange, også barn. Vi ville at barnehagebarna skulle få lese om og undre seg over den verden og det univers vi lever i. Dessuten ville vi vise at biblioteket er et sted som gir barn og voksne mulighet for undring, leselyst, lek og samhold, sier hun.

Tre stjerne koffertene lånes ut for to måneder om gangen. Barnehagene har dem på rundgang. De er forundringspakker med bøker om både stjernebilder, solsystem, romfart og Universet. Dessuten er det lagt ved stjerne kikkerter med vakre fargemønstre, oppblåsbare planeter, lysende snurrebasser og et ekte teleskop til å kikke på stjerne-

himmelen med. Når en koffert leveres ut til en ny barnehage, benytter Stubberud anledningen til å ha «stjernebad» og eventyrstund.

– Vi har fått veldig fine tilbakemeldinger fra barnehagene. Utstyret og bøkene blir mye brukt. Spesielt har guttene i barnehagen fattet interesse for temaet og ønsket å lese bøker. Dette har vært gutter som ikke tidligere har interessert seg for bøker og lesing, sier Stubberud.

Prispenger

Frogn bibliotek søkte støtte fra Sparebankstiftelsen i DNB, og fikk tilsagn på 85.000 kroner til prosjektet. I følge Stubberud har de ikke møtt noen pro-

blemer på veien med stjerne koffertene. Prosjektet føres videre, og stjerne koffertene som hele tida er til utlån, fornyes og vedlikeholdes. Tips fra barnehagene på hvordan de har brukt stjerne koffertene, tas i mot og videreformidles til nye lånere.

– Bøker vi har dubletter av, og bøker vi ser ikke egner seg for barnehager, vil vi tilby som utlån til skoleklasser som har Universet som tema. Vi kommer til å lage tre «mini-stjerne koffertene» som vi låner ut i den forbindelse. Kanskje også da med en bokformidling og eventyrstund i forbindelse med utlånet, sier hun.

Helene Stubberud får plass til mye rart i stjerne kofferten. Ikke bare bøker, men også oppblåsbare planeter. Foto: Frogn bibliotek

En berøringsskjem
automatiserer litteraturfor-
midlingen på Deichman.
Foto: Nikolaj Jonas Blegvad/
Deichmanske bibliotek

Aktive hyller – berikende innhold

Deichmanske bibliotek i Oslo har utviklet automatisert litteraturformidling på en berøringsskjem.

TEKST: KJETIL S. GRØNNESTAD,
FRILANSJOURNALIST

Med tanke på nytt hovedbibliotek i Bjørvika, har Deichman jobbet mye med idéutvikling og prototyping av ulike formidlingstjenester.

– En av idéene var knyttet til det å få opp mer informasjon om boka man står med i hånden. Dette syns både vi og brukerne var en såpass god idé at vi søkte om et forprosjekt for å foredle idéen videre og teste ut hvorvidt det var mulig med det innholdet vi har i biblioteket i dag, sier prosjektleder Anne-Lena Westrum. Hun jobber i Deichmans utviklingsavdeling og er

koordinator for teamet «Digital utvikling».

Samordner litteraturtips

I Aktive hyller hentes det inn omslagsbilder, baksidetekster og omtaler fra fritt tilgjengelige kilder. I tillegg gjenbrukes anbefalinger fra Bokanbefalingsprosjektet. Låneren får opp informasjon om boka ved å legge den på en hylle i tilknytning til en berøringsskjem; både bokomtaler, andre bøker fra samme forfatter, og tilsvarende bøker fra andre forfattere.

– Dette gjøres ved å bruke konverterte katalogdata som grunnlag for å hente inn berikende innhold fra andre kilder og sammenstille dette med bibliotekets eget innhold, sier hun.

Katalogdataene kunne utnyttes bedre da de ble konvertert fra MARC til RDF. Deretter var det enkelt å knytte til seg annet relevant innhold.

En utfordring var at noen titler har lite innhold. En annen utfordring er at bibliotekskatalogen ofte beskriver de enkelte manifestasjonene av et verk hver for seg, mens det i en formidlingssituasjon spiller mindre rolle om man snakker om den ene eller den andre utgaven av ei bok.

Utvikling av programvare og konvertering av data, er gjort av interne ressurser på Deichman.

Prosjektet skal utvikles videre i 2013. Alt gjøres fritt tilgjengelig for andre bibliotek. Lillehammer bibliotek er først ut som samarbeidende bibliotek og skal få en slik berøringsskjem til våren.

Ved siden av Anne-Lena Westrum har prosjektgruppa bestått av Benjamin Rokseth, Petter Goksøyr Aasen, Terje Haugsgjerd, Martin K. Bråthen og Asgeir Rekkavik.

Drammensbiblioteket samarbeider om prosjektet «Kunnskap til lunsj: lær deg noe nytt på 30 minutter.» Her representert med Anne Stenhammer (t.v.) fra HiBu-biblioteket, Birgithe Schumann-Olsen fra Drammen bibliotek og Petter von Krogh fra Buskerud fylkesbibliotek. Foto: Helga Kvisli

Kunnskapsdeling i kunnskapspark

I Drammen har forelesere fra Høgskolen i Buskerud lunsjforedrag i Drammensbiblioteket.

TEKST: KJETIL S. GRØNNESTAD,
FRILANSJOURNALIST

Vi ønsket å få forskningsresultater ut til folket, samtidig som vi ville ha en digital delingskultur, forteller Birgithe Schumann-Olsen, bibliotekar med ansvarsområde for livslang læring ved Drammen folkebibliotek, og Anne Stenhammer som er leder av høgskolebiblioteket i byen.

Prosjektet heter «Kunnskap til lunsj: lær deg noe nytt på 30 minutter». En torsdag i måneden inviteres en forsker eller stipendiat fra Høgskolen i Buskerud (HiBu), til bibliotekets scene i 2. etasje for å fortelle om sin forskning. Foredragene er filmet, og lagt ut på internett av Petter von

Krogh i Buskerud fylkesbibliotek.

De tre bibliotekene ligger i Papirbredden kunnskapspark ved bredden av Drammenselva. Bibliotekene ønsket å gjøre noe som kunne speile det spesielle ved Sambiblioteket. Høgskolebiblioteket har god kontakt med forskere og stipendiater ved høgskolen, mens folkebiblioteket har arrangementskompetanse og sceneutstyr. Fylkesbiblioteket jobber med å utvikle digital delingskultur.

– Høgskolebiblioteket ønsket å gi forskerne våre en mulighet til å formidle sin forskning til et allment publikum og vise lokalsamfunnet noe av alt det høgskolen i byen driver med, sier Stenhammer.

Vanligvis er det spiseforbud i biblioteket, men til lunsjforedragene gjøres det unntak. Da dekkes det kafébord med duk, biblioteket serverer snacks og te eller kaffe, publikum tar

med matpakke og forskerne sørger for føde til de små grå.

– Prosjektet er lite kostnadskrevende, sier Schumann-Olsen.

Det var et viktig moment, for det gjør det enkelt å videreføre. Biblioteket har noen få arrangementsutgifter. Forskerne som holder foredragene i arbeidstida si, får dekket reiseutgifter fra arbeidsgiveren. Det skal videreføres i sin nåværende form med fire til fem arrangement i halvåret. Folkebiblioteket skal overta ansvaret for filming.

Både Stenhammer og Schumann-Olsen sier det er positivt at biblioteket får vist seg fram som en aktiv arena for kunnskapsformidling.

Foredragene er lagt ut på følgende nettside:
<http://vimeo.com/album/1848552>
Program for foredrag er lagt ut på HiBu sine nettsider:
<http://www.hibu.no/forskning/forsknings/>

I Asker fikk tolv innvandrere opplæring i digitale medier. Den største utfordringen var å finne et fast tidspunkt som passet for alle deltakere. – Vårt prosjekt bestod i kompetanseheving innen nye digitale medier. Vi ville utfordre både deltakerne i prosjektet og oss selv, sier Frid Feyling, utviklingsbibliotekar ved Asker bibliotek. Foto: Siri Westbye/Asker bibliotek

Ny digitale medier til nye landsmenn

«Først med det nye til nye landsmenn» var Asker biblioteks bidrag til Årets bibliotekprosjekt.

TEKST: KJETIL S. GRØNNESTAD,
FRILANSJOURNALIST

Den opprinnelige idéen var å starte en lesesirkel for innvandrere. Samtidig snakket vi om hvor viktig det er med kompetanseheving i disse digitale tider. Vi overstrømmes av nye tjenester. Dette ønsket vi også å sette i gang et prosjekt på. Så kom vi på idéen om å tilby våre nye landsmenn denne opplæringen, forteller Frid Feyling, utviklingsbibliotekar ved Asker bibliotek.

Tanken var at siden innvanderne skulle ut i jobb i Asker, ville denne opplæringen komme hele kommunen

til gode. Samtidig ville det gi deltakerne samme tilknytting til biblioteket som en lesesirkel ville gitt.

Gjensidig nytte

Prosjektet, som ble arrangert i samarbeid med Folkeuniversitetet og Asker frivilligsentral Hasselbakken, viste seg å bli nyttig også for bibliotekets egne ansatte. Våren 2012 fikk de tolv utvalgte deltakerne femten blokker med undervisning. Mange tema ble dekket, alt fra powerpoint, excel, blogg, digital jobbsøking og nettaviser, til iPad, Kindle, Samsung Galaxy, MAC, apper og e-bøker. Det viste seg imidlertid at flere av deltakerne hadde høyere ferdigheter enn beregnet. Ikke minst gjaldt det sosiale medier.

– Vi oppdaget raskt at deltakerne stilte med kompetanse som vi ikke

hadde på mange områder. På grunn av livssituasjon hadde mange inngående kjennskap til Skype, Facebook, Instagram og lignende. Slik ble det mye tosidig læring i prosjektet sier hun.

Alle som deltok fikk økt sin kompetanse innen digitale medier. Det gjaldt ikke bare innvanderne, men også de frivillige, de innleide instruktørene og bibliotekarene som bidro med undervisning. Dessuten ga prosjektet god kontakt mellom nye nordmenn og biblioteket. To av deltakerne har siden hatt praksisplass på Asker bibliotek.

– Vi håper å kunne gjenta prosjektet ved en senere anledning. Foreløpig videreføres prosjektet ved at bibliotekets egne ansatte får samme opplæring i digitale medier som deltakerne i prosjektet fikk, sier Feyling.

Knusefest på Kragerø bibliotek

» Januar måned er tid for knusing av pepperkakehus, og i Kragerø skjedde dette på Kragerø bibliotek, som hadde innbudt til skikkelig knusefest.

Biblioteket fikk i løpet av desember inn hele 12 bidrag til sin pepperkakehusutstilling. På knusefestdagen var alle kreative entreprenører innbudt til å slå i stykker mesterverkene sine. De som ikke hadde bidratt med pepperkakehus var også hjertelig velkommen, forteller barnebibliotekar Cecilie Lysell til Kragerø Blad Vestmar.

Norge elektronisk tilbakestående

» Færre låner bøker, men mange går på biblioteket. Dette er noen av utviklingstrekkene innenfor denne sektoren. Samtidig øker lesingen av e-bøker, men bibliotekene er havnet helt i bakevja når det gjelder digital satsing, skriver Stavanger Aftenblad på lederplass.

På samme måte som norske forlag har ligget på etterskudd, har også bibliotekene holdt avstand til den digitale utviklingen. Likevel er det ikke der hovedskylden ligger. Rettighetshaverne blant forlag og forfattere bidrar sterkt til at Norge er tilbakestående når det gjelder formidling av elektroniske bøker. Akkurat nå er det temmelig uklart om det er grunnlag for å få en ny avtale om digitalt utlån, mener avisen.

Bibliotekenes IT-senter.

Med åpenhet skal vi forme fremtiden

Vi tror på ÅPENHET!

ÅPENHET er en av våre viktigste ledestjerner i kontakten med våre brukere og samarbeidspartnere, og ikke minst i arbeidet med å utvikle et biblioteksystem som møter og former fremtiden: En fremtid i stadig endring - akkurat som oss.

Velkommen i vårt fellesskap!

MIKROMARC
– Bibliotekenes beste venn

Bibliotekenes IT-senter AS • Malerhaugen 20 • Pb. 6458 Etterstad • 0605 Oslo Tlf: 22 08 34 00 • Faks: 22 08 98 80 • salg@biblits.no • www.biblits.no

Nordisk biblioteknettverk – Network of Nordic Public Libraries.

– For deling og inspirasjon!

Høsten 2012 var 53 bibliotekansatte fra de fem nordiske landene samlet på Leangkollen konferansehotell rett utenfor Oslo. Sammen skulle de arbeide, spise og ha det gøy i tre intense dager med fokus på bibliotekutvikling i folkebibliotek.

Nettverket er representert fra: Helsingfors Stadsbibliotek, Århus folkebibliotek, Stockholm Stadsbibliotek, Island – Borgarbókasafn Reykjavíkur, Bókasafn Kópavogs og Amtsbókasafni á Akureyri og Deichmanske bibliotek i Oslo. Hvert land sender ca 10 deltakere til hver camp, pluss minst en fasilitator.

Det Nordiske Biblioteknettverket startet som en idé på en konferanse i Helsinki i 2008 der flere store nordiske folkebibliotek møttes fordi de alle jobbet med planlegging av nye hovedbibliotek. Med et felles ønske om også å utvikle nytt innhold søkte man sammen prosjektstøtte fra Nordisk Kulturråd. Det ble søkt om 3 samlinger, fordelt på 3 år - for å bygge nettverk på tvers av landegrensene. Århus bibliotek har hatt prosjektledelsen i nettverket. Den første samlingen ble holdt på Island i 2010, og ble organisert av prosjektledelsen ved Århus bibliotek. Den andre samlingen ble holdt på Skytteholm utenfor Stockholm i 2011 og ble organisert av Stockholms stadsbibliotek. Siste og avsluttende samling ble avholdt i Oslo høsten 2012, og ble organisert av Deichmanske bibliotek. Hovedformålet med Nordisk biblioteknettverk er:

- To strengthen a shared Nordic understanding, culture and tone about innovative libraries
- To co-create innovative ideas for common Nordic concepts for public libraries

«Den kreative metode»

Ansatte ved Århus bibliotek har jobbet mye med "Den kreative metode" sammen med Universitetet i Århus. Metodetenkingen har også vært sentral i planleggingen av campene, da det var

viktig at møtene ikke skulle fungere som typiske konferanser der man passivt lyttet til foredrag og presentasjoner. I stedet ønsket man å lage samlinger der deltakerne aktivt bidrar inn i prosessene ved å jobbe sammen i større og mindre grupper og deler sine resultater i plenum.

Camp Island 2010 og Camp Stockholm 2011

Camp 1 på Island fokuserte på hvordan den kreative metode kunne brukes som metodikk for bibliotekutvikling. Deltakerne på campen ble plassert i grupper utfra sine interesseområder og jobbet sammen om å finne løsningsforslag til ulike problemstillinger i bibliotek. Resultatet skulle presenteres som små skuespill eller sketsjer. Workshopen varte i 48 intense timer der man kun skiltes for å sove. Under slike prosesser er det klart at man blir godt kjent!

Mange av deltakerne fra Island møttes igjen på camp 2 i Stockholm, og noen nye deltakere kom til. Campen startet med at de ulike bibliotekene presenterte aktuelle og fremtidige egne prosjekter. Under resten av samlingen jobbet man med en nordisk modell for bibliotekutvikling og trender i samfunnet. Deltakerne delte seg i grupper etter interessefelt - denne gangen skulle man jobbe med utviklingen av mer konkrete samarbeidsprosjekter. Resultatet skulle bli en presentasjon be-

stående av en kort innledning og en filmsnutt. Det kom fram mange kreative forslag i den avsluttende presentasjonsrunden.

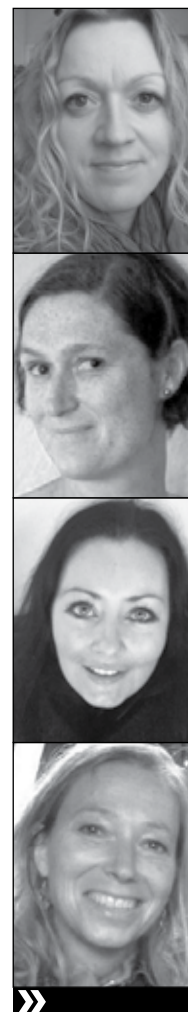
Camp Oslo 2012

I 2012 var det Oslos tur til å arrangere camp. Under et formøte i Helsinki med biblioteklederne i de respektive prosjektlandene ble det enighet om 11 felles utfordringer. Utgangspunktet var: «Folkebibliotekene i de nordiske landene går gjennom felles samfunnsmessige endringer. Bibliotekene trenger å være innovative og finne svar på hvordan en skal forholde seg til disse endringene. Ambisjonen for nordiske bibliotek er å være en hjørnestein for kunnskapssamfunnet. Kan bibliotekene være svaret på hva innbyggerne og samfunnet trenger i forhold til erfaring, kompetanse, involvering og innovasjon?

Av disse 11 ble det valgt 5 utfordringer det skulle jobbes med på campen:

1. Kompetanse: I framtiden vil biblioteket få nye brukere med behov for annen type kompetanse enn i dag. *Hvordan kan vi utvikle kompetansen til bibliotekansatte til å være fasiliterende, engasjerende, inspirerende, innovative, utfordrende og...?*

(Competences: In the future the library space will be alive with many new players and there will be a need for a great variety of competences. How do we develop the competences in the libraries to be facilitating, engaging, inspiring, innovative, challenging and...?)

Av Heidi Grytten, Annik Selmer, Cecilie Bergh og Kari Bjørklid (alle ved Deichmanske bibliotek)

2. Biblioteksbranding/Bibliotekets

merkevare: *Biblioteket er som regel oppfattet som et sted med bøker. Hvordan kan vi endre dette bildet slik at det reflekterer relasjonsbygging og behov for utvikling og nytenking isteden?*

3. Endringsfokuserte forretningsmodeller: *Hvordan kan bibliotek forholde seg til nye distribusjons modeller og påvirke dette og hvordan kan bibliotekene evaluere kvalitet, tilgjengelighet og format?*

4. Samarbeidspartnere: *Hvordan kan nordiske bibliotek samarbeide om bibliotekstjenester?*

5. Fellesskap/Community: *Hvordan kan vi være relevant for alle, reflektere befolkningens ulike interesser og samtidig være med på å skape en fellesskapsfølelse?*

Mer om de 11 utfordringene her:
<http://nordiccamp.ning.com/page/challenges-2012>

Det ble nedsatt en Deichman-prosjektgruppe 1 år i forveien som skulle arbeide med programmet. Samtidig var det tett oppfølging av en felles planleggingsgruppe satt sammen av fasilitatorer fra hvert av prosjektlan-dene. Deichmans prosjektgruppe laget detaljert program for campen der hvert minutt var beskrevet i en dreie-bok. Programmet ble så framlagt på skypemøter med de andre fasilitatore-ne som kom med sine innspill. Dreie-boken fikk sin endelige form da plan-leggingsgruppen kom sammen et par dager før campen, for en siste finpuss.

Arbeidsformen på campen vekslet mellom gruppearbeid i større og min-dre grupper, men det var også felles-samlinger for utveksling av erfaringer og fysiske aktiviteter utendørs. Fasi-litatorene fulgte hver sin gruppe. Deres oppgave var å bidra til at prosessen var kreativ og ikke stoppet opp.

Deltakerne ble presentert for de 5

utfordringene og valgte seg ut den oppgaven man hadde lyst til å jobbe videre med i form av ideer som skulle svare på utfordringen. Gruppene jobbet ut fra et bredt spekter av kreative metoder som til sammen skulle være med å gi en variert og aktiv deltakelse i prosessen og samtidig frigjøre tanke-ne fra dagliglivets tankesett. Metodene var blant annet:

- **AT-ONE** - er en workshop-basert metode som bruker fem innfalls-vinkler som grunnlag for å skape nye eller forbedrede tjenester.
- **Gallery** metoden – her går delta-gerne rundt ideene(som i et galleri) og gir kommentarer.
- **Speed dating**-metoden – her oppfordrer en folk til å møtes og snakke om ideen og få tilbakemeldinger under tidtaking. Formålet er å formilde ideen og om å snakke med flest mulig mennesker.
- **Walk and talk** - metoden er basert på teorien om at mennesker tenker bedre når de går.
- **Thinking hats** - her får deltakerne utdelt en rolle om å være negativ, positiv, vilt begeistra, drømmende for å få fram flere aspekt ved idéen.
- **Village square** er en metode som åpner opp for kreativ samtale for en felles interesse om å finne en dy-pere forståelse for tema.
- **PechaKucha** - er en presentasjons-metode der en skal vise et budskap ved hjelp av 20 lysbilder, hvert bil-de vises i 20 sekunder. Samtidig som man holder en muntlig presentasjon.på 6 min og 40 sek-under. Formatet skal forsøke å pro-dusere en konsis og sammenpakket presentasjon.

Nettverksbygging

Nettverk er en måte å dele kunnskap og erfaring på og de nordiske landene har mye å hente ved å lære av hveran-dre. Deichmanske bibliotek har hatt stort utbytte av å være en del av dette nettverksprosjektet. Både metodene for kreativ tenkning om videreutvik-

ling av bibliotekvirksomheten og kunnskapsdelingen har hjulpet oss vi-dere i eget utviklingsarbeid. Vi bruker den kreative metode på områder som handlingsplanarbeid, planlegging av større arrangementer/jubileer, mar-kedsføringsstrategi og nye nettsider. Samtidig har arbeidet med nordisk nettverk gitt oss en mulighet til å job-be på tvers av avdelinger og med an-dre oppgaver enn de vi ellers gjør i hverdagen. Dette åpner opp for nye samarbeidsprosjekter og økt kreativi-tet. Som et direkte resultat av dette samarbeidet har det åpnet opp et nor-disk nettverk med vekt på digitale ut-fordringer. I planleggingen av de nye hovedbibliotekene i Helsinki, Århus og Oslo er det også jevnlig møter hvor man utveksler ideer og forslag.

I alt har 150 ansatte i nordiske bi-bliotek jobbet kreativt sammen i 3 in-tense dager. På disse dagene har en blitt godt kjent og fått pratet mye, for-melt og uformelt. Å ha et slikt bibliot-eksamarbeid med de nordiske landene opplever vi som både fruktbart og nyt-tig, vårt på mange måter felles ståsted gir en god dimensjon og er en god mu-lighet for deling og læring. ■

Fakta:

- Dokumentasjon og ferdigstilling av samarbeidet: <http://nordiccamp.aakb.dk/#2012-oslo>
- Mellom campene har nettverket også et eget nettsted – en ning – der hver deltaker har en egen side og all dokumentasjon fra campene legges ut. På den måten kan man holde kontakten mellom campene.
- Den nordiske bibliotek(utviklings) modellen
- Som rammeverk for campen i Stockholm brukte man modellen for folkebibliote-kene i vitensamfunnet, utviklet av en rekke forskere ved Danmarks Biblioteks-skole for Styrelsen for bibliotek og medier.

Norske bokbindere

Antall bokbindere i Norge har gått ned. Men de har ikke dødd ut. Noen er igjen. Flere av dem tar gjerne på seg oppdrag for bibliotekene.

TEKST: KJETIL S. GRØNNESTAD, FRILANSJOURNALIST

Bokbinderne har flere argumenter for hvorfor bibliotekene bør bruke dem mer enn tilfellet er i dag. De går på kvalitet, holdbarhet, analog tilgjengelighet og bibliotekenes rolle som kulturbærere.

– Bokbinderen kan bevare en historisk boks utforming, ikke bare tekst. På den måten kan man formidle og sikre også stil- og bokhistorie.

Når bibliotekene

benytter seg av bokbindere gjør de en innsats for å bevare en kulturarv og håndverkstradisjon i Norge, sier Lisa Bøthun, ved Bøthuns Bokverksted i Tønsberg.

– Bøkene som kommer ferdigproduisert ut av maskiner i dag lever ikke så lenge. Limet sprekker ofte i ryggen og boka faller fra hverandre etter ei tid. Bøker som bindes inn hos oss vil ha lang levetid, sier Hege Lorentzen fra Tromsø ASVO as.

– Bøker bør være i et bibliotek i sameksistens med elektroniske medier. Elektroniske medier bør ikke komme som en erstatning for boka på papir, sier Stein Julius Johansen fra Julius Ørenbergs Bokbinderi AS i Oslo.

Leif Espen Skjegstad ved Maske Emballasjefabrikk AS, avdeling Bokbinderi i Trondheim, ser på det historiske og arkivmessige aspektet: – Informasjonen må være tilgjengelig for kommende generasjoner uten batteri, apper, lesebrett og datamaskiner, sier han.

Hvorvidt disse argumentene slår det økonomiske aspektet, som enhver biblioteksjef må ta hensyn til, får hvert enkelt bibliotek ta stilling til selv. Her er uansett en liste over bokbindere som har svart bekreftende på at de tar på seg oppdrag for bibliotek. Lista er forsøkt gjort fullstendig. Det betyr ikke at det kan finnes noen flere bokbindere som tar på seg bibliotekoppdrag:

Julius Ørenberg Bokbinderi AS

Tilbyr: Alle typer innbind som passer for et bibliotek. Tidsskrift, aviser og lignende. De har, og tar, tegninger av bokserier som bindes inn slik at de skal bli så like de gamle som mulig fra år til år, slik at bibliotekene slipper å sende inn prøvebøker hvert år. De restaurerer og reparerer gamle og slitte bøker og har stort materiallager når de skal finne lignende materialer som de originale. De lapper med silkepapir når arkene er ødelagt eller svært slitne. De legger nye materialer under de gamle for å gi ny styrke, men gammelt utseende.

Pris: Varierer fra hvordan bøkene skal bindes inn, samt antall bøker som skal bindes. Prisanslag gis når de vet hva de skal gjøre med bøkene.

Kontaktinfo:

Julius Ørenberg Bokbinderi AS
Postboks 4742, Nydalen, 0421 OSLO
Besøksadresse: Frysjaeveien 33c
e-post: julius@bokbinderi.net
Hjemmeside: www.bokbinderi.net
Telefon: 23 05 80 20

Halfdan Falck Bokbinderi	
Tilbyr: Alle typer innbindinger, fra enkle stivbind, via løsbind (kanskje mest aktuelt) til kostbare helbind i skinn med forgylling i rygg og/eller forside. Reparerer gamle, velbrukte bøker, eventuelt nye, dårlig innbundne bøker. Pris: Varierer med oppgaven, men en gjennomsnittlig reparasjon/ominnbinding kommer på cirka kr 400,- eks. mva og frakt.	Kontaktinfo: Halfdan Falck Bokbinderi Kongens gate 27, 8006 BODØ e-post: falckbok@online.no Hjemmeside: www.bokbinderi.no Tlf.: 75 52 53 80 (med telefonsvarer)
Maske Emballasjefabrikk AS, avd. Bokbind	
Tilbyr: Innbinding av tidsskrift, aviser, utklippsbøker, protokoller, fotoalbum og lignende. De reparerer bøker, men konservering, papirutfylling, sopp- og syrebehandling utfører de ikke. Pris: Varierer etter type innbinding og materialer, samt tidsforbruk på reparasjon av bøker.	Kontaktinfo: Maske Emballasjefabrikk AS, avd. Bokbind Haakon VII gate nr. 6, 7041 TRONDHEIM e-post: leif@emballasjefabrikken.no Hjemmeside: www.bokbinderen.no Facebook: http://www.facebook.com/pages/Maske-Bok-bind/476028039095742 Tlf.: 91 71 42 83
Tromsø ASVO as	
Tilbyr: Binder inn og reparerer nye og gamle bøker og tidsskrift. De tar på seg kopieringsoppdrag og lettinnbinding i eventuelt plastomslag. De tar også på seg diverse skannejobber der kunden ønsker gamle bøker skannet, skrevet ut og bundet inn som et ekstra eksemplar, i tillegg lagt på minnepenn. De reparerer og lapper eksisterende ark der sidene er opprevet, og kan sette på en ny rygg på eksisterende perm der denne er ødelagt. Pris: Regner ut pris når de vet nøyaktig hva som skal gjøres.	Kontaktinfo: Tromsø ASVO AS boks 669, 9257 TROMSØ e-post: firmapost@tromsoasvo.no eller hege@tromsoasvo.no Hjemmeside: www.tromsoasvo.no Telefon: 77 60 68 60 og 90 25 38 38
Bokbinderiet Erland AS	
Tilbyr: De er et komplett bokverksted og utfører absolutt alt innen faget. Pris: Vurderes etter type oppdrag.	Kontaktinfo: Bokbinderiet Erland AS Postboks 1553, 4093 STAVANGER Besøksadresse: Sjøhagen 11 e-post: post@bokbinderieterland.no Hjemmeside: www.bokbinderieterland.no Telefon: 51 88 10 04 Telefaks 51 88 10 04

Bjørns Bokbinderi AS	
Tilbyr: Binder inn tidsskrifter i årganger, reparerer og restaurer bøker og binder inn og restaurerer aviser. Pris: Varierer etter oppdrag.	Kontaktinfo: Lunner Produkter as, avd. Bjørns Bokbinderi Postboks 33, 2713 ROA Besøksadresse: Roalinna 30 a. e-post: bbokb@online.no Telefon: 61 32 14 43
Elfving Bokbinderi as	
Tilbyr: Et komplett bokbinderi som tilbyr håndverksmessig innbinding av alle typer tidsskrift og bøker, både enkeltvis eller i små opplag. De bistår også med restaurering og reparasjon av bøker. Pris: Avhenger av hva slags type innbinding kunden ønsker.	Kontaktinfo: Elfving Bokbinderi as Postboks 617, 1522 MOSS Besøksadresse: Solgaard Skog 7 e-post: vidar@elfvingbokbinderi.no Telefon: 69 29 23 10 og 91 82 82 38
Bøthuns Bokverksted	
Tilbyr: Alt av bokbindertjenester, fra enkle kontorinnbindinger og kopibøker for arkivering, innbinding av små opplag og bøker enkeltvis, og innbinding av tidsskrift og aviser. Bøkene heftes for hånd, og kles hovedsaklig i granitol eller buckram. De lager også skinnbind. De restaurerer bøker og papir, fra enkle reparasjoner av rifter i papir til å lage nye historiske bokbind. Pris: Reparasjoner og restaureringsoppdrag prises etter tidsforbruk per oppdrag. Bibliotekene får prismatrise på forespørsel.	Kontaktinfo: Bøthuns Bokverksted Storgata 13, 3126 TØNSBERG e-post: lisa@bokverkstedet.no Hjemmeside: www.bokverkstedet.no Telefon: 33 31 02 01 og 92 25 49 86
Ørsta bokbinderi	
Tilbyr: Innbinding av blant annet tidsskrift og aviser. Tar ikke reparasjon av bøker. Pris: Avhenger av oppdrag.	Kontaktinfo: Ørsta bokbinderi Kyrkjegata 4 b, 6150 ØRSTA e-post: jarle.myklebust@tussa.com Telefon: 911 80 511
Hørte Bokverksted	
Tilbyr: Reparasjon av bøker. Binder inn for hånd. Pris: Avhenger av oppdrag.	Kontaktinfo: Hørte Bokverksted Valenvegen 427 3800 Bø i Telemark e-post: marihaugerud@yahoo.no Telefon: 934 13 586

Bibliotekene og debatten om norsk kultur

Hva er norsk kultur? Det har de siste ukene vært blant de dominerende debatttemaene i norsk offentlighet. Bibliotekfeltet har så vidt jeg har re-

La gå med at debatten til tider har vært mer enn selsom. Den har ikke uten videre vært flatterende for norske politikere og Dag og Tid-journalisters kunnskaps- og refleksjonsnivå. Men la det ligge. Bibliotekene er Norges viktigste og mest brukte kulturinstitusjoner. Bibliotekenes oppgave er å være møteplasser for kultur og å gjøre tilgjengelig og formidle kunnskap, litteratur og kultur. Hva er deres rolle som kulturformidlingsinstitusjon i Norge anno 2013?

Mitt forslag til en definisjon av hva norsk kultur er, vil være omtrent som følger: Norsk kultur er det som utkrystalliserer og materialiserer seg når de som har norsk som felles språk, snakker sammen. Og her er det naturligvis den offentlige samtalen som er viktig. Om kommunikasjonsfellesskapet rundt vannposten sosialt sett er aldri så viktig, er det tilgang til kommunikasjonsfellesskapet rundt Aftenposten og tilliggende herligheter som avgjør om man tilhører feltet der norsk kultur skapes.

Den litteraturen og kunsten som materialiserer seg innenfor dette kommunikasjonsfellesskapet, de normene og verdiene som utkrystalliserer seg og så videre – det er norsk kultur. Et slikt kommunikativt perspektiv på hva norsk kultur er, fanger både arv og forandring, både

stabilitet og overskridelse, både harmoni og konflikt. Det vi kan kalle det norske kommunikative fellesskapet, har en *historie*. De uttrykkene som i løpet av denne historien har materialisert seg, er den norske kulturarven. Den finnes. Kulturarven er en realitet. Bibliotek, museer, arkiv og utdanningsinstitusjoner skal bidra til å ta vare på og formidle den. – kulturarven er en viktig del av den plattformen vi står på når vi i dag kommuniserer og den er viktig med hensyn til identitet.

Samtidig overskrides, utvikles og endres det som vi oppfatter som den norske kulturarven hver eneste dag. For hvem skal få delta i den samtalen som løpende skaper den norske kulturen? Det forandres hele tiden – og det forandres som et resultat av kamp. På midten av det 19. århundre, hadde det aristokratiske borgerskapet hegemoniet i det norske kommunikative fellesskapet og som definerte hva norsk kultur skulle være. Andre sosiale lag skulle folkeopplyses og oppdras og føres inn i dette borgerskapets kultur.

Men etter hvert krevde andre sosiale klasser og lag å få delta på like fot. Bondebevegelsen og den framvoksende nynorskbevegelsen vokste fram og krevde sin plass. Den pietistiske lekmannsbevegelsen krevde sin plass ved siden av den høykirkelige ver-

sjon av kristendommen. Og ikke minst vokste arbeiderbevegelsen fram til en dominerende kraft både politisk og kulturelt. Nasjonale minoriteter som samene, kvenene og romanifolket som for få tiår siden var definert på utsiden av norsk kultur og som fikk sitt språk og sine kulturelle uttrykk undertrykt, er definert inn som en del av den norske kulturarven.

Når nye grupper kommer til og krever å bli hørt og få gjøre seg gjeldene, får man gjerne først en periode av skarpe konflikter og kamp – langt fra harmonisk dialog og deliberativ diskurs. Da landsmålsbevegelsen selvbevisst reiste seg og krevde plass, gikk riksmålsungdommen fra borgerskapet på Oslo vest til kamp og samlet seg til pipekonserter på Det norske teateret, som i år markerer sitt hundreårsjubileum da den sosialistiske arbeiderbevegelsen vokste fram, i opposisjon til den tidlige kapitalismen, resulterte det først i ti år med uforsonlig klassekamp – langt fra dagens relativt harmoniske trepartssamarbeid: da humanistiske og ikke-religiøse livssyn krevde å bli hørt på lik linje med statskirkelig kristendom, resulterte det likeledes i skarpe og uforsonlige motsetninger. – jfr. Øverlands pamflett om kristendommen som den tiende landeplage og Ole Hallesbys helvetesprekener.

Etter hvert ble de uforsonlige

Av professor Ragnar Audunson, Høgskolen i Oslo og Akershus

konfliktene erstattet, ikke av kompromiss eller av at noen av partene lot seg assimilere, men av en form for aksept og respekt som gjør det mulig å snakke sammen i en felles offentlighet. Hadde ikke det skjedd, ville vi kanskje fått en tybring-gjeddesk situasjon der samfunnet ble brutt i stykker. Arven etter den lavkirkelige pietismen, etter arbeiderbevegelsen og de sosialistiske idealene, etter utkant- og nynorskbevegelsen, etter den samiske kulturen, etter det verdikonservative borgerskapet, etter den øverlandske antireligiøsitet, etter riksmålsbevegelsen – alt dette inngår i det vi kan kalle den norske kulturarven.

Naturligvis er det ikke konfliktfri harmoni. Det er fremdeles språkkonflikter i Norge, det er fremdeles sosiale konflikter og ideologiske konflikter. Men de utspiller seg innenfor en ramme der de aksepterer hverandres legitimitet. Naturligvis er det ikke slik at vi identifiserer oss med alle elementene i denne norske kulturarven. For meg er det for eksempel slik at arbeiderbevegelsen og de sosialistiske verdiene er en viktig del av min identitet. Men samtidig er jeg klar over at jeg bærer med meg sentrale elementer fra det liberale borgerskapets arv og min familie-

bakgrunn gjør at den vestlandets fri-lynte mål- og ungdomsbevegelse er en viktig del av identiteten. På denne måten må alle som bor i Norge forholde seg til en kompleks kultur og kulturarv.

Norsk kultur er allerede flerkulturell. Nå banker nye grupper med andre historier, verdier og tradisjoner på og vil anerkjennes. Like lite som det ville være rimelig å kreve at vestlandspietismen skulle assimileres i høykirkelighet, arbeiderklassekulturen i den borgerlige, den samiske i den norske, like lite rimelig vil det være å kreve at de nye gruppene skal assimileres i noen tradisjonell norsk kultur. Hvilke del av det som er den flerkulturelle norske kulturen skulle det i så fall være? Det som både kan og må kreves er aksept av den felles rammen av respekt, aksept og toleranse som gjør at vi kan snakke sammen i et kommunikativt fellesskap på tvers av ulikheter. Slik vil den norske kulturen og kulturarven utvi-

des enda en gang. Islam vil bli en del av norsk kultur og kulturarv. Alle slike utvidelser har skapt frykt og redsel. Borgerskapet var for eksempel redde for at arbeiderklassen og arbeiderkulturen skulle bryte i stykker den kulturen de levde i. Men i stedet tilførte denne kulturutvidelsen det norske samfunnet nye kvaliteter. Heller ikke nå er det noen grunn til å være redd. Det som det derimot er grunn til å frykte, er de uforsonlige konfliktene en politikk med sikte på utestengning og assimilering vil føre til.

Skal et slik flerkulturelt samfunn fungere, må det finnes arenaer der vi kan møtes på tvers og utvikle toleranse og respekt for hverandre. Det er en hovedfunksjon for biblioteket i vår tid. Biblioteket finner svaret – det har vært et slagord for bibliotekets rolle og verdi. Men det er ikke tilstrekkelig. Biblioteket skal ikke bare gi oss svaret. Minst like viktig er det at biblioteket viser oss at det fins *mange* svar.

Og at vi lærer oss og aksepterer det, selv om vi hver og en må velge ett.

Norsk? Hva er norsk kultur, spurte Christian Tybring-Gjedde (FrP) og uløste vinterens kulturdebatt.

Kunnskapsrevolusjonen

Maya-folket hadde nesten rett. Jorda overlevde, men den akademiske verden gikk under i 2012. Siden 1980 har datateknologien avskaffet sekretærene, forenklet skattesystemene, ut-hult postverket, endevendt bankene, og utradert de gode gamle platebutikkene. Nå er det universitetene og høyskolene som står for tur, sammen med avis- og forlagsbransjen. Bibliotekene følger med på lasset.

Det startet med dampmaskinen. Overgangen fra jordbruks- til industrisamfunn kalles den industrielle revolusjon. Det var ikke snakk om en rask og blodig omveltning, som Frankrike 1789 og Russland 1917. Økonomiske revolusjoner må måles i generasjoner. Til gjengjeld snur de ikke bare politikken, men hele verden på hodet. Den industrielle revolusjon tok et par hundre år. Den startet rundt 1750. Den sluttet rundt 1950.

Overgangen fra industri- til kunnskapssamfunn går raskere. Studentbølgen startet på sekstitallet. I dag, femti år senere, må du ha høyere utdanning for å konkurrere om de gode jobbene. Helst bør du ha mastergrad. Det er kunnskapene som gir adgang til greie inntekter, selvstendige oppgaver, fysisk komfort og en behagelig arbeidstid. Alternativet er jobber som vaskehjelp, nattevakt, ekspeditør og

lastebilsjåfør. Ingen barn drømmer om å vaske gulv når de vokser opp.

Yrkene deler seg. Vanlig industri flytter til Asia. Profesjonene stiger i lønn og status. Rutinejobbene synker i rang og verdighet. Det er ikke lenger slik at "arbeidet adler mannen". Postbud og sjåfører har mistet den sosiale posisjonen de hadde for femti år siden. Nå er det framtidsmulighetene som teller. Den brede alliansen bak velferdsstaten smuldrer opp. De utdannede gjør karriere mens de øvrige sklir baklengs. Inntektsforskjellene øker. Hele det sosiale midtsjiktet går i oppløsning. Bibliotekarene ser ut til å klare seg - så vidt det er. De hører ikke til eliten, men de representerer tross alt en kunnskapsprofesjon.

Den første fasen i kunnskapsrevolusjonen dreide seg om akademisk utdanning til folk flest. Norge har verdens beste studiefinansiering. Halve årskullet ender nå opp med en bachelorgrad eller mer. Alle som kunne følge en forelesning, ble kvernet inn i det akademiske systemet. Universitetene satt med definisjonsmakten. Kunnskap ble likestilt med universitetsstudier. Forskningskompetanse ble likestilt med undervisningsferdigheter. Professorene hadde gode dager. Institusjonene este ut. Men fagfolkene fortsatte å undervise slik de alltid hadde gjort, med fore-

lesningen i sentrum. Etter hvert fulgte profesjonsutdanningene etter. Universitetsmodellen enser ikke skillet mellom teoretisk og praktisk kunnskap. De praktiske fagene skulle også bli akademiske, med forskningsartikler, doktorgrader og forelesninger som fagets kjerne. Bibliotekfag ble betraktet som anvendt bibliotekvitenskap.

Den neste fasen i kunnskapsrevolusjonen startet i fjor. Det er den akademiske måten å organisere læringen på som svikter. Universitetene har alltid vært beregnet på sosiale eliter. I forhold til markedets behov, blir det akademiske systemet for tregt, for byråkratisk, for lite innovativt og alt for, alt for dyrt. Det den nye økonomien trenger er ikke folk som kan snakke fint og lenge, men praktisk rettede kunnskapsarbeidere. Bibliotekarene er faktisk et godt eksempel på en nyttig postindustriell profesjon.

Mens andre bransjer har forbedret og forenklet sine arbeidsformer år for år, har høyere utdanning bevart tradisjonene fra håndverkets tidsalder. Skolas-tikken lever videre som form. Hadde Thomas Aquinas blitt invitert som gjesteforeleser, ville han kjent seg igjen. Det er bare å marsjere opp til kateteret og snakke i vei, i dag som i 1250. Universitetsmodellen har vært kritisert i mange år. Det le-

Av faglig konsulent Tord Høivik

verer ikke de ferdighetene den nye økonomien trenger, til priser som staten og studentene er innstilt på å betale. Men hittil har ikke kritikken hatt praktiske konsekvenser. De første realistiske alternativene kom på bordet i fjor.

Nå begynner overgangen fra akademisk til digitalisert masseutdanning. Det betyr rett og slett at alle arbeidsoppgaver som kan ivaretas av dataprogrammer eller av studenter, vil bli delegert til dataprogrammer og studenter. Det mest synlige eksemplet heter MOOC. Det står for *massive open online course*. Høsten 2011 tilbød Stanford University, som et eksperiment, tre åpne nettbaserte kurs for alle interesserte - gratis. Hvert av dem fikk mer enn hundre tusen påmeldte. Det hører med at Stanford er et av USAs beste universiteter. Foreleserne var toppfolk på sine områder.

Men hvordan er et kurs med hundre tusen studenter mulig? Wikipedia beskriver hovedprinsippene slik: (1) Løpende produksjon. Kursopplegg betraktes som produksjonsprosesser. Tradisjonelle universitetskurs formidler et ferdig forberedt innhold. En MOOC samler og distribuerer innhold fra mange ulike steder mens kurset pågår. (2). Åpne læringsnettverk. Tradisjonelle kurs er den enkelte lærers private eieendom. De nye kursene henter mye av sitt stoff fra andre kurs - og leverer sitt eget innhold tilbake. (3). Personlig tilpassing. Tradisjonelle kurs er standardiserte tilbud. Alle studenter må følge det samme løpet. De nye kursene bruker digital teknologi til å gi deltakerne individuelle tilbakemeldinger og personlige veier gjennom stoffet.

Den enorme etterspørselen viste at et nytt marked har oppstått. Flere nye læringsbedrifter ble etablert. Den mest kjente er Coursera, som nå samarbeider med mer enn tredve universiteter i åtte forskjellige land. Coursera tilbød rundt hundre kurs høsten 2012. Norge

er også med, Arne Krokan var en engasjert og oppfinnsom kollega på bibliotekutdanningen på nittitallet. Men mulighetene var nok større i Trondheim. I dag er han professor og elæringsentusiast ved NTNU. Krokan har nettopp skrevet boka Smart læring. Han planlegger det første norske MOOC-kurset i år. Overgangen fra undervisning som håndverk til undervisning som industri har begynt.

At noe slikt ville komme, har ligget i kortene lenge. For femti år siden skrev Douglas Engelbart, ved Stanford Research Institute, det klassiske paperet "Augmenting Human Intellect: A Conceptual Framework". Engelbarts tekst har holdt seg usedvanlig godt. Du finner den på nettet. Industrisamfunnets kjerne var rasjonaliseringen av det manuelle arbeidet. Datateknologiens kjerne er en tilsvarende rasjonalisering av det intellektuelle arbeidet. Læringsinstitusjonene kan ikke leve av akademisk dannelse. Universiteter og høyskoler må først og fremst levere effektiv arbeidskraft til kunnskapsindustrien. Dannelsen får samme status som kortreist mat: kjekt å ha, men ikke til hverdags. Vi beundrer designmøbler, men velger IKEA.

Det som foregår nå er tidlige eksperimenter, på linje med brødrene Wright

og Gutenbergs første bibel. Men noen av verdens fremste universiteter - Harvard, Princeton, École Polytechnique Fédérale de Lausanne - satser nå bevisst på nye former for masseproduksjon. De vil sikkert gjøre mange feil underveis. Men de satser på å lære av sine erfaringer. De drømmer ikke bare om å fly. De flakser i vei på usikre vinger. Hadde jeg vært bibliotekdirektør ved ett av disse universitetene, ville jeg kjempet som en tiger for å delta i utformingen av de nye tilbudene. Vi lærer ved å delta.

Men Dovregubben er seg sjøl lik. I USA har både bokbransjen og universitetene oppdaget krisen. E-bøker og nettbrett knuser de gamle forretningsmodellene. I Norge har de store mediehuse merket at jorda skjelver. Men de som driver med utdanning, henger fast i fortidas forståelse av kunnskap og læring. Norge er ikke et land i verden. Norge er fortsatt provins. Vi er mer opptatt av publiseringspoeng og sviktende dannelse enn av de nye produktionsformene. Men stormen er på vei over dammen. Vil du vite hva som kommer, bør du ta en titt på den amerikanske utdanningsdebatten. Vil du ikke vite, kan du lukke øynene og holde for ørene. Så lenge det holder. ■

Undergang. I følge Maya-kalenderen skulle jorda gå under i 2012. Men det var det bare den akademisk verdenen som gjorde.

Bok vekker kulturdebatt

Beveåpnet med begreper som mangfold og maktspredning går den liberale tankesmien til angrep på den rådende rød-grønne kulturpolitikken.

AV AUD GJERSDAL, FRILANSJOURNALIST

Boken "Kultur for kulturens skyld – skisse til en liberal kulturpolitikk", skrevet av Kristian Meisingset, Anna Katharina Fonn Matre og Aase Marthe J. Horrigmo, har skapt bestyrtelse. I boken kritiseres den rødgrønne kulturpolitikken blant annet for å fokusere på sosial utjevning, fremfor å gi kulturen en egenverdi. Utgiver er den liberale tankesmien Civita, og det var de som inviterte til frokostmøte og boklansering en mørk kald desembermorgen på

Turid Birkeland, og kulturpolitisk talsperson for Høyre, Olemic Thommesen. De holdt sine innlegg for fullt hus.

Prinsipper for kulturpolitikk

Kristian Meisingset peker på at de med boken åpent utfordrer dagens kulturpolitikk, i motsetning til den sedvanlige kritikken bak lukkede dører. Dette har de gjort ved å lage overordnede prinsipper, som de så har utledet konkrete forslag fra, og han nevner her tre av dem: Det første prinsippet er maktspredning:

– Det er en sterk tradisjon i norsk kulturpolitikk å ha en eller få aktører på hvert område, den såkalte singularismen. Vi mener at en åpen og fri kultur kjennetegnes av konkurranse mellom flere likestilte aktører, mer som et marked, sier han og hevder at dette gir flere produkter, og med høyere kvalitet. Forfatterne foreslår å flytte oppgaver fra for eksempel Kulturrådet til en ny faglig styrt forvaltningsenhet, hvor institusjonene selv definerer sine viktigste mål i søknader. På denne måten vil de øke avstanden mellom ministeren og kulturen. Samtidig trenger sektoren flere private kulturpenger. Det andre prinsippet er mindre velferdspolitikk.

– Helt siden krigen har det vært et viktig mål for kulturpolitikken å få kulturen ut til folket. Det handler om å utjevne den kulturelle kapitalen, og å spre dannelse og sivilisasjon, sier han og understreker at kultur er viktig, og skaper glede for alle. Likevel utfordrer de ideen om at all kultur skal nå frem til alle.

– Derfor foreslår vi å fjerne kravet til institusjonene om å jobbe med sosial utjevning. Nasjonalteateret kan si at de vil jobbe med kunst av høy kvalitet, selv om det kan bety et lavere publikumstall, sier han engasjert, før han presenterer det tredje prinsippet, som er mer kvalitet.

– Alle i kulturpolitikken påstår at de er tilhengere av høy kvalitet. Men når målet er å få kulturen ut til folket, så har kvalitet vært nedprioritert, sier han. Ut fra disse prinsippene kommenterer han folkebibliotekenes stilting:

– Bibliotekene er viktige i dag, men måten vi konsumerer kultur på, endrer seg radikalt. E-bøker vil endre mye, sier han, og spør hvordan vi kan få til en dynamisk og tilpasningsdyktig biblioteksektor.

– Vi tenker oss en fremtid, der ikke hver kommune har bibliotek, avslutter han.

Effektiviserings- og moderniseringsbehov

Christian Ringnes er enig i bokens grunntanke om mer mangfold og maktspredning, og for ham er dette det viktigste i kulturpolitikken. Samtidig peker han på at sektoren bør effektiviseres og moderniseres. En kan for eksempel slanke institusjonene litt, kanskje særlig i byråkratiet. Ringnes har sittet i flere styrever i Schibsted-konsernet.

– Det har lært meg en ting, og det er at sementerte strukturer er livsfarlige, sier han, og viser til at Schibsted har gått fra en papirbasert til en digital virksomhet. Ordningene med pressestøtte og momsfritak på bare papirprodukter påskynder ikke denne utviklingen.

– Veldig mye av de lover og regler vi har innenfor kulturfeltet, blant annet bokloven, sørger for at vi blir sittende i bakevjer, og ikke har evnen til å forandre oss. Det er deilig å være en del av de etablerte strukturene og få støtte, men det bringer oss ikke videre, understreker han.

Prinsipielle diskusjoner

Turid Birkeland ønsker boken velkommen fordi den bidrar til å skape

Café Christiania, vis à vis Stortinget.

I panelet satt medforfatter og kultureddaktør - ut året - i Minerva, Kristian Meisingset, kunstmesen Christian Ringnes, tidligere kulturminister for Ap, nå direktør for Rikskonsertene,

viktige prinsipielle diskusjoner. Også hun ønsker kvalitet og maktspredning.

– Det offentlige må være en støtte for å sikre kulturuttrykk som ellers ikke ville kommet til uttrykk med markedets hjelp. Der må det offentlige være, og ha sitt fokus, for å sikre kritikken mot seg selv, sier hun. Likevel antar hun en konflikt mellom den sosialdemokratiske folkeopplysningstanken og det liberale ståsted:

– Siden kultur virkelig har verdi, og kan gjøre en forskjell i menneskenes liv, så er det viktig at kulturpolitikken ikke sementerer ulike bruk og ulike tilgang til kulturopplevelser. Kulturen skal være et godt tilgjengelig for alle, understreker hun og fortsetter.

– Det er vanskelig å forstå at en bevisst satsing på fordeling av kultur, står i motsetning til kulturens frihet og mangfold. Birkeland er ikke enig i bokens antydninger om at velferdstenkingen har stått i veien for kvalitetsfokus. Hun viser til at det motsatte har

skjedde for eksempel innenfor litteratur, hvor vi er i toppklasse på internasjonalt nivå.

– Innenfor litteratur har en bevisst satsing på statlige støtte- og bibliotekordninger sørget for at det ikke er riktig at denne nasjonen ikke er en kultur nasjon. Det er en lesende kulturnasjon, sier hun.

Kulturens egenverdi

Olemic Thommessen konstaterer at deler av boken er i samsvar med Høyres politikk. Likevel mener han at boken tar for lett på kulturens egenverdi.

– Det må være et mål for oss og politikken at vi skal gå gjennom livet i et kontinuerlig dannelsesforløp, et forløp av erkjennelse om hva det vil si å være menneske. Å ha som målsetting at en skal yte det beste av seg selv inn i de fellesskapene vi er en del av gjennom livet, sier han og peker på at denne verdien ikke er viktiggjort nok i boken.

– Kulturpolitikk handler om hvordan vi som mennesker lever sammen,

og hvordan vi som mennesker nyttiggjør oss og tar inn over oss hva andre mennesker gjør og bidrar med i samfunnet, sier han. Dette står i motstrid til den sosialdemokratiske folkeopplysningstanken, som denne boken også setter under debatt.

– For meg er hovedskillet i politikken makt eller ikke makt, eller makt oppimot vekst nedenfra, sier han og viser til at det under Trond Giske skjedde en økt statlig maktutøvelse, som kulturlivet har reagert på. Det er ifølge Thommessen viktig å begrense statens makt her. Han mener også at det er viktig å ha en diskusjon om bibliotekene.

– Bibliotekene er en fantastisk viktig institusjon, som jeg ønsker skal overleve. Jeg tror ikke det er noe godt pedagogisk utgangspunkt å si at mange kommuner kan legge dem ned. La oss heller begynne å se hva morgendagens bibliotek kan være, og hva som er rammene for at de kan vokse videre, avslutter han med. ■

Søgne kommune

BIBLIOTEKSJEF

OM STILLINGEN

I løpet av våren flytter biblioteket i Søgne kommune inn i 1. etasje i totalrenovert rådhus. Biblioteket får en flott og sentral plassering i store og lyse lokaler.

Vi søker en engasjert og utadvent biblioteksjef i en 100 % fast stilling. Som biblioteksjef i Søgne kommune vil du få fagansvar for drift og utvikling av biblioteket. Vi ønsker også at du bidrar til at biblioteket blir et aktivt og utadvent møtested for innbyggerne der blant annet formidling av informasjon, kunnskap og opplevelser er sentrale elementer.

Servicetorg og biblioteket er samlokalisert og vil ha et tett samarbeid om både bibliotekstjenester og publikumstjenester. Biblioteket har til sammen 3 årsverk.

For nærmere opplysninger om stillingen, besøk kommunens hjemmeside eller kontakt leder for arkiv, bibliotek og servicetorg, Leif Steinar Brådlund, tlf. 958 29 911 eller epost lsb@sogne.kommune.no

SØGNE

Søgne er en idyllisk kommune som er kjent for en fantastisk skjærgård med hele 1229 øyer, holmer og skjær.

Kommunen ligger 15 minutter vest for Kristiansand.

Søgne har i overkant av 11 000 innbyggere.

SØK PÅ STILLINGEN

Du finner elektronisk søknadsskjema og fullstendig utlysningstekst på kommunens hjemmeside:

www.sogne.kommune.no

Søknadsfrist er 1. mars 2013

Hvordan bibliotekarer tenker om litteraturformidling

Et nytt dansk forskningsprosjekt viser at litteraturformidling tjener mange andre formål enn bare å gi lesere opplevelse gjennom bibliotekbesøk og lesning. Elementer som bibliotekets synlighet i lokalsamfunnet og bibliotekarenes egen kjærlighet til litteraturen figurerer side om side med det bibliotekariske formål, å formidle litterær opplevelse til brukeren. I denne artikkelen blir det beskrevet hvordan bibliotekarenes tilgang til litteraturformidling er preget av mange forskjellige hensyn – selv om brukeren alltid står i sentrum.

I de siste årene har litteraturformidlingen fått en renessanse i bibliotekene. I takt med at fokus har flyttet seg fra samlingen til brukeren er formidlingen kommet i høysetet. Dette skyldes dels trusselen om at bibliotekene med tiden vil bli redusert til sentrale varehus der folk bare kommer for at hente bøker, og dels en nasjonal innsats for å vitalisere formidlingen, der bibliotekene både formidler leseopplevelser og lager formidling som i seg selv er en opplevelse. Men hva er det som driver litteraturformidlingen fram i de lokale bibliotekene? Det har vi undersøkt ved å snakke med ansatte og ledere i seks store bibliotek i Danmark.

Formidling anno 2013

Danske bibliotek har alltid formidlet litteratur, men litteraturformidlingens karakter har forandret seg. Biblioteksituasjonen var tidligere preget av et fint nett av lokale bibliotektilbud,

mange filialer og bokbusser på de tynneste befolkede stedene. Man kjente bibliotekaren og formidlingen skjedde på borge-

rens initiativ: «*Har du ikke en god bog jeg kan lese?*».

I dag har biblioteklandskapet forandret seg. I de fleste

»
Av Nanna Kann-Christensen og Gitte Balling, Det Informationsvidenskabelige Akademi, IVA.

danske kommuner er mange filialer og bokbusser nedlagt, og bildet er preget av større, men færre bibliotek. Derfor har også formidlingen endret karakter. Nå er det biblioteket som tar initiativ til større, mer opplevelsespregede arrangementer, der det er bibliotekaren som står i fokus. Blant annet rett og slett fordi man ikke lenger har den tette daglige kontakten.

Samtidig er relasjonen mellom bibliotekar og bruker også forandret, ved at nåtidens brukere har mange andre tilbud. Bibliotekarene vet at brukerne simpelthen ikke kommer, hvis ikke biblioteket leverer varen. Varen i dette tilfelle er opplevelse. Og det vil de danske bibliotekarene gjerne levere.

I tillegg til store arrangementer skal det også være en opplevelse å komme til bibliotekrommet, som skal være innbydende og inspirerende. Likedan blir lesesirkler av mange bibliotekarers ansett som en viktig del av bibliotekets formidling. Disse lesesirklene kan være ledet av en bibliotekar som deltar og leder samtalen

om bøkene, eller biblioteket kan bare betjene lesesirklene ved å stille lokaler og bøker til rådighet.

For brukerens skyld

I de danske bibliotekene finner vi derfor en meget brukerorientert formidlingspraksis, som balanserer mellom opplevelse og opplysning. Tradisjonelt har litteraturens oppgave vært å danne befolkningen, dvs. at litteraturen skulle bidra til å løfte, utdanne og myndiggjøre. Nåtidens bibliotekar mener stadig at litteraturen skal forandre noe i lesernes liv, men i dag er det mer en forestilling om at litteraturen beriker, gjør leserne mer tolerante, empatiske, og at litteratur simpelthen gjør livet *morsommere*.

Bibliotekarenes oppgaver blir derfor i høyere grad å åpne brukernes øyne for mangfoldet i litteraturen. Man kan si at bibliotekarene ser rollen sin som den som gjør leserne oppmerksomme på den litteraturen som ligger mellom bestselgerne (som selger seg selv) og den helt smale litteraturen.

Bibliotekarene vil aller helst formidle en større kjennskap til *bredden* i litteraturen.

Et interessant poeng i denne sammenhengen er at det ikke bare er litteraturen som har bibliotekarenes oppmerksomhet. Faktisk peker flere bibliotekarers på at det nesten er viktigere at brukerne skal ha en god opplevelse når de er på biblioteket. Brukerne skal føle seg sett, hørt og anerkjent. På denne måten er en del av kjernen i litteraturformidlingen blitt samværet og samtalen omkring litteraturen. Det som før i tiden var omdreiningspunktet, nemlig litteraturens kvalitet, er i dag mer underspilt. Samtalen om kvalitet er ikke forstummet blant bibliotekarers, men den er subtil.

På grunn av den nasjonale katalogen og bestillingssystemet Bibliotek.dk kan bibliotekene ikke avvise forespørsler om litteratur av tvilsom karakter, men de kan sørge for at disse bøkene så vidt mulig ikke blir utstilt eller for eksempel ligger på hyller med nylig innlevert materiale. Én bibliotekar forteller, med et skjevt smil, at hun sørger for å fjerne Margit Sandemos saga om Isfolket hvis hun ser den ligge framme på bordet med nettopp avlevert materiale. I forhold til arbeidet med litteraturformidling for brukerens skyld er anerkjennelse, opplevelse og mangfold omdreiningspunktet.

For bibliotekets skyld

Litteraturformidling brukes også til å synliggjøre biblioteket. Et vesentlig suksesskriterium for vellykket formidling i dag er ikke bare relatert til den forandringen som skjer i brukeren, for eksempel som en opplevelse eller ny kunnskap. Formidlingen er også en suksess dersom den kan styrke biblioteket. Man kan si at formidlingen også skjer for bibliotekets skyld. For det første brukes formidlingen til å øke utlånstallene.

Danske bibliotek blir målt og veid på mange parametre. De viktigste er utlån- og besøkstall. Derfor er det

Opplevelse. Stadig flere bibliotekarers peker på at det skal gi en god opplevelse å være i biblioteket. (Foto: Trond Isaksen)

viktig at biblioteket kan oppvise gode målinger på disse to parametrene. Bevisstheten om de kvantitative performancemålene er til stede både blant ledere og bibliotekarer. Derfor får formidlingen en annen dimensjon. Når biblioteket for eksempel avholder store arrangementer er det antallet deltakere som er den primære suksessfaktoren. Dette skyldes både de tidligere nevnte kvantitative målene, men også en bevissthet om at man er til for brukernes skyld. Skattebetalerne skal ha noe for pengene. Derfor nytter det ikke å lage smale arrangementer, eller bruke penger på selv gode arrangementer hvis de ikke blir besøkt.

Likevel ser bibliotekarene ut til å være splittet på dette punktet. Selv om man synes at «det verste er hvis det ikke kommer særlig mange», synes det ikke som om det er god tone bare å telle. På dette punktet ser vi at to forskjellige verdsett, et kvantitativt og et kvalitativt, konkurrerer om dagsordenen i det bibliotekariske arbeidet med formidling. En beslektet tilgang til formidling er arrangementenes evne til å synliggjøre og brande biblioteket. Bibliotekets posisjon i lokalsamfunnet er ikke en selvfølge. Lånerne i dag er kresne og har mange tilbud å velge mellom, derfor arbeider bibliotekene målrettet med partnerskap, events og andre tiltak som kan øke borgernes kjennskap til biblioteket.

Her spiller formidlingen også en vesentlig rolle. Det er ved de store opplevelsespregede arrangementene for eksempel i bokkafeene, man når bredt ut. Flere av de store danske bibliotekene som inngår i undersøkelsen har over hundre deltakere på bokkafeene sine. Bokkafeene skal være en opplevelse; det er ikke nok å høre bibliotekarene snakke om bøkene, det skal også andre elementer med, som mat, drikke eller musikk. De arrangementene som lykkes, er typisk tematiserte. Hvis man formidler litteratur om Frankrike, kan dette skje sammen med musikk av Jacques Brel, et glass bourgogne og franske oster. Poenget

her er at det ikke lenger bare er for litteraturens skyld man formidler, formidlingen tjener også andre formål, som å maksimere utlån og besøkstall, samt å brande biblioteket som et sted der man kan få opplevelser.

For bibliotekarens egen skyld

Det bibliotekariske arbeidet med litteraturformidling er berikende. Bibliotekarenes egen glede både over litteratur, lesning og formidling er en tredje grunn til at bibliotekene formidler litteratur. Bibliotekarene som arbeider med litteraturformidling til daglig er engasjerte, dedikerte og nærer en stor kjærlighet til litteraturen. Alle vi har snakket med leser selv skjønnlitteratur og har stor glede av selv å kjenne til bredden og diversiteten i litteraturen.

Bibliotekarenes pasjon er også et verktøy i arbeidet med formidling. Dette kommer fram på to måter. For det første er det utbredt konsensus i bibliotekene om at formidlingen er best dersom formidleren selv er engasjert i det som skal formidles. Det betyr at de bøkene som blir formidlet på den mest engasjerende måten, er bibliotekarenes egne yndlingsbøker. For det andre bruker bibliotekarene sine egne preferanser som verktøy både når det gjelder hvilke bøker de formidler og måten de formidler på. Dette betyr igjen at bibliotekarene velger de formidlingsgrepene de selv ville likt, som for eksempel de før omtalte opplevelsespregede bokkafeene med musikk og vin.

Den formidlingspraksisen vi møter i danske folkebibliotek, relaterer seg overveiende til brukeren. Når bibliotekarene bruker seg selv, kommer de mange ganger selv i sentrum for formidlingen. Man kan og bør diskutere om dette er profesjonelt. Bibliotekarene opplever at strategien virker, og at det er stor etterspørsel på personlig og opplevelsespreget formidling. Men man kan innvende at denne formidlingsmåten primært tilgodeser de lånere som ligner bibliotekarene, det vil si middelaldrende kvinner med utdan-

nelse. Der er med andre ord skjedd en forandring fra en formidling som tok utgangspunkt i at brukerne var forskjellige fra bibliotekarene – fordi de ikke var belest/dannet, til en situasjon der formidlingen tar utgangspunkt i at bruker og bibliotekar har samme smak.

Hvordan bibliotekarer tenker om litteraturformidling. Plikt, nytte og lyst

Bibliotekarenes beretninger om arbeidet med bøker og brukere viser at formidlingen tar utgangspunkt i brukeren på ulike måter. Man kan rett og slett si at brukeren blir brukt som argument for litteraturformidling. Dette skjer på tre forskjellige måter, nemlig ut fra bibliotekets og bibliotekarenes plikt, nytte og lyst.

Selv om bibliotekarer formidler for brukerens skyld, så gjør de det også fordi de politiske retningslinjene skal følges, det er så å si deres *plikt*. Litteraturformidlingen er en sentral del av bibliotekets kjerneoppgave. Litteraturformidlingens umiddelbare effekter i form av økte utlåns- og besøkstall er med på å styrke bibliotekets legitimitet og utgjør derfor en *nytte*. Biblioteket får altså noe ut av formidlingen når den kan øke synligheten og booste aktivitetstallene. Den siste motivasjonsfaktoren, *lyst*, går på bibliotekarenes engasjement og arbeidsglede. Bibliotekarene formidler litteratur fordi de føler kjærlighet til litteratur og fordi det rett og slett gir dem glede. De bibliotekarene som har arbeidsoppgavene sine sentrert om formidling, identifiserer seg i høy grad med rollen som leser. De formidler med leserens pasjon.

Den overordnede forestillingen om brukerorientering i danske folkebibliotek kommer på denne måten i mange former, og støtter mange funksjoner og argumenter. I neste artikkel vil vi behandle det siste punktet, nemlig den formidlingspraksisen som tar utgangspunkt i bibliotekarenes egen smak. ■

Vil ha samarbeid med forlag

» Det er trolig en umulig oppgave for danske forlag å digitalisere tidligere utgivelser på rent kommersielle vilkår, ettersom markedet for danskspråklige utgivelser er for lite. Men et samarbeid med bibliotekene kan være veien frem, skriver en gruppe på fjorten framtrepende danske biblioteksjefer i et debattinnlegg i Berlingske.

Biblioteksjefene mener at sektoren i fellesskap kan bidra til å finansiere digitaliseringen, og dermed formidle dansk materiale på en tidssvarende måte. De motsetter seg at bibliotekene bare skal ta den delen av kulturen som ikke er økonomisk lønnsom, og mener at synergi mellom det private og det offentlige vil gi både kulturpolitiske og driftsøkonomiske fordeler.

Gjennombrudd for e-boka lar vente på seg i Sverige

» Gjennombruddet for e-bøkene lar ifølge den svenske forleggerforeningen fortsatt vente på seg i Sverige, og av de e-bøkene som blir gitt ut, går de fleste til bibliotekene. Dette ser forlagene på som en ren tapsforretning, skriver Svenska Dagbladet.

Det later heller ikke til å komme noe snarlig gjennombrudd i de forhandlingene som nå blir ført mellom forlagene og de enkelte bibliotekene om å bli kvitt et innkjøps-system som begge parter er misfornøyde med. Derimot venter forleggerne at det vil bli utgitt stadig færre illustrerte fagbøker, ettersom dette markedet mer og mer blir overtatt av nettet.

Sverige: Flere bøker, dårligere innhold

» – Bøkene blir flere, men innholdet stadig dårligere, skriver svenske Aftonbladets kritiker Martin Aagård i en artikkel som i januar ble flittig sitert både på Twitter og i andre svenske medier. Mange utbrøt ifølge Svenska Dagbladet et lettet «endelig» over at noen nå våget å snakke om dårlige litterære tekster, mens andre fant synspunktet «elitistisk».

Aagård mente at bøkene blir stadig mer amatørmessige, og at hele «bokutgivelsen holder på å bli avprofesjonalisert». Han var slett ikke glad for at det nå er blitt stadig billigere å utgi bøker på eget forlag, og spådde at kultursidene snart vil bli overfylt av egenutgivere som klager over at de aldri blir omtalt i de etablerte avisene.

Helsingfors diskuterer sentrumsbibliotek

» I Helsingfors blir det diskutert om byen skal få et kulturhus eller et sentrumsbibliotek, eller begge deler. Den nye bygningen skal stå ferdig i 2017 og blir liggende ved Tölövikens i byens sentrum, like ved Musikhuset og kunstmuseet Kiasma. Mønsteret kan ifølge Hufvudstadsbladet bli det samme som på Kulturhuset i Stockholm, et hus for alle typer kulturelle aktiviteter. Det vil ikke bli noe nytt hovedbibliotek, ettersom bøker kan bestilles fra det nye universitetsbiblioteket. I stedet vil huset nærmest bli en «lärdomsbastu» med vinterhage, kino, kafeer, noe Hufvudstadsbladet synes er en god idé.

Nordiske tegneserier på bybiblioteket i Reykjavik

» Bybiblioteket i Reykjavik åpnet i januar en utstilling med tegneseriekunstnere fra de nordiske landene, samt Grønland og Åland. Utstillingen tok sikte på å belyse avstander mellom folk og regioner, gjennom temaer som å være fremmed i et ukjent miljø, samt historiske og geografiske data, sett fra forfatternes egne ståsteder.

Utstillingen, som blir støttet av Nordisk Kulturfond, skal senere vises blant annet i Nuuk på Grønland, Mariehamn på Åland og i Thorshavn på Færøyene, går det fram av bibliotekets hjemmeside.

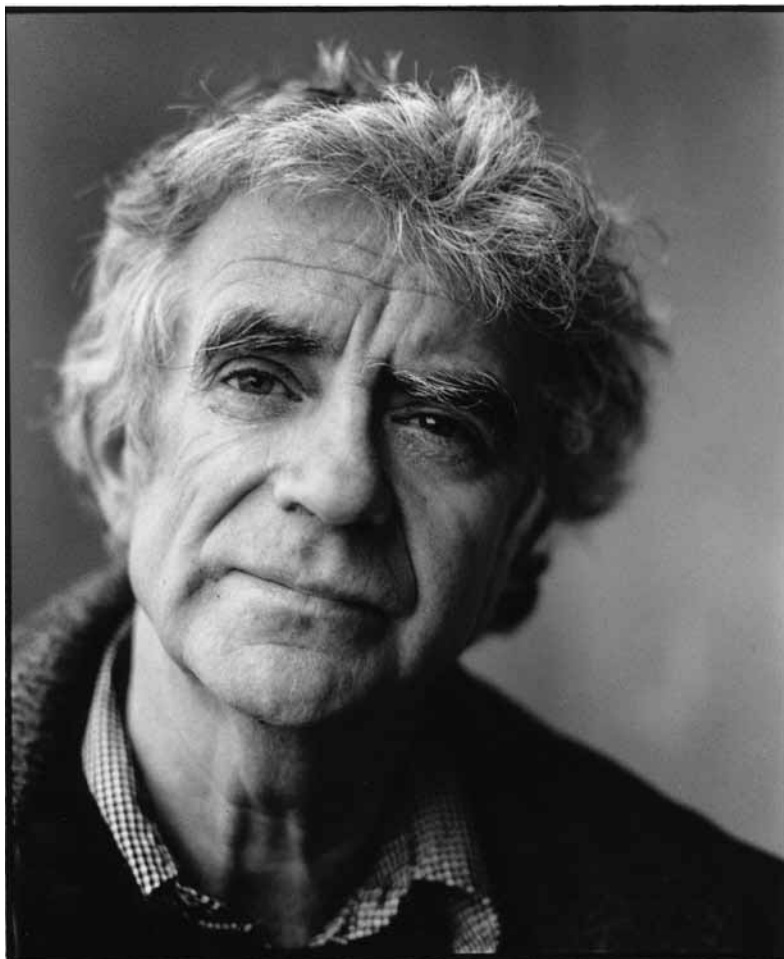
Store nedskjæringer på britiske bibliotek

» Nedskjæringene i den britiske kultursektoren når nå landets bibliotek. En ny undersøkelse fra den britiske bibliotekorganisasjonen Cilip sier at bibliotekene blir tvunget til å si opp 1100 ansatte. 233 budsjettmillioner forsvinner også, i likhet med 1720 timer av åpningstid per uke.

– Vi er dypt bekymret over å se antall ansatte gå ned. Vi har allerede sett omlag 3300 bibliotekansatte forsvinne de to siste årene. Uten deres ekspertise og erfaring blir det svært vanskelig å tilby kvalitative bibliotekstjenester, sier Cilips leder Phil Bradley ifølge Svenska Dagbladet.

MED BJELLER PÅ HATTEN?

Jan Erik Vold

Fotograf: Ulla Montan, Stockholm

ØNSKEDIKTET

Det kvanser seg i Skottfjelldal
og kosten står og kvorer
og alle kvoiser ligger moys
og vakten kroper nilsut
og santefrosken lifser seg
i taktens glode sendrekt
og moys og kals og roys og bro
har funnet den de kroster.

(*kykelipi*, 1969))

Jan Erik Vold kommer man ikke utenom dersom man vil vite noe om norsk lyrikk. Siden dikt-debuten i 1965 har han gitt ut en lang rekke diktbøker, vært en entusiastisk essayist, opptrådt med egne og andres dikt, holdt foredrag og skrevet i avisene. Han er det nærmeste vi kommer en A-kjendis blant våre nålevende norske lyrikere. Vold har vært med på å forme vårt lyrikksyn gjennom egne dikt, og ikke minst gjennom utrettelig formidling av andres dikt – det også med et blikk for utenlandsk diktning.

Diktet "Ønskediktet" viser fram en side ved Volds diktning som er godt kjent for de fleste, nemlig humoren. For mange vil akkurat det være noe de forbinder med Jan Erik Vold, noe som har sammenheng med at han er kjent for dikt som "Kulturuke" og "Loffen". Vanligvis så kan man vel ikke si at humor er det man tenker på, når man tenker på dikt og poesi. Men akkurat som man ikke skal glemme at det finnes humor i lyrikken, så har den som kun ser humoren hos Vold, bare fått fatt i en ytterst liten flik.

Hva er det å ønske seg ved dette diktet? Det klinger godt, det er vellyd nesten blottet for innhold. Mange av ordene er rene nonsensord og gir ingen mening. Vi bytter automatisk ut ordene med noe vi kan forstå og forsøker tvinge en mening ut av diktet og vår forståelse på diktet. Dermed nærmer vi oss kanskje det Vold prøver å vise oss, det er slik vi ofte forholder oss til lyrikken. Leserens rolle må ikke underverdes. Det vi tar med oss til diktet er i stor grad med på å forme opplevelsen.

Men det er mer som spilles ut, eller settes på spill - om man vil, i dette diktet. Er det en ting som er sikkert når det gjelder dikt, så er det at det alltid er noe mer. Dette diktet deler jo tittel med den gamle radioprogramposten hvor lytterne sendte inn diktønsker. Jeg har tidvis lest diktet som om det driver gjøn med "favoritt-dikt", og det seiglivede ønske om 'rim og rytme' i lyrikken. Men det er en dobbelthet til stede her, for "Ønskediktet" har jo mye av det moderne dikt beskyldes for. Man kan vel her lese ut en liten kommentar til tungetaledebatten også? Uansett åpnes det for diskusjon og tanker rundt hva et dikt skal være, og hvorfor.

Det finnes en redsel for, og et sinne mot, dikt. Uten at jeg kan vite det sikkert, så tenker jeg meg at en del av denne redselen bunner i at man blir usikker overfor det man ikke forstår, og sint fordi man føler at man blir holdt for narr. Det er en irritasjon over at poesiene ikke er for de uinnvidde. Hvorvidt dette er sant, er verdt en diskusjon - ved en annen anledning. Det som er helt sikkert, er at alt er ikke for alle til enhver tid. Men dikt er ikke udemokratiske, de finnes for de som vil finne det. Redselen kan også bunne i at diktet krever fullt nærvær og ber oss føle - og ber om en reaksjon. Vi er usikre på hvilken rolle dikteren skal ha; profet, skald eller narr. For hvem er det egentlig vi ler av, om vi ler når vi leser dette diktet? ■

JAN ERIK VOLD, FØDT 1939

Diktsamlinger

- 1965 mellom speil og speil (Gyldendal, Oslo)
- 1966 HEKT (Gyldendal, Oslo)
- 1966 blikket (Kommet Forlag, Oslo)
- 1967 Svingstang (eget opptrykk i 700 eksemplarer)
- 1968 Mor Godhjertas glade versjon. Ja (Gyldendal, Oslo)
- 1969 Bo på Briskeby blues (Gyldendal, Oslo)
- 1969 kykelipi (Gyldendal, Oslo)
- 1970 Spor, snø (Gyldendal, Oslo)
- 1970 Bok 8: LIV (Gyldendal, Oslo)
- 1978 S (Gyldendal, Oslo)
- 1979 sirkel sirkel: boken om prins Adrians reise (Gyldendal, Oslo)
- 1987 Sorgen. Sangen. Veien (Gyldendal, Oslo)
- 1988 En som het Abel Ek (Gyldendal, Oslo)
- 1989 Elg (Gyldendal, Oslo)
- 1993 IKKE : skillingstrykk fra nittitallet (Gyldendal, Oslo)
- 1993 En sirkel is (Gyldendal, Oslo)
- 1995 Kalenderdikt (Gyldendal, Oslo)
- 1997 Ikkje (IKKE omsett til nynorsk av Vold, illustrert av Steffen Kverneland) (Samlaget, Oslo)
- 2000 I vektens tegn : 777 dikt, antologi
- 2002 Tolv meditasjoner (Gyldendal, Oslo)
- 2003 Diktet minner om verden (Kommet Forlag, Oslo) Utvidet utgave på Gyldendal forlag 2004
- 2004 Drømmemakeren sa (Gyldendal, Oslo)
- 2011 Store hvite bok å se (Gyldendal, Oslo)

I tillegg kommer en rekke essay, plateutgivelser, gjendiktninger med mer.

**Av Stefan
Andreas Sture,
lærer og
lyrikkentusiast**

By- eller bibliotekutvikling – ja takk, begge deler

»
**Av Sunniva
Evjen, PhD
bibliotek- og
informasjons-
vitenskap**

De teknologiske forutsetningene for folkebibliotekene er i endring. Vi ser at e-bøkene konstituerer et reelt problem i krysningspunktet mellom teknologi og politikk. Offentlig sektor står overfor økonomiske utfordringer, og i land der finanskrisen har rammet hardere enn i Norge er det lett å nedprioritere

kunnskap- og kulturtilbud – særlig siden «folk låner færre bøker».

Samtidig bygges det – paradoksalt nok – praktbibliotek i storbyer verden over. I byer som Seattle, Singapore, Amsterdam, Newcastle ser nye signalbygninger dagens lys. Og suksessen er ubetinget. I kjølvannet av disse tilsynelatende

motstridende utviklingstrekkene stiller jeg spørsmålet: hvilke perspektiver har politikere på folkebibliotek?

Hvorfor politikere?

I doktorgradsarbeidet mitt valgte jeg nettopp å fokusere på dette paradokset. I et trippelt case-studium intervjuet jeg lokalpolitikere med bibliotekpo-

Nytt liv. Det nye hovedbiblioteket i Århus skal puste liv i en død del av havneområdet. (Pressebilde, Aarhus kommune)

litisk ansvar for å finne ut hvilke holdninger de har til folkebiblioteket og bibliotekutvikling – både generelt og i egen by. I denne artikkelen har jeg valgt å presentere noen hovedfunn fra intervjuundersøkelsen, som særlig handler om hvordan tjenesten og prosjektene legitimeres og hva som konstituerer folkebiblioteket i deres – politikernes – øyne.

Å studere politikeres holdninger til folkebibliotek er ikke et nytt påfunn.

Elementet som skiller mitt prosjekt fra andres er at jeg har gått inn i tre byer der bygging av nytt hovedbibliotek er vedtatt eller igangsatt. På den måten har jeg kunnet gå ut fra en klar politisk bevissthet rundt folkebibliotekinstitusjonen, en bevissthet som mange har etterlyst både lokalt og nasjonalt.

Case-byene

Case-byene er Oslo, Århus i Danmark og Birmingham i England. Da jeg først begynte å tenke på å studere hvordan politikere tenker om folkebibliotek, slo det meg at jeg ønsket å se på ikke bare hvordan norske politikere stiller seg, men også hvordan det gjøres andre steder. En like viktig forklaring er at jeg mener folkebibliotekene tilhører et internasjonalt felt med et sett felles verdier og normer som går på tvers av både landegrenser og skillelinjer av politisk, økonomisk og sosial art.

Havnebyen Århus har om lag 300 000 innbyggere og en bibliotek-tjeneste som omfatter et hovedbibliotek og 18 filialer. I 2001 vedtok byrådet å bygge nytt hovedbibliotek. Prosjektet Multimediehuset – eller nå Dokk1 – skal stå ferdig i 2014. I Århus er bibliotek-tjenesten samorganisert med borgerservice, en inngang til offentlige tjenesteytelser for innbyggerne. Tidligere har dette vært et rent administrativt samboerskap, men i de siste årene har århusianerne også fått tilgang til enkelte borgerservice-tjenester i utvalgte bibliotekfilialer – for å skape et enkelt kontaktpunkt for kunnskap, informasjon og tjenester. Dette skal videreføres i det nye Dokk1.

Industribyen Birmingham er Englands nest største med sine 1,1 millioner innbyggere. Befolkningen er sammensatt, har et stort språkmangfold og en relativt ung befolkning. Byens bibliotek-tjeneste omfatter, foruten hovedbiblioteket, 48 filialer og en bokbuss. I lang tid har byen hatt et hovedbibliotek om ikke holder mål – utvendig lider bygningen av såkalt *concrete cancer* og innvendig er det akutt plass-

mangel. Britene er inne i prosjektets avsluttende år – etter planen åpner The New Central Library i september. Bygningen, som er tegnet av nederlandske Mecanoo, ligger kun et steinkast fra det nåværende biblioteket midt i hjertet av byen.

Her hjemme betjenes hovedstadens 600 000 innbyggere av «Hoved-Deichman» og 16 filialer. Et nytt hovedbibliotek i Oslo har vært et tema gjennom flere tiår. Plassering og politikk har endret seg underveis, men siden 2008 har Nye Deichman i Bjørvika vært gjenstand for all planlegging. Prosjektet Diagonale av Lund Hagem Arkitekter og Atelier Oslo vant arkitektkonkurransen i 2009. Før jul vedtok bystyret de nødvendige budsjettmidlene for inneværende år, og planlagt byggestart er 2013.

Grunnlaget for undersøkelsen

Politikerne jeg intervjuet, informantene, sitter i byens kulturkomite – eller tilsvarende. Jeg valgte å anonymisere dem, og har gitt dem alias-er med forbokstav fra byen de jobber i. Anonymiseringen er ikke fullstendig, på den måten at i kraft av sin rolle og partitilhørighet er alle til en viss grad gjenkjennbare.

I tillegg til 17 dybdeintervjuer med lokale kulturpolitikere, har jeg studert den formelle, politiske dokumentasjonen som ligger til grunn i hvert case. Det vil si folkebiblioteklover, politisk vedtatte planer og dokumenter, både av nasjonal og lokal art. I tillegg har jeg sett på de enkelte partiprogrammene, for å se hvilken offisiell bibliotekpolitikk partiene forfekter.

Alle tre landene har en lang folkebibliotektradisjon, men lengst har den vært i Storbritannia, som fikk sin første folkebiblioteklov allerede i 1850. Etter som årene har gått, har lovgivningen blitt oppdatert og utvidet, særlig i Danmark og Norge. Dagens gjeldende lov i Storbritannia er fra 1964, og må sies å være lite oppdatert og omfattende. Riktignok er lovtradisjo-

nen annerledes i Storbritannia enn i Skandinavia, men det er ingen tvil om at det rent legale grunnlaget her er svakere. Norges biblioteklov er fra 1987, men er under revisjon for øyeblikket, og inspirasjonen er i stor grad hentet fra Danmark.

Når det gjelder nasjonale strategidokumenter fins de i alle tre land – og de store linjene er ganske like i disse mer eller mindre oppdaterte strategidokumentene. Det legges generelt sett mye vekt på digital utvikling, bibliotekets rolle som kunnskapsarena og møteplass. Her hjemme kjenner vi Bibliotekmeldingen fra 2009.

På det lokale planet er situasjonene svært ulike i de tre byene. Birmingham har ingen politisk strategiplan for folkebibliotekstjenesten. Derimot har byen en overordnet byutviklingsplan, Big City Plan (City Centre Development, 2010) som inkorporerer det nye hovedbiblioteket som en sentral del – men ingenting som sier noe hva man helhetlig ønsker for bibliotekstjenesten som sådan. Oslo fikk sin siste bibliotekmelding i 2005 (Oslo Kommune Byrådet). Det er et lite visjonært dokument, som i stor grad konsentrerer seg om tjenester og tilbud, og i liten grad om hvordan Deichmanske bibliotek som helhet skal utvikles på sikt. Et nytt hovedbibliotek nevnes i dokumentet, men da planen ble vedtatt var Vestbanen fortsatt det aktuelle byggestedet. Århus kommune vedtar fireårige bibliotekplaner, der det settes langsiktige mål for tjenesten, og delmål/mer konkrete planer for måloppnåelse. Den gjeldende planen (Århus Kommune) har et fokus på Dokk1, men inkluderer hele tjenesten og samarbeid med andre aktører.

Dette gule skilles ut i en egen boks

Kunnskapsbiblioteket og gratisprinsippet

Som nevnt innledningsvis er mitt doktorgradsarbeid en del av PLACE-prosjektet ved Høgskolen i Oslo og Akershus, et prosjekt som har satt et

betydelig forskningsfokus på møteplassen biblioteket er og kan være. Selv om det å undersøke politikeres bibliotekperspektiver ikke utelukken dreier seg om møteplass-perspektivet, er det utvilsomt en del av studien. Og det er ingen tvil om at flere av politikerne har fått øynene opp for den «sosiale» rollen biblioteket spiller i et nærområde – en rolle flere medga å ha hatt liten bevissthet omkring tidligere.

Det er imidlertid en annen rolle som står langt sterkere når det gjelder å forklare hva folkebiblioteket «er» og «skal være»: kunnskaps- og utdanningsinstitusjonen. Når jeg ba politikerne peke på den viktigste rollen biblioteket har, ble det i alle tre byene pekt på biblioteket som et sted for læring – for folk i alle aldre. Olav (SV), uttalte for eksempel: «...når det gjelder kunnskap spesielt så [...] så bygger hele demokratiet på at alle har samme tilgang til kunnskap og at alle har samme mulighet til å få så mye av den som praktisk mulig gratis. Og det skal være bibliotekets oppgave.» Det interessante med det Olav sier, og som flere andre også uttrykker, er at de dermed legitimerer folkebiblioteket som en demokratisk rettighet.

Fokuset på kunnskapsbiblioteket er et spennende aspekt. I Finland er utdanning og kultur samlet i en politisk sektor, som nettopp utgjør kjernen i folkebibliotekene. Er det grunn til å diskutere hvorvidt folkebibliotekene i større grad burde være et utdanningspolitisk ansvar? Et annet spørsmål som melder seg er hvordan søkelyset på kunnskap foran kultur kan påvirke omgivelsenes syn på biblioteket.

Selv om gratisprinsippet er veletablert i Skandinavia og Storbritannia, krever man i noen land betaling for å bruke folkebiblioteket. I intervjuene tok nesten alle informantene avstand fra dette, selv om noen mente at man på sikt kunne ta betalt for spesielt kostbare tjenester – for eksempel adgang til dyre databaser.

Informanten fra Oslo FrP var den

eneste som formidlet ønske om å oppheve gratisprinsippet og innføre et betalt medlemskap. Hun siterte FrPs partiprogram, der partiet vil: «...innføre utlånsgebyr og la fremtidsbiblioteket være basert på en solid grunnkapital i bibliotekets egne inntekter.». Hun sa også at skoleelevers bibliotekbehov skal dekkes via skolebudsjettet, og at det dermed ikke er en oppgave folkebibliotekene skal ha.

Bybildet

At bibliotekutvikling og byutvikling går hånd i hånd er kanskje en kobling mange ikke gjør umiddelbart. Men med tanke på milliardinvesteringene som gjøres i disse prosjektene, er det like mye et mål som en heldig bieffekt. Bare én av politikerne jeg intervjuet så bort fra byutvikling som en komponent i prosjektet. Han vedble at kunsten og kulturens egenverdi alene sto i fokus: «Vi skal bygge nytt bibliotek, da vil noen si ”så fint, da bidrar det til byutvikling i Bjørvika”. Men det er ikke derfor vi bygger biblioteket. Vi bygger biblioteket fordi vi trenger et fantastisk hus til å formidle litteratur i landets hovedstad. Så hvis jeg skal si det viktigste, så må det være det utgangspunktet. Litteraturens egenverdi.» Hans partifelle hevdet derimot at byutvikling er svært sentralt og noe annet ville vært «bortkasta penger».

Også i Birmingham og Århus eksisterer tanken om byutvikling parallelt med bibliotekutvikling. Selve byutviklingsaspektet er kanskje ekstra synlig i Birmingham, en by som prøver å endre omverdenens bilde av «industribyen». De lokale myndighetene ønsker å skape et bybilde som er attraktivt – for innbyggerne, tilflyttere, turister og investorer. Og da er kunnskap og kultur to svært sentrale stikkord. I Århus uttrykte også informantene at kunnskap og kultur var begrep de ønsket at byen skulle assosieres med, og at biblioteket derfor ble en naturlig investering.

Behov. – Vi bygger biblioteket fordi vi trenger et fantastisk hus til å formidle litteratur i landets hovedstad. (Illustrasjon: Lund Hagem Arkitekter)

Men hva med bibliotekfilialen?

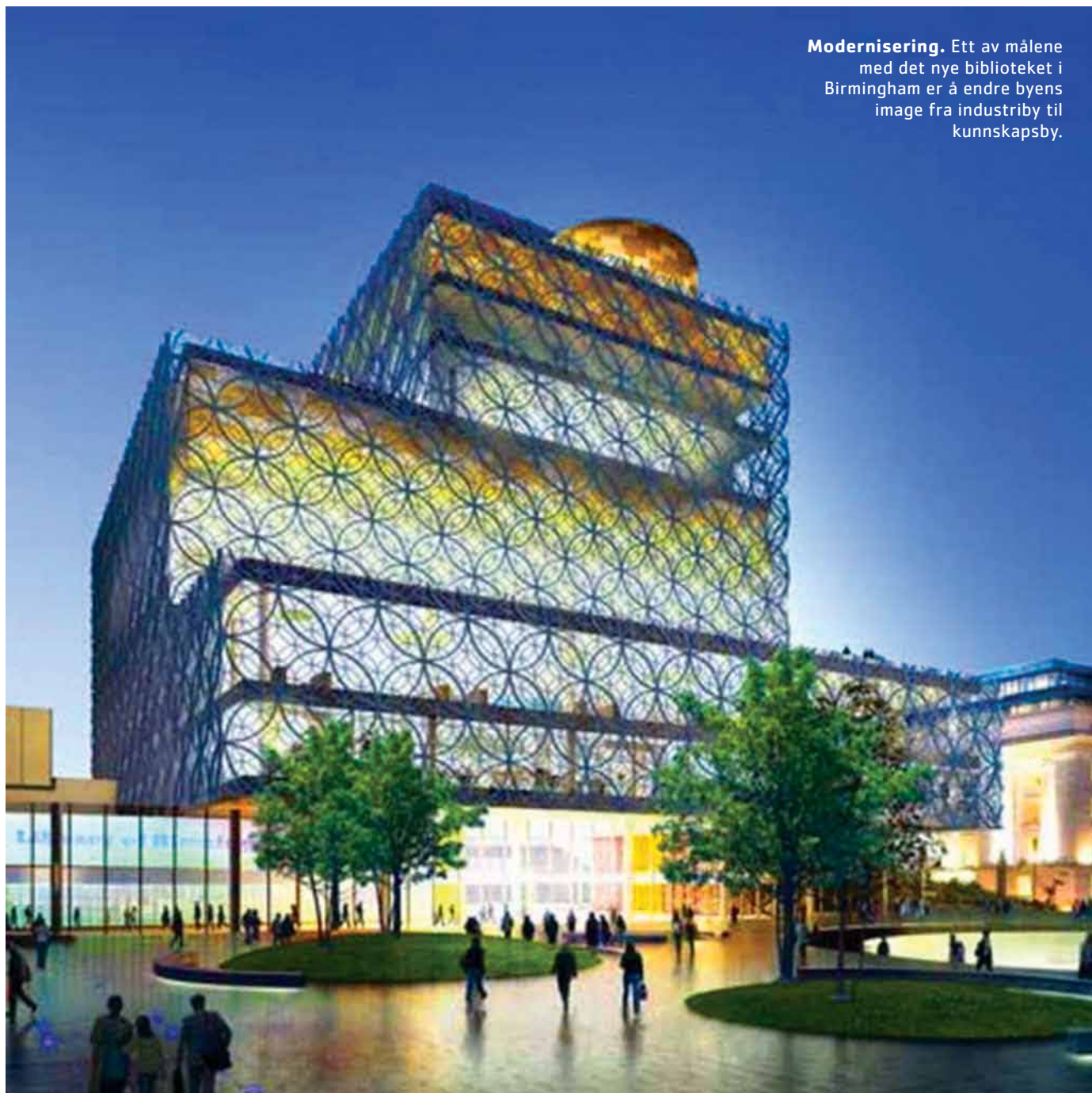
Nye signalbygg fører med seg økt interesse, økt fokus og vil utvilsomt ha en positiv effekt på bibliotektilbudet. Samtidig er den økonomiske investeringen så stor at mange stiller spørsmålet om hvilke konsekvenser det kan ha for andre deler av bibliotektilbudet lokalt.

Bibliotekarar jeg snakket med i Birmingham var bekymret for bibliotek-

driften på lengre sikt. Og det er ingen tvil om at britiske folkebibliotek har hatt tøffe tider siden finanskrisen ble møtt med store offentlige kutt. Men ingen av politikerne jeg snakket med ville likevel stenge filialer. Derimot hadde politikerne fra Liberal Demokratene og De Konservative ideer om hvordan driften kunne økonomiseres: ved kutt i mediebudsjett, ved lønnskutt og ved reduksjon av fagutdannet per-

sonale. Alex fra Århus sa: «jeg håper at vi kan løfte våre lokale områder, blant annet med disse medborgersentrene. Det er veldig viktig for meg at det nye Multimediehuset ikke slår de små i hjel. Det er selvfølgelig en bekymring man kan ha, at det blir så dyrt at vi blir nødt til å lukke noen av de andre.» Politikerne fra Oslo hadde ingen planer om å lukke filialer som en konsekvens av nybygget, men sær-

Modernisering. Ett av målene med det nye biblioteket i Birmingham er å endre byens image fra industriby til kunnskapsby.

lig de to yngste representantene fra KrF og Høyre påpekte at ingenting var fredet og at de heller ønsket få, sterke filialer enn mange små med begrenset tilbud.

At en positiv utvikling også kan ha negative konsekvenser, er ikke til å stikke under stol. Et nytt hovedbibliotek kan gi mindre ressurser til resten av filialnettverket, som igjen kan føre til nedleggelser av filialer eller nedprioritering av aktivitet i andre deler av systemet. Det er ikke ønskelig, men på sikt kan slike prioriteringer bli nødvendige. Da er det ekstra viktig å ha en politisk strategi i bunn.

Samarbeid og sponning

Informantene var opptatt av at bibliotekene skulle satse på samarbeid med aktuelle aktører i nærmiljøet – i større grad enn det som skjer i dag. I Birmingham var naboskapet med The Repertory Theatre en slik faktor som kunne bidra til en synergieffekt på aktiviteten i og rundt biblioteket. Skole-samarbeid ble også fremhevet av flere, særlig i Århus og Oslo – både når det gjaldt samlokalisering av folke- og skolebibliotek, men også bedre faglig ressursutnyttelse.

Et mye diskutert tema i bibliotek-kretser har vært innslag av sponning i biblioteket. Er det en utviklingsmulighet eller en trussel mot nøytralitet og likeverdighet? Mine informanter var noe delt i dette spørsmålet, selv om det blant britene var mindre kontroversielt enn i Norge og Danmark – utvik-

somt på grunn av en annen tradisjon. Helt siden Andrew Carnegies dager har filantropi bidratt til britisk bibliotekvesen, og vært et velkomment innslag. Problemet i dag, noterte Bernard seg – noe resignert – var at svært få så seg i stand til å bistå med slike penge-gaver.

Samarbeid med kommersielle aktører viste tydeligere uenighet. Mens Albert (SD) oppgitt beskriver hvordan han i et amerikansk bibliotek hadde sett hvordan rom oppkalles etter sponsoren, noe han ikke likte, uttrykte hans kollega fra Venstre et motsatt syn: «... hvis sponsorer kan bidra med inntekter som kan gjøre biblioteket til et mer interessant sted å være, så come on. For min skyld må lesesalen gjerne hete Gyldendals leserom.»

Om framtiden, da?

Jeg observerer at det gjennomgående er både en god del kunnskap, interesse og «bredt» syn på biblioteket og hva det kan være. Det er ingen tvil om at bibliotekprosjektene gjør noe med politikernes kunnskap om – og ikke minst holdninger til – folkebibliotekene. Flere forteller at de gjennom planleggingsprosessene har lært mye og fått et mye bredere bilde av biblioteket enn de satt med tidligere – og det kan jeg for så vidt bekrefte på den måten at det er en viss forskjell å spore hos de informantene som har arbeidet med bibliotekspørsmål lenge, kontra de som er helt nye.

Den lokale satsingen på bibliotek-

bygg er med på å øke statusen til en institusjon, som på tross av innovasjon og utvikling sliter med et imageproblem. Å knytte byutvikling sammen med bibliotekutvikling er kanskje en ny tanke for mange, men den har åpenbart sine fordeler, for byen, for biblioteket – men kanskje først og fremst for brukerne. Likevel vil jeg påpeke at bildet ikke nødvendigvis er entydig positivt. En storsatsing på ett ledd i en organisasjon kan få negative konsekvenser, i form av kutt på andre felt. Jeg tror det er ekstra viktig å ha en klar tanke om hva man vil med bibliotek-tjenesten, og ikke minst en gjennomførbar plan som skisserer veien dit. Det holder ikke at bibliotekarene vil noe – politikerne må med på laget.

Kilder:

Aarhus Kommune. (2010). *Policy for Citizens' Services and Libraries 2011-2014*. Retrieved from <http://www.aarhus.dk/~media/Dokumenter/Borgmesterens-Afdeling/Byraadsservice/Politikker-og-planer/Bibliotekspolitik/1558-Politik-for-Borgerservice-og-Biblioteker-DK.ashx>.

City Centre Development. (2010). *Birmingham Big City Plan*. Birmingham: Birmingham City Council.

Oslo Kommune Byrådet. (2005). *Deichmanske bibliotek inn i det 21. århundre*. Retrieved from http://www.bibforb.no/bibforb/filer/Sak_48_05.pdf. ■

Diplomatisk uro om dansk utstilling

» Den danske kulturministeren Marianne Jelved krevde på nyåret at en tyrkisk «motutstilling» på Det Kongelige Bibliotek i København om massedrapet på armenere i Tyrkia i 1915, først må godkjennes av biblioteket før den kan åpnes.

Biblioteket arrangerte før jul, i samarbeid med den armenske ambassaden i Danmark, en historisk utstilling om

massedrapet og om den skandinaviske reaksjonen. Dette førte til sterke tyrkiske reaksjoner, ettersom Tyrkia mener det er feil å bruke ordet «folkemord» om hendelsene. Etter et møte med den tyrkiske ambassadøren tilbød biblioteket tyrkerne å lage en egen utstilling, der de kunne legge fram sin versjon. Dette er senere blitt sterkt kritisert av historikere og politikere, melder Berlingske.

Kultur for kulturens skuld

For 38 år sidan, 7. februar 1975, brukte Stortinget heile dagen til å diskutere kulturpolitikk. Noko slik har knapt skjedd sidan. Det var kulturmeldingane frå august 1973 og mars 1974 som skulle drøftast, to meldingar som vart bortimot folkeeige i kultursektoren, og som har danna grunnlaget for det meste av kulturpolitikken fram til i dag.

Denne februar dagen vart ein stille kulturrevolusjon banka igjennom av samrøystes storting.

”En mellomdag”, kalla Arne Skouen dagen i Dagbladet, ”ikke med lidenskap, men med pliktfølelse.” ”Vag kulturdebatt”, ”en dannet debatt”, ”spennende var den ikke”, skreiv andre osloaviser. Finske Hufvudstadsbladet, derimot, var imponert og omtalar den nye kulturpolitikken som noko

som med ”ett slag gör Norge till det mest avancerade landet i Norden og kanske i världen ifråga om statliga innsatser på kulturens område.”

Utanfor Stortinget var det likevel ei lita og stille markering mot den nye samrøystes norske kulturpolitikken. Fremst her stod den profilerte Farmandskribenten og tidlegare Cappellendirektøren Henrik Groth. Også nokre kunstnartillitsvalde demonstrerte. Kultureliten og liberalistane likte ikkje nyendinga i kulturpolitikken.

Etter dette har kulturministrar kome og gått. Tre nye kulturmeldingar har vorte lagde fram sidan 1974, 3 1/2 om vi reknar med den vesle tilleggs-meldinga til Langslet frå 1983. Men den kulturpolitiske kursen som var lagt med meldingane i 1973 og 1973, har ingen rokka

ved. Giskes milliardløft gav oss meir pengar, men ingen nye kulturpolitiske prinsipp. H og Frp har diltat formålslaust etter dei raudgrøne. Litt mindre pengar, rett nok. Men ingen prinsipielle dissensar til den eksisterande kulturpolitikken. Og norsk kulturpolitisk debatt har følgeleg vore like død som ”Heaven on a Saturday night,” for å seie det Leonard Cohen. Høgresida har ikkje brydd seg.

Ikkje før no. For rett opp under jul i fjor presenterte tenketanken Civita boka ”Kultur for kulturens skyld: skisse til liberal kulturpolitikk”. Boka skal vere eit alternativ til den ”overordnede ideologien som har ligget bak kulturpolitikken de siste 60 årene”, og seie noko om sentrale prinsipp i ein liberal kulturpolitikk. Dei tre forfattarane ønskjer også å gi politikarar og andre på høgresida ”nye

Av Georg Arnestad, seniorrådgjevar og kulturforskar ved Høgskulen i Sogn og Fjordane.

Ett slag gör Norge till det mest avancerade landet i Norden og kanske i världen ifråga om statliga insatser på kulturens område.

Finske Hufvudstadsbladet

ideer og argumenter som kan bidra til en rikere kulturpolitisk debatt.”

Men det var lite snakk om nye idear og kulturideologisk skifte då boka vart lansert i desember. I staden bomba forfattarane norske avisredaksjonar med artiklar om alle dei kulturpolitiske forslaga boka kom med, 58 i stykket. Mellom desse var direkte tåpelege forslag som nedlegging av Den Kulturelle Skulesekken, og å gjere alt innkjøp av litteratur til eit lokalt ansvar. I same slengen forsvann lov om folkebibliotek. Liberalistane, for det er vel det dei vil vere, synest å ha enorm tillit til kommunenivået i kulturpolitikken.

Men mange av dei 58 forslaga er både vituge og fornuftige, sjølv om nokre av dei kanskje er dårleg argumenterte for i boka. Tida er snart overmoden for å drøfte ei omlegging av den svært store institusjonssøtta i

den statlege kulturpolitikken, særleg på scenekunstfeltet, til ei produksjonsstøtte. Talet på faste symfoniorkester i landet er også meir enn stort nok. Eg er òg varm tilhengar av ei klarare rolledeling av oppgåvene til Norsk kulturråd. Eg trur heller ikkje at stadig fleire konserverande kulturlover er ein farbar veg for norsk kulturliv. Å gjere kunstnarstipendkomiteane meir uavhengige av kunstnarmakta, er òg på sin plass no.

Så får vi ute i periferien heller smille litt av dei meir naivistiske forslaga om endringar i den lokale og regionale kulturpolitikken. Eg registrerer og, men ei avmålt glede, at forfattarane har stor tru på nytten av å styrke den langsiktige kulturpolitiske forskinga. Og sjølv sagt er eg, som fleire andre kulturforskarar, sympatiske til bokas grunnrefleksjon om sterkare vekt på å argumentere kulturelt for kulturpolitikken.

Men mi hovudinnvending mot alle dei kulturpolitiske forslaga er at det er vanskeleg å sjå samanhengane mellom politikk og ideologi. Dette skuldast rett og slett at forfattarane ikkje presenterer oss for ein heilskapleg liberal (eller liberalistisk) kulturpolitikk. Fragment av dette kjem berre fram i ulike kapittel. Prinsippa for og i den liberale kulturpolitikken vert ikkje samanfatta. Det aller viktigaste spørsmålet om kvifor det offentlege (staten) bør eller skal støtte kulturen, er overflatisk gjort greie for og drøfta. Dette er bokas største veikskap. Kanskje har ikkje forfattarane tort å ta diskusjonen?

I staden har dei lansert ni prinsipp,

fem positive og fire negative, dei meiner bør liggje til grunn for ein liberal kulturpolitikk. For å vere ideologisk tydelege har forfattarane valt å ordne boka etter desse prinsippa. Etter mitt syn er dette grepet ganske mislykka. For meg vert boka ideologisk utydeleg. Samanhengane mellom prinsipp, kulturpolitiske tiltak og ideologi er visne. Og då endar vi nok ein gong opp med det pragmatiske spørsmålet om dei foreslegne tiltaka er ”gode” eller ”dårlege”. Dessverre. Var det berre dette de ville?

Om kort tid kjem Engerutvalet med si store kulturutgreiing. Det er ingen grunn til å vente ein kulturpolitisk revolusjon herifrå. Men eg vonar utgreiinga vil innehalde nokre overordna ideologiske refleksjonar kring kulturpolitikken innhald og utforming. Eg vonar òg at utvalet, slik dei unge liberalistane i Civita gjer det, vil ta til orde for ein kulturpolitikk som prioriterer kultur for kulturens skyld. Den primitive kulturinstrumentalismen har rådd grunnen lenge nok no.

Vi ventar alle med spenning på om Engerutvalet har noko nytt å seie når det gjeld folkebibliotekets plass i den digitale kulturpolitiske æra. Det er iallfall høgt på tide at staten også engasjerer seg i dette spørsmålet. Ansvarsfraskivinga har vart lenge nok no.

Men trass Civitabok og Engerutval: valkampen kjem heller ikkje i år til å dreie seg om kulturpolitikk. Og kulturpolitikken grunnmur frå 1970-talet står framleis trygt på solide bein.

Se også side 10-11.■

Ertekopp. Kristian Meisingset har er-
tet på seg bibliotekfolk mer enn én gang
i vinter.

Modernisering. Haakon Nyhuus moderniserte Deichmanske bibliotek i Oslo fra grunnen av.

Kristianiabohemen som ble folkebibliotekenes far

Han var en av de versteranglefantene i den beryktede Kristianiabohemen på 1880-tallet. Så korket Haakon Nyhuus igjen flasken, brettet opp ermene og ble Deichmans legendariske sjef. I år er det hundre år siden han døde.

TEKST: MONA VAAGAN, FRILANSJOURNALIST

I trappegangen opp til tredje etasje i Deichmanske bibliotek står en byste av en mann med fippskjegg, som ser beslutsomt framfor seg. De færreste som går forbi, vet nok hvem dette er. Men Haakon Nyhuus, som bysten forestiller, var ifølge Arne Kildal, mangeårig sjefsbibliotekar ved Bergen offentlige bibliotek, den største begavelse i norsk folkebibliotekvesens historie.

Nyhuus forandret alt, mente Kildal. Fra å innføre åpne hyller, slik at lånerne selv kunne gå rundt og bla i bøkene og velge dem som fristet, til å utforme retningslinjer for de norske folkebibliotekene. Han holdt foredrag, skrev innlegg i avisene og så det i det hele tatt som sin misjon å reformere bibliotekvesenet. Da han døde, bare 47 år gammel, ble det følt som et

enormt tap. Ikke bare for bibliotekene, men for hele landets kulturliv, skriver Nils Johan Ringdal i Deichmanske biblioteks historie.

Ung og opposisjonell

Haakon Nyhuus (1866-1913) kom opprinnelig fra Trysil, der faren var bestyrer for et svensk skogselskap og stortingsmann. Begge foreldrene døde

tidlig, og han tilbrakte mye av oppveksten hos en onkel i Sverige. Han vendte tilbake til hjemlandet for å ta artium i 1883 og ble student ved universitetet i Kristiania. Der kom han i kontakt med Hans Jæger, lederskikkelsen i den såkalte Kristianiabohemen. Den harde kjernen i bohemkretsen besto av Jæger, kunstnerparet Oda og Christian Krohg, Haakon Nyhuus og et titalls andre unge som var i opposisjon til det rådende, borgerlige samfunnet. Kunstnerne Edvard Munch og Frits Thaulow befant seg i ytterkanten av miljøet, sammen med blant andre Oda Krohgs søster Bokken Lasson, som senere startet revyscenen Chat Noir.

Uttrykket Kristianiabohemen festet seg ettertrykkelig da Hans Jæger i 1885 utga romanen *Fra Kristiania-Bohêmen*. Den handlet om lett gjenkjennelige personer i bohemmiljøet. Også Haakon Nyhuus figurerte, under navnet Gaarder eller "lille, tykke Gaarder" som han gjerne ble kalt. Både de erotiske scenene og den inngående beskrivelsen av selvmordet til en ung mann i bohemkretsen gjorde at boka slo ned som en bombe. Boka ble beslaglagt av politiet etter bare noen timer i salg. Hans Jæger ble dømt til 80 dagers fengsel. Den skandaliserte forfatteren ble ifølge Arne Garborg "Kristiania Bys store Monstrum og Spetakel". Jæger hadde gjort alvor av sitt litterære program, som var inspirert av den franske naturalisten Émile Zola. Et av Kristianiabohemens berømte ti bud var: "Du skal skrive dit eget liv."

Debuterte sammen med Jæger

Haakon Nyhuus fulgte også et stykke på vei dette budet. I 1888 ga han sammen med Hans Jæger ut novellsamlingen *Kristiania-billeder*. Nyhuus' novelle hadde tittelen "Sonja". Bokken Lasson var modell for den kvinnelige hovedpersonen. Bohemen fra Trysil skal ha vært ulykkelig forelsket i den livlige embetsmannsdatteren

fra Homansbyen. *Kristiania-billeder* ble stort sett møtt med taushet. Men både Arne Garborg og forfatterkollegaen Hans Aanrud var positive til Nyhuus' novelle. Lovordene fra disse to gjør at man kan lure på hva Nyhuus kunne ha drevet det til hvis han hadde fortsatt sin forfattergjerning, mener Halvor Fosli, Kristianiabohemens biograf. Nyhuus skal også ha vært opphavsmann til to av tekstene i Hans Jægers *Novelletter*, som kom året etter.

Samværet med Jæger var ikke uten dramatisk. På denne tida innledet Hans Jæger et forhold til Oda Krohg. Dette forholdet, med seksuelle skildringer langt forut for sin tid, var gjennomgangstemaet i trilogien *Syk kjærlihet* som Jæger ga ut i årene 1893-1902. Trilogien ble forbudt i hele Norden. Mens forholdet var på det mest turbulente delte Nyhuus og Jæger hus. En dag var Jæger forsvunnet. Han hadde bestemt seg for å ta livet av seg. Men det ble med planene. I *Syk kjærlihet* skriver Jæger at han synes synd på Gaarder (Nyhuus), som må bo sammen "me mei gale mann".

Etter noen år tok Haakon Nyhuus avskjed med bohemmiljøet. Ryktene ville ha det til at slekta i Trysil hentet ham hjem igjen. De ville få ham bort fra det tvilsomme selskapet han hadde havnet i og kanskje pense ham inn på mer nyttige sysler. Nyhuus var en festløve, i den grad at han fikk passet sitt påskrevet i Kristianiabohemens tidskrift *Impressionisten* under vignetten "Fyll!". Han gjorde seg også bemerket som skuespiller i flere av Studenter-samfunnets oppsetninger. Særlig ble han husket som ballerina i stykket "Kjærlighedens seier eller Det forhekse-pulver." Mot slutten ramlet kjolen hans helt utilsiktet av, fortelles det i Studenter-samfunnets historie. "Som en liden kulerund amorin, skjulende sine yndigheder... triller lille Haakon under den overfylte sals frenetiske bifald ud mellom kulisserne. Det var nydelig!"

Haakon Nyhuus (1866-1913)

Sjefsbibliotekar ved Deichmanske bibliotek 1898-1913. Sammen med Karl Fischer, amanuensis ved Universitetsbiblioteket og J.V. Heiberg, byråsjef i Kirkedepartementet, skrev han innstillingen *Folkebogsamlinger i Norge, deres historie, nuværende tilstand, samt forslag til en nyordning* i 1901. Tildelt ridderkorset av første klasse av Sankt Olavs orden "for fortjeneste av bibliotekvæsenet".

Reiser til Chicago

Det var trolig i året 1890 Haakon Nyhuus gikk om bord på Amerikabåten, med billetten betalt av onkelen. Han endte opp i Chicago hvor han etter hvert fikk seg en assistentjobb ved fagbiblioteket Newberry Library. Han ble lagt merke til av sin sjef, den anerkjente amerikanske bibliotekaren William Frederic Poole, og avanserte raskt. Etter et par år ble han ansatt som leder for katalogavdelingen ved Chicago Public Library. Dette var en tid med en rivende utvikling i det amerikanske bibliotekvesenet. Drøyt tyve år tidligere hadde Melvil Dewey lansert sin banebrytende desimalklassifikasjon. Samme Dewey hadde også opprettet verdens første bibliotekskole i New York. En sterk demokrati- og folkeopplysningsånd gjennomsyret bibliotekene. Disse idealene satte ifølge Arne Kildal varige spor hos Nyhuus.

Syv år senere var han tilbake igjen i Kristiania. Han hadde fått høre at det var planer om å reorganisere Deichman. 31-åringen som vendte hjem var en annen enn den som reiste ut. Han smakte ikke lenger alkohol. Og han hadde giftet seg med Kathinka ("Kinka") Korsvig fra Kristiansand som han hadde møtt i Chicago. I 1898 ble han sjef for Deichmanske bibliotek.

Moderniserer Deichman

Det var en formidabel oppgave som ventet. Deichman hadde ennå ikke fått

sin egen bygning på Hammersborg, og lokalene i Kristian IVs gate var trange og dårlige. Bokmassen var elendig, personalet uøvd og publikum savnet det Nyhuus kalte "bibliotekkultur". "Det var med ligefrem forfærdelse at jeg saa hvorledes bøgerne haandteredes", skrev han i sin første årsmelding.

Han forsto at han måtte omforme biblioteket fra grunnen av. Noen forbilder fantes verken i Norge eller Norden. Han kunne heller ikke uten videre overføre alt han hadde lært i USA, fordi budsjettet han fikk tildelt fra Oslo kommune ikke kunne sammenliknes med det de amerikanske bibliotekene hadde å rutte med. 4000 kroner var satt av til bokkjøp til Deichmans sentralbibliotek. De nye filialene som var planlagt på Grønland-Kampen, Grünerløkka, Sagene og Hegdehaugen fikk 2400 kroner hver.

Noe av det første han gjorde var å

lage et nytt utlånsreglement. Biblioteket skulle være åpent for alle, med en nedre aldersgrense på 14 år. Riktig nok ble enkelte bøker utstyrt med en stjerne. De kunne bare lånes med spesiell tillatelse fra bibliotekaren. Som Arne Kildal skriver: "Man kan fundere over om Hans Jægers og Haakon Nyhuus' *Novelletter* ble forsynt med stjerne!"

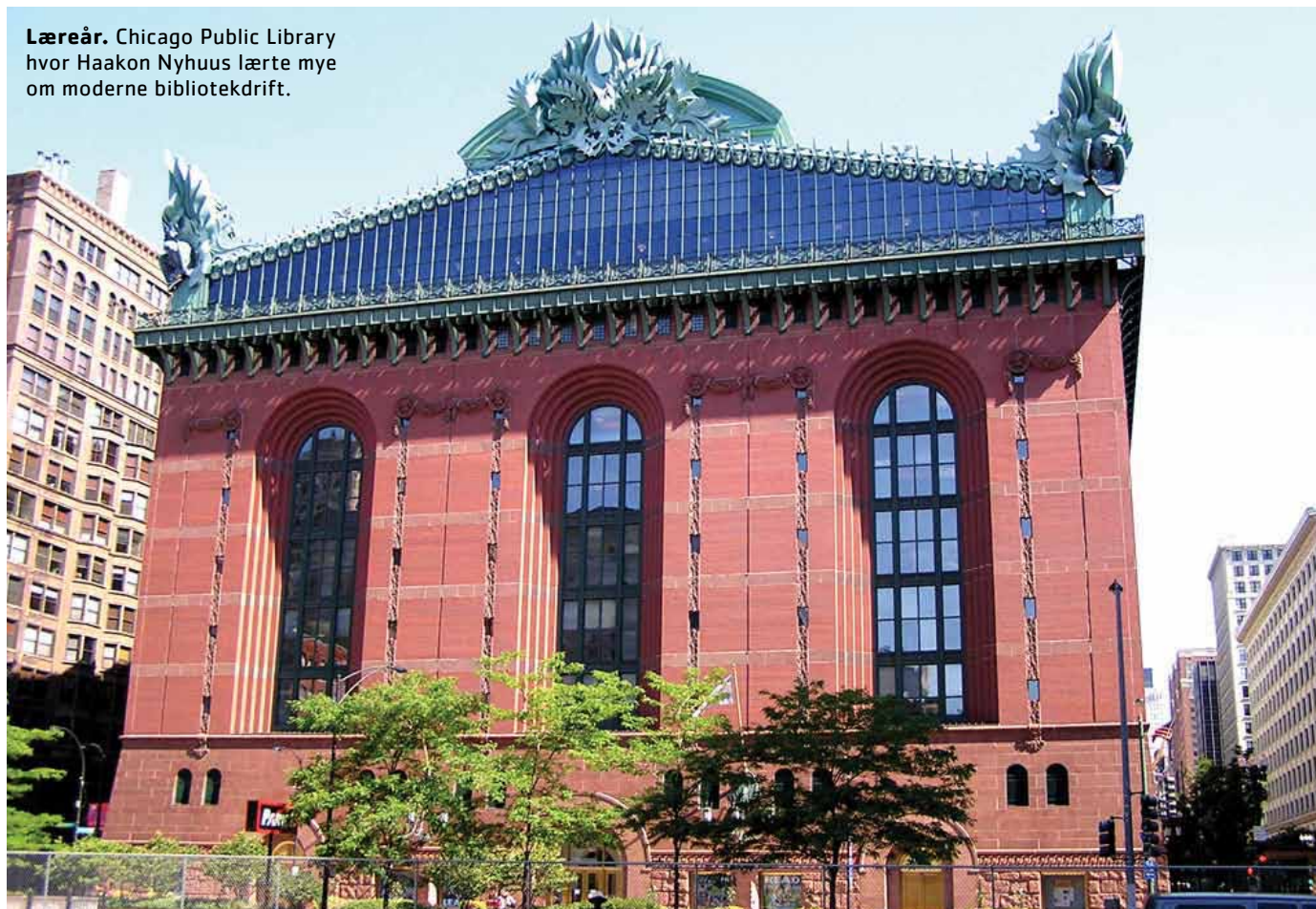
Han innførte lesesaler og åpne hyller, som nylig hadde bredt om seg både i USA og England. Dessuten trykte han kataloger over boksamlingen og laget et tidsskriftregister. Det sistnevnte var inspirert av hans gamle sjef William Poole, som hadde utformet det første slike registeret. Og ikke minst tok han i bruk Deweys klassifikasjonssystem. I løpet av tre år var hele bokmassen klassifisert. Boksamlingen ved Deichman ble i Nyhuus' sjefstid tredoblet, fra 40 000 til 120 000 bind.

Parkbibliotek

Nyhuus mente de nye filialene på langt nær dekket behovet. For å nå enda flere opprettet han utlånsstasjoner rundt om i byen. Han etablerte også såkalte parkbibliotek, hvor bøker ble plassert ut i byens parker og kunne lånes mot en avgift på fem øre per bok. Parkbibliotekene var imidlertid ingen suksess og ble snart lagt ned. Nyhuus skal dessuten ha lekt med tanken om å utstyre sporvognene med bøker.

Han engasjerte seg også i bibliotekstellet ellers i landet. Tilstanden var sørgelig, oppdaget han. Lite penger, tilfeldige bokinnkjøp og ukyndig ledelse var noe av det han bet seg merke i. Den energiske sjefsbibliotekaren lyktes i få kirke- og undervisningsministeren til å nedsette en komité for å utarbeide retningslinjer for folkebibliotekene. Nyhuus ble bedt om å sitte i tremannskomiteén som i 1901 leverte innstillingen *Folkebogsamlinger i*

Læreår. Chicago Public Library hvor Haakon Nyhuus lærte mye om moderne bibliotekdrift.

Norge. Den ble vedtatt av Stortinget året etter og fikk stor betydning, også i de andre nordiske landene. Blant de mange tiltakene var å utarbeide en fortegnelse over bøker som passet for folkebibliotekene og å ansette en bibliotekkyndig person som blant annet skulle stå for opplæring av bibliotekarer og føre tilsyn med samlingene. Denne personen ble Haakon Nyhuus, som skjøttet denne bistillingen ved siden av arbeidet ved Deichman. Slik kom han i én person til å bli forløper for det senere Statens bibliotektilsyn.

“Lag ein pjolter!”

Snart måtte han trekke seg fra stillingen som biblioteksakkyndig for å vie seg til en annen oppgave, redaktørjobben for *det som skulle bli heftende* Aschehougs konversasjonsleksikon. Det utkom i seks bind i årene 1906-13 og var det første selvstendige, norske oppslagsverket. Barndomsvennen, forfatteren Sven Moren, syntes Nyhuus slet seg helt ut med dette dobbeltarbeidet. Han kunne vel unne seg å slappe av litt innimellom. ”Men nei. Han køyrde med strame taumar stødt, anten det var han sjølv eller andre som skulle dra lasset.” Selv om han var blitt avholdsmann, var han like gjestfri. Vennene kom og gikk som før, forteller Moren. ”Berre sit, sa

Romanfigur. I flere av Hans Jægers bøker dukker Haakon Nyhuus opp som “Gaarder”.

han, berre driv på de! Lag ein pjolter! Han lo når vi andre lo – enda han hadde tankane sine i arbeidet.”

I årene som kom lanserte Nyhuus flere forslag på bibliotekfeltet. I 1907 tok han til orde for å opprette en norsk bibliotekskole. Denne utdanningen kom ikke i gang før lenge etter hans død, i 1940. Raskere gikk det med

idéen om å etablere en faglig organisasjon for bibliotekansatte. Norsk Bibliotekforening ble stiftet i 1913. Haakon Nyhuus ble enstemmig valgt til første formann.

Men han rakk bare å ha vervet i et par måneder. Første juledag 1913 døde Haakon Nyhuus, etter å ha blitt rammet av sykdommen pernisiøs anemi. Aviser uansett partifarge hyllet ham. Også i USA og Sverige ble han minnet for sin innsats. Sven Moren besøkte ham like før han døde. Da satt han i rullestol på balkongen og det var ikke mye igjen av ham, husket Moren. Men han klaget ikke over noe. ”Eg er nøgd med det som livet gav meg. Det var morosamt å vera til.” ■

Kilder:

Arne Kildal: Haakon Nyhuus. Minneskrift utgitt til hundreårsdagen for hans fødsel. Oslo 1966.

Sven Moren: Møte og minne. Oslo 1971.

Halvor Fosli: Kristianiabohemen. Byen, miljøet, menneska. Oslo 1997.

«Stormen» stadig høyere

» Lenge før året 2013 er halvgått, har Kulturhuset Stormen i Bodø nådd sin endelige høyde, 35 meter over havets overflate. I juli vil både kulturhusdelen og bibliotekdelen være ferdig og dekket av hvite fasadeelementer. Det blir likevel høst før alt av tak, vegger og vinduer er på plass, skriver an.no.

– Taket tas i etapper etter hvert som underliggende konstruksjoner gjøres ferdig, og glassarbeider vil også pågå fram til juli, forteller prosjektleder Dagfinn Nilsen. Så vil det gå nesten et år før alle innvendige innrednings- og montasjearbeider er ferdige.

Søndagsåpent bibliotek i Tysvær

» Tysvær folkebibliotek prøver seg med tre timers søndagsåpent bibliotek på nyåret. Det søndagsåpne biblioteket er ubemannet. Det er vaktmester og renholder som har tilsyn og fungerer som kontaktpersoner, og etter det Haugesunds Avis kunne observere under et besøk, fungerte dette helt utmerket.

Det er ordnet med låneautomater, og vaktmesteren hjalp til som best han kunne. Det er også en hentehyll, der personalet har gjort bestilte bøker klare på forhånd. De lånerne som var til stede, var derfor ifølge avisen svært fornøyd med tilbudet.

Skolebibliotekarens rolle i Ungdommens kritikerpris

Skolebibliotekarer og skolebibliotek er viktige ressurser i arbeidet med å kåre Ungdommens kritikerpris (UKP). Foreningen !les har snakket med noen utvalgte lærere og skolebibliotekarer om deres erfaringer.

AV BJARTE BAKKEN PROSJEKTLEDER FORENINGEN !LES, BJARTE@FORENINGENLES.NO

For meg var samarbeidet med skolebiblioteket en forutsetning for å delta i prosjektet, sier Sigurd Andersen, norsklærer ved Thor Heyerdahl videregående skole i Larvik.

Andersen, eller lektor Andersen som elevene i byggfagklassen han underviste i kalte ham, ble oppfordret av skolebibliotekar Janne Fiske til å søke om å bli juryklasse i UKP 2011.

– Jeg visste om UKP og syntes det hadde vært spennende å delta. Jeg lanserte ideen for Sigurd, fordi han ville være en lærer som kunne gjennomføre et slikt prosjekt med en norsk-klasse på yrkesfag, sier Fiske.

Profesjonelle formidlere

Søknad ble sendt til Foreningen !les og byggfagklassen ble valgt ut til å være en av ni juryklasser i UKP 2011. Klassen bestod av 16 elever, en jente og 15 gutter. Syv av elevene sa de aldri hadde lest en bok før. Lektoren var derfor spent på hvordan prosjektet ville forløpe.

– Når elevene mine skal lese, skal det som regel ende opp i en besvarelse av et eller annet slag. Dette kan legge en demper på leseopplevelsen. I dette prosjektet var det nettopp opplevelsen vi ville ha frem, og da er det viktig å ha profesjonelle litteraturformidlere, sier Andersen med henvisning til skolebibliotekarene:

– Bibliotekarer har en litt annen tilnærming til bruk av litteratur i skolen enn jeg har som norsklærer.

I UKP skal elevene lese som en kritiker. Det finnes ingen ”riktig” tolkning. Biblioteket som rom og bibliotekaren som en annen leser enn læreren, kan bidra til å få elevene ut av den vante rollen hvor de skal skrive en tolkning og få karakter. Skolebiblioteket ved Thor Heyerdahl videregående tok seg av den praktiske delen med utlån av de nominerte titlene. Men Fiske var langt mer aktiv enn som så.

– Det var min idé å innføre boksamtaler, sier hun.

Sammen med helsesøster har hun gode erfaringer med lesergrupper i ungdomskolen.

– Boksamtalene er en fantastisk måte å snakke med elevene om bøker på. Her er det opplevelsen som er det viktigste, ikke det å skulle prestere et riktig svar. Alle har sin

egen opplevelse, og noen ganger er det overraskende hva flere kan ha fått ut av samme tekst, sier Fiske.

Lærer av elevene

På Hamar katedralskole, hvor 2. klasse ved media og kommunikasjon nå leser årets nominerte bøker, er også skolebibliotekarene sterkt involvert i prisarbeidet. Bibliotekleder Liv Ingeborg Bjellastuen vil at så mange som mulig av de fire bibliotekarene ved skolen skal delta i boksamtalene med elevene.

- Det er alltid interessant og utviklende som menneske å ha samtaler rundt de bøkene man leser. Vi som er bibliotekarere i denne settingen lærer mye av elevenes boksamtaler. Det er spennende og utviklende å høre hvordan de tenker og analyserer, og det gir fine innspill på hva slags litterære preferanser ungdommer har i dag når vi skal vurdere bokinnkjøp, sier hun.

- Det er læreren, Johanne Nordhagen, og elevene som styrer samtalen, men vi er sparringspartnere og kan bidra med nye vinklinger i samtalen, legger hun til.

Ved både Hamar katedralskole og Thor Heyerdahl videregående har ledelsen lagt ned mye ressurser i bibliotekene. Lokalene er flotte og flere stillinger opprettet. Fiske og Bjellastuen understreker at UKP tar tid og at det derfor er en fordel med mange ansatte. Travle arbeidsdager gjør at et prosjekt som UKP krever vilje og engasjement fra bibliotekarene.

- Jeg ser på dette som et fantastisk prosjekt å få være med på, og da "finner man tid". For oss er det et pluss at vi raskt får lest noen av årets beste skjønnlitterære bøker, sier Bjellastuen.

For å få lest bøkene settes det av lesetid for bibliotekarene i løpet av arbeidsdagen. Biblioteklederen var likevel ikke i tvil om å søke om deltakelse i UKP.

- Da Johanne kom og spurte om vi ville være med på søknaden som skul-

le sendes inn, sa jeg umiddelbart JA!

- Jeg sier ja til alt som kan stimulere til økt leselyst, og samtidig øke interessen for biblioteket. Ingen visste hva vi gikk til, men dette er noe av det morsomste jeg har vært med på som bibliotekleder, sier hun.

Skolens hjerte

Etter arbeidet med UKP, ser lektor Andersen en enda større verdi i å utnytte kunnskapen som finnes i biblioteket.

- UKP har ført til at jeg i langt større grad enn tidligere søker råd om litteratur og litteraturformidling i biblioteket, sier han.

Gjennom UKP er mange skolebibliotek blitt promotert overfor lærere og elever. På Thor Heyerdahl videregående stikker elevene ofte innom og slår av en bokprat med bibliotekarene. Eierforholdet til biblioteket blir sterkere når de er på hils med de ansatte og kjenner deres kompetanse. Skal biblioteket være et levende sted på skolen, må bibliotekarene vise hva de har å tilby og samtidig kjenne lærernes ønsker.

- Jo mer vi vet om hva lærerne ønsker fra biblioteket, jo bedre tilbud kan vi gi, mener Fiske.

På Hamar har norsklærer Johanne Nordhagen like godt flyttet norskdervisningen inn på biblioteket i leseperioden. For travle norsklærere er bibliotekarene viktige i den praktiske gjennomføringen av utlån og for eksempel gjennomføring av lesefrokost. Men viktigst er bibliotekaren som en litteraturinteressert sparringspartner. - Jeg prater daglig med bibliotekarene om prosjektet og får nyttige innspill fra dem som lesere. De hjelper meg med å motivere elevene og hos oss får biblioteket meget høy score på brukerundersøkelser. Biblioteket blir virkelig brukt og er hjertet i skolen, sier Nordhagen. ■

Ungdommens kritikerpris

9 juryklasser fra videregående skole
8 skjønnlitterære bøker
4 måneder

Utdeling 7. mars 2013

Foreningen !les står bak prisen
foreningenles.no/vgs

Nominerte 2012/13

- Eivind Hofstad Evjemo: *Det siste du skal se er et ansikt av kjærlighet* (Cappelen Damm)
- Wenche-Britt Hagabakken: *Hula Lou* (Aschehoug)
- Vigdis Hjorth: *Leve posthornet!* (Cappelen Damm)
- Mona Høvring: *Venterommet i Atlanteren* (Oktober)
- Trude Marstein: *Hjem til meg* (Gyldendal)
- Per Petterson: *Jeg nekter* (Oktober)
- Lars Ove Seljestad: *Isberg* (Aschehoug)
- Lars Amund Vaage: *Syngja* (Oktober)

Fiske og Andersens boksamtaletips

Ufarliggjør situasjonen. Vær tydelig på at samtalen dreier seg om elevenes leseopplevelse, og ikke å finne den riktige "tolkningen". Ikke noter under samtalen.

Gå ut av klasserommet og sett dere i mer uformelle omgivelser som for eksempel biblioteket eller kantina. Spander en kopp kaffe eller dagens rett.

Snakk om egen leseopplevelse. Er du åpen og ærlig, er det lettere for eleven å være det samme.

Hvordan begynne samtalen:

- Omslaget – hva synes elevene om det? Hvorfor tror de det er slik? Har det noen sammenheng med innholdet i boka?
- Elevene forbereder seg ved å finne en setning eller beskrivelser som har gjort inntrykk. Ta utgangspunkt i dette.
- Be elevene fortelle om en av personene i boka.

Meninger om mangt – fra 16 biblioteksjefer

Hva skjer på biblioteket? Hva er biblioteklederne opptatt av og hva er forventningene til 2013.

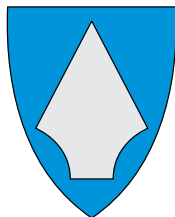
Dette var blant spørsmålene vi ønsket å få svar på ved inngangen til 2013. Vi sendte derfor følgende 5 spørsmål til et utvalg biblioteksjefer:

- 1) Hvis du ser tilbake på 2012, hva er du mest fornøyd med?
- 2) Og hva er du ikke så fornøyd med?
- 3) Hva håper du å kunne gjøre mer av i 2013?**
- 4) Og hva ønsker du å gjøre mindre av?
- 5) Nasjonalbiblioteket overtok i 2010 bibliotekoppgavene til ABM-utvikling. Hvordan synes du overgangen har gått? Hva skulle du gjerne sett mer eller mindre av fra Statens side i bibliotekutviklingen?**

Spørsmålene gikk til i alt 30 utvalgte biblioteksjefer. Spørsmålene gikk per e-post 4. januar, med svarfrist fredag 11. januar. En påminnelse ble sendt til 20 av biblioteksjefene 11. januar, med ny svarfrist tirsdag 15. januar.

Til sammen kom det inn svar fra 16 sjefer. På grunn av trangt om plassen gjengir vi her på trykk kun svarene til spørsmål 3) og 5). Du finner svarene på alle spørsmålene på nettstedet vårt, www.bokogbibliotek.no

Dette var hva biblioteksjefene svarte på spørsmål 3) og 5):

Alta bibliotek

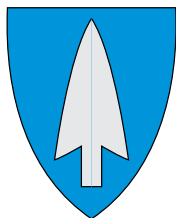
Bibliotekleder Stine Iren Ballovarre:

3 Vi skal fortsatt jobbe for å være et bibliotek med høyt aktivitetsnivå. Jeg håper vi kan kjøre flere arrangement og utvikle våre allerede gode tjenester til det bedre.

Jeg håper vi kan tilby e-bøker i løpet av 2013.

Jeg håper Alta bibliotek får til å gjennomføre vår satsing på litteraturformidling, som er i tråd med den nye, kommende Bibliotekloven. Og dessuten jobbe for at Alta bibliotek er en naturlig møteplass for hele befolkningen i Alta kommune.

5 Kanskje en nasjonal føring i e-boksaken? Her henger bibliotekene dessverre langt etter. Utover det har jeg ingen formening om saken.

Odda bibliotek

Biblioteksjef Else Marie Sandal:

3 I 2013 håper eg at me framleis greier å gjennomføra arrangement kvar månad, me skal starta utviklingsprosjekt med utlansstasjonar i Hardanger, me skal starta lesesirklar for innvandrarar som kan litt norsk og me skal

ha arrangement på arbeidsplassar i kommunane. Elles så forset me kompetanseheving i heile staben. Altså meir inn-ovasjon og utvikling.

5 Eg har ikkje så sterke meiningar om overgangen som eg har høyrte frå enkelte, tenker at me får gi Nasjonalbiblioteket litt tid. Gjennom årets pengeutdelingar i forhold til utviklingsområde viser dei absolutt vilje til å gi retning i bibliotekutviklinga, men bør kanskje vera endå meir visjonært på banen.

Bodø bibliotek

Biblioteksjef Sonja Osnes:

3 Jeg håper å kunne få brukt mye mere tid på planleggingen av det nye biblioteket og litteraturhuset.

5 Jeg har ikke merket noe til overgangen. Jeg skulle innerlig ønske at staten kunne ta på seg en større rolle som medspiller til bibliotek som skal få nye bygg, men også til alle som har behov. Med dette mener jeg; stille kompetanse man selv ikke har til rådighet i en prosjektperiode, for å bidra til å høyne kvaliteten på eksisterende personell og det tilbudet et nytt bibliotek skal komme med.

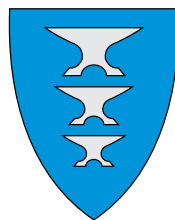
Tromsø bibliotek

Enhetsleder Paul Henrik Kielland:

3 Det blir spennende å få erfaringer med utlån av e-bøker og digitale lydbøker. Vi tror nok det skal være mulig å få til et funksjonelt utlånssystem som spiller på lag med vår database og vårt utlånssystem. Det vil imidlertid være en nasjonal utfordring å få til en akseptabel avtale der forfattere og forlag kan være trygge på sitt økonomiske utbytte, samtidig som bibliotekene kan ha en kontrollerbar og oversiktlig økonomi. Vi håper 2013 blir året hvor alle får erfaringer og den usikkerhet som mange i dag føler på, blir borte. Det blir også en utfordring å finne nye formidlingsmetoder som er tilpasset en ny fremtid med både trykte og digitale bøker. Vi må fortsatt jobbe med å skape et bibliotek der våre brukere trives og føler seg hjemme.

5 Ikke minst den digitale utfordringen medfører behov for en nasjonal myndighet som på vegne av folkebibliotekene kan bidra til trygge og forutsigbare rammebetingelser. Bibliotekmiljøet bør bruke mindre ressurser på intern rivalisering. En landsomfattende tjeneste som folkebibliotek har behov for en sterk nasjonal styring som

kan bidra til gode rammebetingelser og et mer likt tilbud til landets befolkning.

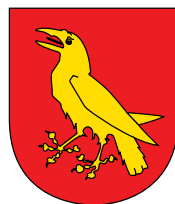
Hol bibliotek

Biblioteksjef Anne Marie Bekk:

3 2013 mer langsiktig jobbing. Bedre avtaler med skolene om samarbeidet om skolebibliotek/kombinasjonsbibliotek. Mer målrettet arbeid med arrangement.

Mer målrettet intern opplæring i e-bøker og digitale medier. Synligere mål for bibliotekarbeidet i Hol kommune.

5 Siden jeg startet som biblioteksjef kort tid før overgangen fra ABM-U til NB som ansvarlig for nasjonale oppgaver har jeg ikke så mye å si om hvordan ABM-U fungerer i forhold til NB. På ønskelisten min for NB er tydelige nasjonale ordninger – nasjonalt lånekort er bra. Det nye biblioteksøket håper jeg at det fortsatt skal gjøres en del arbeid med. Søknadsfrister og midler for prosjekt har blitt tydeligere hvordan skal foregå, så det synes jeg er på rett vei.

Moss bibliotek

Biblioteksjef Beate Aakerøy:

3 Internt: Jeg håper å få til gode systemer som kan gi god oversikt over aktiviteter, arrangementer, prosjekter, med ansvarspåtegnelse og tidsangivelse. Savner et godt prosjekt- og styringsverktøy! Ellers er det et uttalt mål å få flere aktive lånere, og mer besøk og økt utlån.

Bedre markedsføring/synliggjøring/formidling både i lokalet og utenfor biblioteket. Spisse dette mot konkrete kundegrupper.

5 Slik jeg ser det har overgangen gått ganske greit, jeg tror at NB har både kompetanse og vilje til å gjøre jobben. Samtidig er det et tankekors at det nå er få ansatte igjen i NB som jobber med bibliotekutvikling, det var så vidt jeg husker flere som gjorde denne jobben i ABM.

Stavanger bibliotek

Kulturhussjef Marit Egaas:

3 2013 blir merkeår i Sølvbergets historie. I løpet av våren åpner SF kino tre nye saler for publikum, noe som betyr en betydelig utvidelse av kinotilbudet på Sølv-

berget. Bare noen måneder seinere åpner biblioteket sitt nye tilbud i første etasje, hvor publikum får et enda mer tilrettelagt og bredere tilbud. Her vil det være smakebiter fra hele bibliotekets samlinger, digitale tjenester, varierte sitteplasser, utstillingsområde og arrangementsarena. Vi gleder oss til å åpne byens nye dagligstue for nye og trofaste besøkende

5 Storbybibliotekene har jevnlig møter med Nasjonalbiblioteket for å drøfte ulike spørsmål. Nasjonalbiblioteket ser på storbybibliotekene som en viktig ressurs når det gjelder bibliotekutvikling, og vi har god dialog med dem.

I 2013 MÅ det bare komme avtaler som sikrer utlån av e-bøker i bibliotekene. Vi føler oss på sidelinja i denne saken, og at vi ikke oppfyller forventningene fra våre brukere – eller Biblioteklovens formålsparagraf.

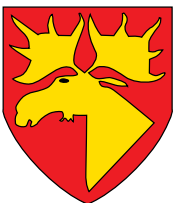

Bergen offentlige bibliotek

Biblioteksjef Leikny Haga Indergaard:

3 Mer utadrettet virksomhet, arrangementer med kvalitet og bedre besøk.

5 Av habilitetshensyn valgte Haga Indergaard å ikke svare på dette punktet.

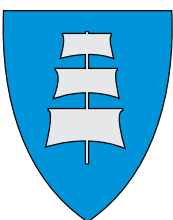

Namsos bibliotek

Biblioteksjef Mimi Havig:

3 Biblioteket vil prøve Bok i butikk etter Vindafjords eksempel. Og vi ønsker fortsatt å satse på barn og unge – de er framtiden og de liker å være på biblioteket. Og mer fokus på kassering!

5 Jeg er ikke helt sikker på at jeg helt forstår den enorme fokuseringen på digitalisering. Jeg savner fagheftene som ABM skrev. Biblioteket hadde fått et fint samarbeid med museet som selvfølgelig har fortsatt, men det er ikke prioritert på samme måten lengre. Vi får fine plakater. ABM var på en måte mer synlig for oss små folkebibliotek.

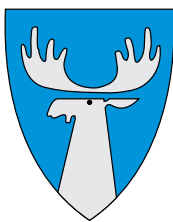

Larvik bibliotek

Biblioteksjef Mette Kristin Gjerdrum:

3 Enda mer formidling av litteratur til voksne både i biblioteklokalet og utenfor biblioteklokalet. Kassering.

5 Skulle gjerne sett mer engasjement i forhold til e-bokutlån og merkevarebygging av bibliotekene.

Tynset bibliotek

Biblioteksjef Tone Thorsen Stræte:

3 Tynset kulturhus og bibliotek har i år 25-årsjubileum. I samarbeid med Kulturkontoret vil biblioteket fortsette våre arrangementer for barn og voksne. Utadrettet formidling er også å vise seg på nett. Vi vil bygge videre på lesebloggen vi nå driver sammen med de 5 andre folkebibliotekene i Nord-Østerdal. Det er viktig å ta vare på det gode og tette samarbeidet som Nord-Østerdalskommunene har.

Tynset bibliotek vil arbeide videre med prosessen som allerede er startet, med å prioritere og definere klare mål for virksomheten ved Tynset bibliotek.

5 Jeg synes det er stor avstand fra vårt folkebibliotek til Nasjonalbiblioteket, men tenker ikke så mye på dette i hverdagen. Nasjonalbiblioteket bør roses for den raske og gode servicen de yter ved fjernlån.

Sambok er nå nedlagt. Jeg er usikker på hvor god erstatning Nasjonalbibliotekets Biblioteksøk er for folkebibliotekene.

Til slutt vil jeg nevne at jeg savner et overordnet organ for bibliotekdatasystemene. Den altfor raske innføringen av Norgeslån ser jeg som et resultat av at det ene store bibliotekdatasystemet i Norge ikke samarbeidet med andre. Et overordnet organ kunne planlagt Norgeslån bedre. Da kunne Norgeslån blitt en tjeneste bibliotekene samlet kunne gått ut med, som god bibliotekreklame.

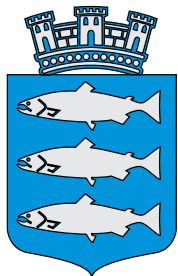
Kristiansand folkebibliotek

Biblioteksjef Anne Kristin Undlien:

3 Bygge opp Kristiansand folkebibliotek som litteraturhus, læringsarena, møteplass og som en attraktiv samarbeidspartner.

5 Jeg skulle ønske Nasjonalbiblioteket hadde større visjoner for folkebibliotekene. Rent konkret ønsker jeg også at Nasjonalbiblioteket setter av en større stillingsressurs til utvikling av folkebibliotekene i Norge, og bygger opp sin kompetanse på folkebibliotekområdet. Jeg tror Nasjonalbiblioteket kan ha mye å lære av den danske Kulturstyrelsen på folkebibliotekområdet. Når det er sagt opplever jeg Nasjonalbiblioteket som en god samarbeidspartner

i de prosjektene jeg har vært involvert i som har mottatt støtte fra NB, jeg er godt fornøyd med plakattutstillinger laget av Nasjonalbiblioteket til folkebibliotekene, og jeg synes Nasjonalbiblioteket har vært flinke til å framstå som en synlig aktør i mediebildet.

Mandal bibliotek

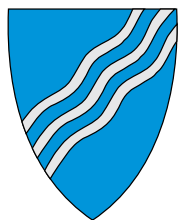
Biblioteksjef Leon Bang-Hetlevik:

3 Ønsket opprinnelig var å gjøre mer av alt i 2013. Siden vi åpnet i nye lokaler 6. mars 2012 har vi brukt 2012 som et testår hvor vi har prøvd oss med forfattertreff og skrivekurs. Begge ble suksesser og særlig forfattertreffet viste at det er et utsultet publikum der ute som nesten ikke kan vente på at Mandal skal få et "litteraturhus". Det er også press for å utvide åpningstidene. Og det er et klart behov for å utvikle hjemmesiden.

Sammenfattet kan vi si at jeg ønsker mer aktiv formidling i 2013, i form av å la leserne møte forfatterne, i form av bedre eksponering av populære og spennende titler på hjemmesiden vår, og i form av å legge til rette for at flere skal rekke å ta turen innom ved å utvide åpningstidene.

Alt dette ser dog mørkt ut på grunn av den økonomiske situasjonen.

5 Jeg var ny som bibliotekar da NB tok over, og har hatt lite tid i arbeid under ABM-utvikling. Jeg kan derfor ikke uttale meg om ABM. Men jeg syntes NB gjør en god jobb. Depotbiblioteket leverer fjernlån raskt, NB ser ut til å jobbe hardt for å følge med i den digitale utviklingen (med varierende hell, men her syntes jeg forsøket er det viktige...). Ja, jeg er i det store og hele fornøyd med NB.

Modum bibliotek

Biblioteksjef Elin Mariboe Hovde:

3 Jeg kommer til å fortsette arbeidet med personalet slik jeg har gjort den siste tiden.

Jeg håper å få mer tid til statistikken og fortsette å jobbe fram et bedre styringsverktøy med statistikkgrafter.

Dernest håper jeg vi får barnehagebibliotek i de siste fem barnehagene i kommunen.

Jeg håper også at de økonomiske rammene vi har i år ikke skal bremse oss alt for mye når vi ønsker å jobbe med bibliotekutvikling. 2013 er det smaleste året jeg har vært med på hva økonomi gjelder, men med mye positivitet i staben håper jeg vi skal oppleve dette året også som et fint år for oss.

5 Jeg synes ikke vi har merket så mye til overgangen ute i de mellomstore og mindre bibliotekene. Jeg har vært på en nasjonal lederkonferanse, og fikk da inntrykk av at det finnes en vilje til bibliotekutvikling på toppen, men at visjonene ikke strekker seg langt nok.

Jeg skulle gjerne sett at Staten så mer på hvordan bibliotekene kan være med å påvirke samfunnsutviklingen, og på viktigheten av et godt samarbeid bibliotek/skole.

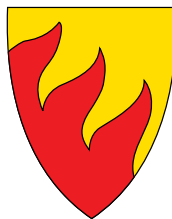

Sogndal bibliotek

Biblioteksjef Signe Witsø:

3 Vi håper først og fremst å halde aktiviteten oppe med dei aktivitetane vi har hatt tidlegare år. Skal ha stor markering av Språkåret 2013 no i vinter med 1. eit kveldsarrangement i samarbeid med Sogndal mållag med foredrag, diskusjon allsong med meir, 2. forfattarbesøk for vaksne med ein nynorskforfattar, 3. skrivekurs for alle 9.klassingane i kommunen med ein nynorskforfattar og forfattarbesøk med nynorskforfattar for alle 3.klassingane i kommunen. Skal òg markere stemmerettsjubileet og vi skal ha eit lokalhistorisk laurdagsarrangement med tema i høve 250-årsjubileet for Sogn og Fjordane fylke.

5 Vi har ikkje merka noko spesielt til overgangen. Søknader om prosjektmidlar ser ut til å fungere omlag som før. Dei lagar fine "nettutstillingar" jmf. Egner akkurat no og ikkje minst er vi svært nøgde med dei plakattutstillingane vi har fått frå dei - gratis til og med. Biblioteksøk slit vi med enno - får sjå etter kvart om det vert ein god nok arvtakar etter sambok.

Sør-Varanger bibliotek

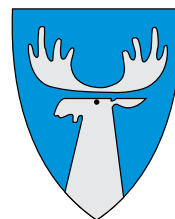
Virksomhetsleder Hildur Eikås:

3 2013 blir et krevende år. Vi har fått ytterligere reduksjon i vår budsjettramme på grunn av kommunens vanskelige, økonomiske situasjon. Det innebærer nedleggelse av Bugøynes og Svanvik bibliotekfilial og reduksjon av tjenestetilbudet ved hovedbiblioteket. Mye av min tid vil gå med å håndtere dette. Det er selvfølgelig ikke noe jeg ønsker å bruke tid på, men en realitet. I 2013 skal vi avslutte et prosjekt i forbindelse med Den Kulturelle Nistepakke, med et leseløft til arbeidslivet. Da vil vi blant annet få en god forfatter på besøk, som skal besøkte utvalgte arbeidsplasser og også et åpent arrangement for andre arbeidstakere. Dette takket være midler fra Nasjonalbiblioteket på kr 120 000 til prosjektet. Jeg er også svært mye in-

volvert i samarbeid med russiske bibliotek fra Nikel til Murmansk. I 2013 er det 20 års jubileum for etablering av Barentsregionen, og vi vil markere det med blant annet utstillinger, som viser vårt mangeårig arbeid på området. Ja, faktisk begynte vi vårt grenseoverskridende samarbeid før etablering av Barentsregionen.

5 Det er et spørsmål jeg ikke har tenkt så mye på. Men jeg savner mer forutsigbarhet med hensyn til den årlige statistikken. Før kom alltid skjemaganske så presist ved årsskiftet, nå varierer det og det er litt ugreit, synes jeg. Jeg synes muligheter til prosjekstøtte fra Nasjonalbiblioteket er veldig bra, og det er veldig viktig å også kunne støtte mindre og mellomstore bi-

bliotek. Det er noe staten bør ha i mente, noe de har gjort nå synes jeg. Vi er ikke tjent med at vårt langstrakte land skal ha noen få, men meget gode bibliotek. Det er flott med nye, flotte bibliotek, men vi har en desentralisert beboelse i Norge og det er ikke lett å forsvare bibliotekets posisjon i samfunnet under økonomisk krevende tider. Stadfesting av møteplassfunksjon og formidling i loven vil være viktig. Jeg synes Staten gjør et flott arbeid med markering og utstillinger av diverse forfattere, som for eksempel Thorbjørn Egner og Dag Solstad. Fortsett med gode digitale utstillinger og plakater, som bibliotek kan bruke. Det hjelper godt på i det daglige. Det er fornuftig bruk, som kommer felleskapet til gode.

Trondheim folkebibliotek

Biblioteksjef Berit Skillingsaas Nygård:

3 Dette året har vi større fokus på biblioteket som veileder i det digitale samfunnet. Men vi håper også at vi stadig skal bli bedre på å programmere og å gjennomføre ulike arrangement.

5 Jeg har kun jobbet i bibliotek i 4 år og har dermed liten erfaring. Jeg ønsker et statlig nivå som har klare tanker for hvordan biblioteket skal bli framover. ■

Les hele spørreundersøkelsen på www.bokogbibliotek.no

Mot omkamp om frie bokpriser i Danmark

» Det kan gå mot omkamp om de frie bokprisene i Danmark etter at styrelederen og den administrerende direktøren i landets største forlag, Gyldendal, i en kronikk i avisen Politiken sist i januar skrev at de frie bokprisene har ført til økt nedlegging blant danske bokhandlere, «bestselgerisme» og litterær ensretting. Derfor var det behov for et kulturpolitisk inngrep, som ruller deler av liberaliseringen tilbake og setter en stopper for de frie bokprisene, mente styreleder Poul Erik Tøjner og administrerende direktør Stig Andersen.

Også forlaget Lindhardt og Ringhof og den danske bokhandlerforeningen har ifølge avisen Information vært på tilbaketog fra de frie bokprisene, som de i sin tid selv var med på å innføre. I 2012 måtte imidlertid 21 bokhandler stenge, og flere mellomstore danske byer har i dag ikke lenger noen bokhandel.

Forlagene og bokhandlerne får imidlertid, også ifølge Information, ingen støtte hos det danske Forbrugerrådet. Rådet mener at liberaliseringen av bokmarkedet har vært en utpreget gevinst for forbrukerne, og ser ingen

grunn til å gå tilbake til fastpriser. I stedet for å tviholde på gårsdagens løsninger, bør bokbransjen derfor i stedet utnytte de mulighetene liberaliseringen og den nye teknologien nå gir dem.

Sjefkonsulent Martin Salamon i Forbrugerrådet mener derfor at forlagenes nye innvendinger minner om platebransjen, som for ti år siden helst ville rulle hele den digitale tidsalderen tilbake. Han sier også at det gjenstår å få dokumentert at det blir utgitt mindre kvalitetslitteratur i Danmark enn tidligere – og i alle tilfeller bør forbrukerne ikke betale overpris for bøker. ■

Fredrikstad innvier litteraturhus til 100 millioner

Mens byens fotballag har rykket ned, rykker Fredrikstad samtidig opp til eliteserien i norsk kulturliv. Fredag 25. januar ble nemlig Norges andre litteraturhus innviet, under store festligheter. Huset, som ligger sengtralt plassert i Storgata, har kostet 100 millioner kroner. Summen kommer i sin helhet kommer fra eiendomsselskapet Fredriksborg Eiendom, som blir drevet av Morten Olav Fredriksen og hans mor Tine Fredriksen.

Morten Olav Fredriksen sier til Aftenposten at selskapet ikke har satt penger inn i prosjektet for å gå med stort overskudd, men ser på investeringen som en gave til Fredrikstad og Østfolds kulturliv. Han er fornøyd dersom driften etter hvert kan gå i balanse.

Den offisielle åpningen ble foretatt av Fredrikstads ordfører Jon-Ivar Ny-

gård under stor festlighet, der Tine og Morten Olav Fredriksen sto i sentrum. Blant gjestene var blant andre den kjente engelske feministforfatteren Fay Weldon og de norske forfatterne Gerd Brantenberg, Jon Michelet, Torill Brekke, Atle Næss og Klaus Hagerup, samt en lang rekke medie- og politikerprofiler, med tidligere stortingsrepresentant og datatilsynsdirektør Georg Apenes i spissen.

Til stede var også styreleder Erik Rudeng i stiftelsen Fritt Ord, som har skutt inn 2 millioner kroner til driften av huset i 2013. Flere medier understreket også at Fredrikstad i og med

Foto: Litteraturhuset i Fredrikstad.

åpningen slo kulturbyen Bergen med en uke, ettersom litteraturhuset der først skulle åpnes helgen etter.

Bergen får sin litterære storstue

Etter fem år med planlegging ble Litteraturhuset i Bergen endelig åpnet 31. januar.

- Huset skal være en rendyrket debattarena, og er det noe sted det burde være levedyktig, er det i Bergen, sa byrådsleder Monica Mæland under åpningen.

Under åpningen viste Monica Mæland til husets plassering.

- Vi skal få et levende hus i hjertet av byen. Det skal også være et hus for å lytte - den delen er jeg mer spent på, sa hun ifølge Bergens Tidende i åpningstalen.

Hovedgjestene på åpningsdagen var forfatterne Paul Auster og Siri Hustvedt (bildet).

Jakten på Tussetind

Det var en gang en fjelltopp som hadde forvillet seg...

Feilplassert. Midtre Holåtind med den feilplasserte Tussetind til venstre.

Endelig. På toppen!
Relsen Larsen t. v. og
Beate Heilemann t.h.

Det er vel ikke så ofte at tre bibliotekarer drar av gårde med fjellutstyr, kart og gamle dokumenter og sjekker en feilplassert topp i Turkartserien fra Statens kartverk. Vi, Beate Heilemann fra Universitetsbiblioteket i Oslo, Relsen Larsen fra Norsk Teknisk Museum, og undertegnede, var egentlig på topptur som en hyllest til fjellklatreren Therese Bertheau. I 1896 var hun førstebestiger av Austre Holåtind som ligger helt på grensen mellom Oppland og Sogn og Fjordane, og hennes to turkamerater døpte toppen Tussetind til ære for henne. Tinden er på 2043 meter og egentlig ikke vanskelig å bestige. Det er imidlertid kronglete å komme til foten av Holåtindene, og opp til varden er det en rute uten sti,

full av store kampesteiner og nokså ulendt.

Nå er jo en biltur på nesten 40 mil og deretter tre timers tung sti inn til overnattingsstedet Trulsbu, for ingenting å regne i forhold til Bertheaus tur. Hun og følget vandret tjueseks timer uten søvn fra Skjolden i sør til Sota Sæter i nord. To dager etter krysset de den oppstykkete Holåbreen, var som snarest oppe på Tussetind, og dro hele natten videre sørover. Få har fulgt i deres fotspor. Området er øde og goldt og noe av det tristeste vi har sett. Utsikten mot Hestbrepiggane, Sognefjell og Hurrungane er imidlertid formidabel.

Kvinnelig pioner

Turen ble planlagt etter arbeidet med en fersk biografi om

Therese Bertheau <http://www.ub.uio.no/om/skrifter/hefte10.pdf>. Hun var en legendarisk fjellklatrer for over hundre år siden, og en av de få norske kvinner som har fått en topp oppkalt etter seg. Desto verre ble det da vi oppdaget at Tussetind er plassert galt på det siste kartet over Breheimen. Der er den degradert til et lave fremspring på Midtre Holåtind.

Ikke at vi ventet å finne frøken Bertheaus broderte lomme-tørkle inne i varden som de tre bygget i 1896 på Austre Holåtind. Det ville vært et ganske håndfast bevis. Men vi kunne sammenlikne datidens beskrivelse av bestigningen med terrenget vi besøkte.

Hva sier så dr. F. Arentz i sin artikkel i den Norske Turistfor-

» Av Anne-Mette Vibe, tidligere universitetsbibliotekar, UiO.

På toppen. Artikkelforfatter Ann-Mette Vibe puster ut etter tindebestigningen.

enings årbok fra 1897? Følget kom nordfra, og de skulle avgjøre om en bestigning skulle foretas på toppen til høyre (Midtre) eller den til venstre (Austre). Thorger Sulheim er tredje-mann i gruppen.

”Komne længere frem paa bræen, den ene tilhøre i flugt med den allerede passerede tind, men adskilt fra den ved et langt stykke af bræen, den anden ret frem og lidt tilvenstre. Vi bestemte os til at bestige denne sidste tind, der hævde sig op tilsyneladende midt på bræen og blev antaget for den paa kartet afsatte isolerede tind midt paa bræen. Kl 6.30 naaede vi foden af tinden, efterat vi under vor 21/2 time lange brævandring var gaaet over henved hundrede mindre og større sprækker. Her fra bandet, hvor bræen paa den anden side falder steilt ned, var der en glimrende udsigt over Jotunheimen ; her byggedes en varde. Saa gik vi i god ur paa vel 1/2 time op paa top-

pen, der hæver sig c. 15-1700 fod over bræen. Fra bræen saa toppen noksaa skarp og spids ud, men viste sig at være en 50 fod bred og meget langstrakt eg. Her byggede vi da vor varde paa det høieste punkt. S. og jeg døbte tinden Tussetind til minde om vor kjække, uforfærdede frøken Therese Bertheau, den første kvindelige bestiger af Store Skagastølstind. Tussetind blev valgt som en passende forkortelse af det mer tungvinte og desuden altfor lidet norskklingende Theresetind. Fra Tussetind, der antagelig er 6700 fod høi og ligger meget frit, havde vi i den vakre aftenbelysning den mest straalende udsigt over hele Jotunheimen, som jeg nogensinde har set i de 8 somre, jeg har tilbragt i fjeldet. Man saa Jotunheimen, fra Horungen i syd hele tinderækken nordover paa afstand, ikke klods indpaa som ellers, og dertil kom den daarende aftenbelysning (s. 14-15).”

Glimrende engelsk

Et brev fra Therese Bertheau til den berømte engelske klatreren Slingsby ble publisert i *Alpine Journal*. Her beretter Therese om turen ganske knapt, men på glimrende engelsk. Hun var ikke for ingenting språklærer på Nissens Pigeskole og oversetter av engelske bøker.

”The Haalaa-bræ is the most crevassed glacier I have ever seen. Our first object was to climb the eastern Haalaatind. It took us 21/2 hrs. to get to the foot, during which time we had to cross at least a hundred crevasses. The peak was easy and it only took us half an hour to climb it from the glacier. We built a cairn and found no traces of any former visit. My companions gave the peak the name of Tussetind, as an abbreviation of my own name Therese. Tusse or Turse is the Norsk for goblin or sprite (s. 404-5).”

Vi tok altså den letteste ruten – fra sør. Eggen mot toppen er bred, og med et bratt stup til høyre og en slakere skråning til venstre kunne den sikkert konkurrere med Besseggen. Varden på toppen ble nådd med jubelrop, og Statens kartverk er nå varslet om feilplaseringen av Tussetind.

Kilder:

Arentz, F. «*Natterangel i Jotunheimen : en 5 døgns undersøgelsesekspedition*». I Årbok for Den norske turistforening, 1897, s.7–19.

Slingsby, William Cecil. «*Glacier Exploration and new Ascents in Norway in 1896*». I *Alpine Journal*, vol. xviii (1896), s.403–405.

Vibe, Anne-Mette. «*Therese Bertheau – Tindestigerske og Lærerinde*». Oslo: Universitetsbiblioteket i Oslo, 2012. (Skrifter fra Universitetsbiblioteket i Oslo; 10). ■

Reagerer på samlokalisering

» I Trondheim er diskusjonen om litteraturhus i ferd med å bli politisk. Mens initiativtagerne bak litteraturhuset ønsker seg et uavhengig litteraturhus i Huitfeldtgården (bildet), vil nemlig rådmannen lokalisere litteraturhuset sammen med Hovedbiblioteket i Gamle Rådhus. Det er ikke sikkert at denne løsningen er den beste, skriver en gruppe Høyre-politikere i et innlegg i Adresseavisen.

– Hvis politikere og kulturbyråkrater forsøker å trykke en løsning ned over hodene på de involverte, vil vi ikke lykkes. Vi er avhengig av engasjement og en forankring blant alle involverte. Det skaper større livskraft og flere spennende kunstopplevelser, heter det i innlegget.

Bergenserne flittige bibliotekbrukere

» 48 prosent av de 601 spurte bergenserne har ifølge en brukerundersøkelse fra Bergen kommune brukt Bergen Offentlige Bibliotek. 39 prosent kjenner til det relativt nye tilbudet søndagsåpent bibliotek. Så mange som 76 prosent har hørt om Kulturskolen, og 58 prosent kjenner til lokale kulturdager, skriver Bergensavisen.

Kulturbyråd Gunnar Bakke sier at det er positivt at hele 39 prosent kjenner til det søndagsåpne biblioteket. Det er også interessant at tallet for de lokale kulturdagene var så høyt. Samtidig kjente bare 10 prosent til det ganske nye nett-tilbudet Finn din fritidsaktivitet, og bare 2 prosent hadde brukt det.

Kvinnelig tegneseriefestival i Bergen

» Det nye Litteraturhuset i Bergen, skal i september åpne dørene sine for kvinnelige tegneserieforfattere fra hele verden. Da går nemlig tegneseriefestivalen Raptus av stabelen, for attende gang, forteller festivalgeneral Arild Wærness begeistret til Bergensavisen.

Festivalen blir støttet av Bergen kommune og Norsk Kulturråd, og Wærness sier at den i år har hentet inn tretten vanvittig dyktige serieskapere som tilfeldigvis er kvinner. Tegneseriefaget har vært dominert av menn i 130 år, og det skulle bare mangle at ikke kvinnene slipper til på hundreårsjubileet for kvinnelig stemmerett i Norge.

Kvinnelig tegneseriefestival i Bergen

» Det nye Litteraturhuset i Bergen, skal i september åpne dørene sine for kvinnelige tegneserieforfattere fra hele verden. Da går nemlig tegneseriefestivalen Raptus av stabelen, for attende gang, forteller festivalgeneral Arild Wærness begeistret til Bergensavisen.

Festivalen blir støttet av Bergen kommune og Norsk Kulturråd, og Wærness sier at den i år har hentet inn tretten vanvittig dyktige serieskapere som tilfeldigvis er kvinner. Tegneseriefaget har vært dominert av menn i 130 år, og det skulle bare mangle at ikke kvinnene slipper til på hundreårsjubileet for kvinnelig stemmerett i Norge.

Ny biblioteksjef i Bærum

» Trine O. Schøning fra Stabekk er ansatt som ny biblioteksjef i Bærum. 49-åringen kommer fra stillingen som salg- og markedsdirektør Biblioteksentralen. Hun har utdanning innen markedsføring og ledelse, og har kunnskap om bibliotek over hele Norge, skriver Budstikka.

Schøning sier at hun gleder seg til å være med å drifte og utvikle landets femte største bibliotek.

– Bibliotekfolk fra hele Norge følger Bærum bibliotek. Jeg jobber mye med e-bøker, men synes fysiske bøker fremdeles er viktig. Biblioteket er et viktig møtepunkt, sted for nyhetsoppdatering, med mange spennende tilbud, sier hun til Budstikka.

Innholdsrikt.
Bokhandelen består
av ett rom fullt av
bøker. De fleste
besøkende er turister
og utlendinger.

Bokhandleren i Jerusalem

En litterær oppblomstring er på vei i østre Jerusalem. Bokhandlere åpner. Et bibliotek med palestinsk litteratur er under planlegging. Og snart skal det innvies et litteraturhus etter norsk modell. Frøene ble sådd av bokhandleren på det tradisjonsrike American Colony Hotel.

AV BENGT SIGVARDSSON (TEKST) OG ANDERS PAULSSON (FOTO)

En knapp kilometer fra trengselen i de gamle gatene i østre Jerusalems ligger American Colony Hotel. Der holder blant annet Munther M. Fahmis internasjonalt kjente bokhandel til. Berømmelsen skyldes bestemt ikke butikkens størrelse. På 40 – 50 kvadratmeter er over 5000 boktitler presset sammen. Under vårt besøk gransker et titall potensielle kunder bokryggene i butikkhyllene. Flesteparten av bøkene er internasjonal skjønnlitteratur samt bøker om Midtøstens politikk og historie. En del handler om sterkt Israel-fiendtlige bevegelser som palestinske Hamas og libanesiske Hizbollah. Luisa Coque fra Madrid plukker med seg Sarah Irvings biografi *Laila Khaled – Icon of Pales-*

tinan liberation og serieheftet *A child in Palestine* av Naji al-Ali.

– Noen venner i Spania tipset oss om denne bokhandelen. Her finnes det et interessantere tilbud enn i andre forretninger i Jerusalem, sier Luisa.

Et stykke bortenfor står en mann i 60-årsalderen og blar i en fotobok. Det er noe kjent ved ham. Brikkene faller på plass når han presenterer seg som Mordechai Vanunu, atomteknikeren som avslørte Israels kjernevåpenprogram i 1986. Noe som kostet ham 18 år i fengsel.

– Etter at jeg kom ut i 2004 går jeg hit et par ganger i uken. Her finner man alle viktige nye bøker om Midtøsten, uansett om de er skrevet av israelere, palestinere eller utlendinger, sier han.

Litterært tomrom

Lengst inne i butikken står eieren Munther M. Fahmi bak salgsdisken og fjerner teip fra esker med nyankomne bøker. Munther er palestiner. Han er født og oppvokst i østre Jerusalem, men reiste som 19-åring till USA for å studere. Det varte til 1997 før han reiste hjem igjen.

– Oslo-avtalen i 1993 mellom PLO og Israel gjorde meg meget optimistisk. Jeg trodde virkelig at det skulle bli fred og bestemte meg for å vende hjem, forteller Munther.

Til å begynne med visste han ikke hva han skulle sysle med.

– Men etter en stund innså jeg at det ikke fantes noen god engelsk bokhandel i Jerusalem. Det fantes en stor israelsk bokhandlernetkjede, som nesten hadde monopol, men deres utvalg var veldig høyrevridd og pro-israelsk. Det fantes helt enkelt et tomrom som behøvde å fylles, sier han.

Miljø med aner

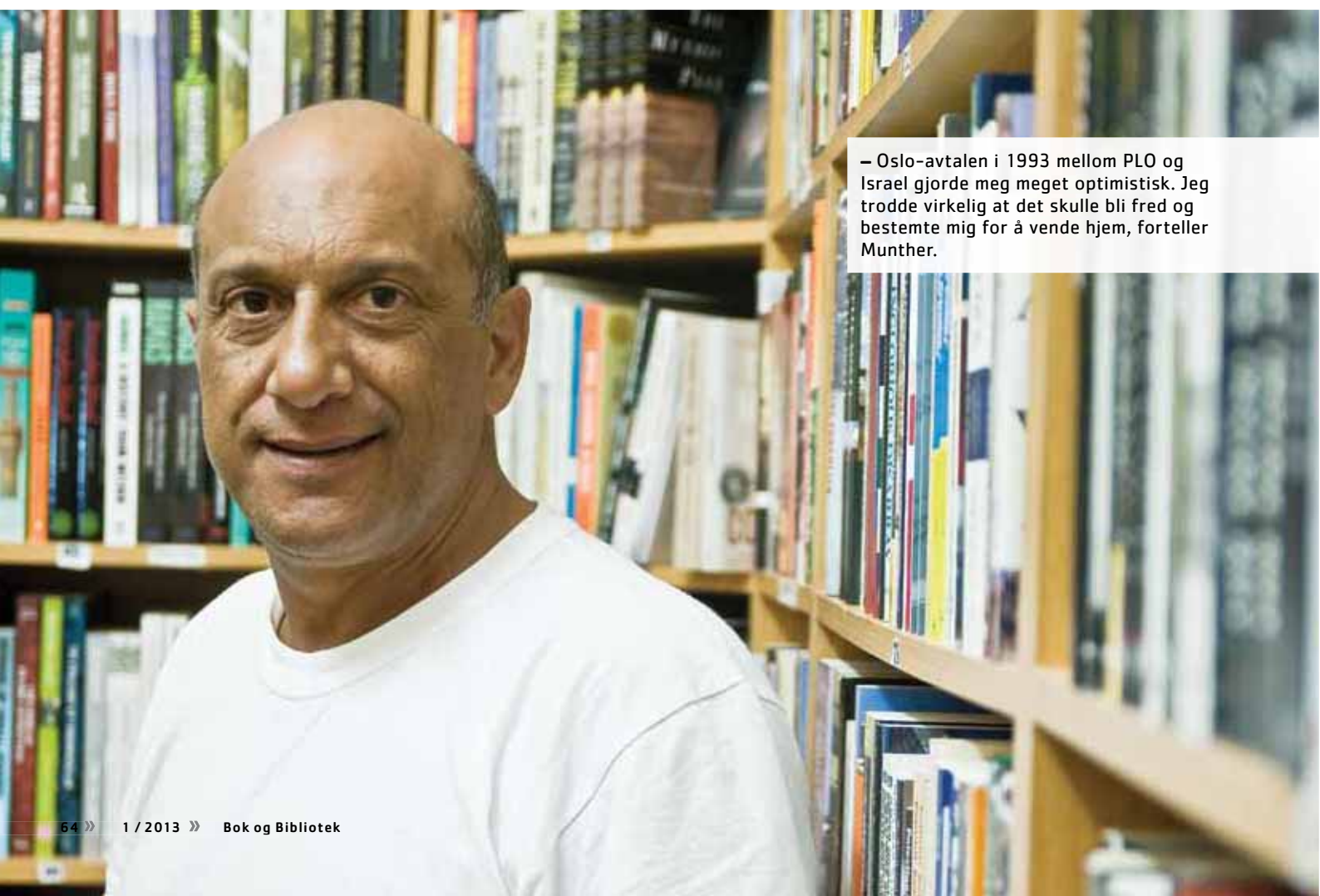
I 1998 åpnet han bokhandelen. Ryktet om at den hadde Jerusalems beste tilbud av engelsk skjønnlitteratur og de sentrale verkene om Midtøsten-konfliktene, spredte seg raskt. I kjølvannet åpnet flere andre bokhandler i østre Jerusalem. Munther arrangerte blant annet litteraturkvelder, og butikken ble snart et bindeledd mellom israelske, palestinske og utenlandske intellektuelle.

– Jeg tror ikke at virksomheten kunne fungere like bra et annet sted. Hotellets historie passer til denne typen bokhandel, sier han.

American Colony Hotel, som ligger i grenseområdet mellom østre og vestre Jerusalem, har ry på seg for å være en nøytral oase i en konfliktfylt by. Hotellets historie begynte i 1896 da en koloni av strengt kristne amerikanske og svenske emigranter flyttet inn i et tyrkisk palass som i dag er en del av hotellet. Kolonien ble et populært innkvarteringssted for vestlige pilgrimer og turister. I 1902 begynte man også med hotellvirksomhet. I åre-

Kvalitet. I 1998 åpnet Munther bokhandelen. Ryktet om at den hadde Jerusalems beste tilbud av engelsk skjønnlitteratur og de sentrale verkene om Midtøsten-konfliktene, spredte seg raskt.

– Oslo-avtalen i 1993 mellom PLO og Israel gjorde meg meget optimistisk. Jeg trodde virkelig at det skulle bli fred og bestemte meg for å vende hjem, forteller Munther.

nes løp har forfattere som Leon Uris, John le Carré, Selma Lagerlöf og Graham Green, samt mengder av kjendiser, diplomater og politikere bodd der.

Utvisningstruet

I 2010 så det ut som om bokhandelens dager var over. Munther ble truet med utvisning. Dette hadde imidlertid ikke noe med butikkens tilbud eller kundekrets å gjøre.

– Nei. I løpet av de 14 årene jeg har hatt forretningen har det bare hendt to ganger at bøker er blitt stanset i toll. Da har det dreid seg om mistenksomhet fra enkeltstående tolltjenestemenn. Til sist er alle bøker blitt levert, forteller Munther.

Problemet var at Munthers familie hadde takket nei till israelsk statsborgerskap etter at østre Jerusalem ble okkupert av Israel i 1967. De fikk i stedet permanent oppholdstillatelse. Ifølge israelsk lov kan imidlertid en palestiner som oppholder seg utenlands i mer enn sju år miste oppholdstillatelsen sin. Dette skjedde Munther etter årene i USA. Etter at han kom tilbake til Jerusalem, hadde han oppholdt seg der på turistvisum. Nå meddelte myndighetene ham at de ikke tenkte å forlenge det. Dette førte til en mindre proteststorm. Over 5000 personer skrev under et opprop om at Munther måtte få bli. Blant underskriverne var forfattere som Ian McEwan, Roddy Doyle, John Banville og Henrik Mankell, samt israelerne Amos Oz og David Grossman.

– Jeg tror at ytterst få utlendinger vet hvor lett en palestiner kan miste oppholdstillatelsen sin. Mange ble opprørte da de hørte om saken min. Ettersom mange utenlandske journalister bor her på hotellet og dessuten er mine kunder, fikk jeg stor oppmerksomhet i internasjonale medier, sier Munther.

Muntlig fortellertradisjon

Protestene bar frukt, og i januar 2012 ble Munther innvilget midlertidig

oppholdstillatelse. Forretningene går strålende, men de lokale kundene er i minoritet.

– De fleste av mine kunder er utlendinger. Høyst ti prosent er palestinere og israelere. Det blir i det hele tatt ikke solgt så mange bøker i den arabiske verden. Vi har en mer muntlig fortellertradisjon, sier Munther.

Den arabiske litteraturen var dominert av poesi fram til 1800-tallet da den moderne arabiske prosaen tok form, først og fremst i Egypt. De fleste palestinske forfattere har vært – og er – virksomme i diaspora, som Ghasan Kanafani (1936 – 1972) som fikk sin bok «Mennene i solen» oversatt till flere språk. Munther er imidlertid lite imponert av den palestinske samtidslitteraturen.

– Det er ikke mange forfattere i Palestina, og kvaliteten på bøkene deres er ganske lav. Den gamle garden dør, og ingen nye makter å overta. Derimot finnes det mange palestinske forfattere i utlandet, sier han.

Litteraturhus etter norsk modell

Munther er med på flere prosjekter for å blåse liv i den palestinske litteraturen og interessen for den, blant annet i den årlige palestinske litteraturfestivalen. Han planlegger også å åpne et bibliotek med palestinsk litteratur både fra Israel, Palestina og diasporaen.

– Jeg er sikker på at dette ville gjøre flere palestinere interesserte i litteratur, sier han.

Snart kommer også litteraturhuse- ne i Oslo og Tromsø til å få et søsterlitteraturhus i nærheten av Munthers bokhandel. Prosjektet har pågått i et par års tid i samarbeid med blant andre den norske barnebokforfatteren Lene E. Westerås fra Tromsø litteraturhus og den amerikanske litteraturprofessoren og forfatteren Tony Davis. Lokalene er alt ordnet, og virksomheten skal ifølge planene være i full gang i 2014. Der kommer det blant annet til å finnes skrivebord og forfatterværelser. Det kommer også til

å bli skrivekurs og andre kunstneriske aktiviteter, særlig for jenter og palestinske flyktninger. Internasjonale forelesere og forfattere vil bli innbudt regelmessig.

– Dette kommer til å bli et møtested for forfattere, journalister og intellektuelle, med en god restaurant og en velassortert bokhandel. Men bokhandelen på hotellet kommer jeg aldri til å stenge, slutter Munther.

Munther anbefaler

* *Palestinian Walks*, av den palestinske forfatteren Raja Shehadeh.

«En god skildring av hvordan det palestinske landskapet er blitt forandret av veisperringer, skillemuren, bosetninger med mer.»

* *The Blue Mountain*, av den israelske forfatteren Meir Shalev.

«En roman om fire russiske bosetteres liv i «det lovede landet». En utmerket samtidsskildring av dagens Israel/Palestina.»

Bokhandelen og annet i naboskapet

* American Colony Hotel ligger på Nablus Road 23, i bydelen Sheikh Jarrah. Bokhandelen holder åpent hver dag fra 10.00 til 20.00. For info om hotellet se: <http://www.americancolony.com/>

* Damaskus-porten ligger 15 minutters spasertur fra bokhandelen. Der venter gamle Jerusalems basarer, historiske bygninger og religiøse steder som Klagemuren, Via Dolorosa etc.

* *Educational Bookshop* er en annen god bokhandel. Den ligger på Salah ed-Din Street 19 (Ti minutters gangavstand fra American Colony) og har et stort utvalg av bøker og dvd-er om Midtøsten, samt skjønnlitteratur, ko-kebøker, reiseskildringer mm. Her finnes også en kafé som er et populært møtested for litteraturelskere. Åpningstider: 08.00 – 20.00 daglig. ■

Jakten går videre – i verdens biblioteker

Jan-U Sandal har sett det som en stor oppgave å formidle kunnskap om innovasjon via mange av verdens biblioteker. Han gir her noen glimt fra ferden.

I 2003 disputerte jeg for den filosofiske doktorgrad i økonomisk historie ved Lunds universitet i Sverige. Tittelen på avhandlingen var ”Jakten på Entreprenøren - Kan Joseph A. Schumpeters teori benyttes til å identifisere og differensiere entreprenører i det 21. århundre?”

Jakten går videre. I 10 år har undertegnede formidlet den verdifulle nye kunnskapen og bidratt til spredning av uavhengig internasjonal vitenskap, ikke bare i de nordiske farvann, men over hele verden. Det er likevel åpenbart at ikke alle vitenskapsmiljøer, vitenskapelige forskere som allmenne brukere av biblioteker har tilgang til relevant og verdifull litteratur i det omfang som er ønskelig og hensiktsmessig.

Innovasjon og entreprenørskap er fagfelt som krever bred medvirkning fra folk flest for at samfunnet skal utvikles i demokratisk retning og nettopp derfor er spredning av informasjon, gjerne i bokform og i artikler, av stor betydning. Hva finnes av engelskspråklig litteratur innenfor innovasjon, entreprenørskap og sosialt entreprenørskap i verdens biblio-

teker, og er det interesse for å anskaffe mer?

Et aktuelt tema

Europa rystes ved inngangen til 2013 av en hyperarbeidsledighet vi sjelden har sett maken til og mer enn 120 millioner EU borgere lever under fattigdomsgrensen. Mer enn 46 millioner mennesker er uten arbeid i de vestlige statene og frykten for oppløsningstendenser og elendighet er stor. Samtidig er den klassiske fattigdom og undertrykkelse stadig tilstedeværende i store deler av verden. Det er åpenbart at verken det politiske system eller kunnskapsindustrien har forutsetninger for å skape nye muligheter for produksjon og vekst slik at den pågående krise og den sedimenterte ubalanse blant folkene kan finne en løsning. Politiske motstandere står mot hverandre i en dragkamp og akademikere slåss seg imellom mot de respektives dogmer. Resultatet blir en uløst situasjon og akselererende arbeidsledighet med et stadig økende trusselbilde om nød og grusomheter.

Politisk korrupsjon og byråkratiets utilstrekkelighet, som ofte trekkes frem som forkla-

ringer til stagnasjon og undergang, er i seg selv ikke nok som forklarende årsaker til den ugunstige utviklingstendens. Analyse av mangel på skaperlyst og innovasjonskraft i befolkningen har stor verdi når man legger et langt historisk perspektiv i økonomisk og sosial samfunnsutvikling lunder lupen. Innovasjon og entreprenørskap er derfor alltid et aktuelt tema for styrking og utvikling av demokratiet, ikke bare i vår tid, men slike faktorer forklarer også på en utmerket måte utviklingen frem til denne dag og har stor verdi som utviklingstendens for fremtiden.

Innovasjon og sosialt entreprenørskap

Innovasjon gjør alle ting nye og leder samfunnet inn i en demokratisk utviklingsbane. Innovasjon betyr å gjøre noe man før ikke kunne, eller ikke kunne gjøre like godt eller like lønnsomt. Innovasjon oppstår når nye kombinasjoner av første og andre produksjonsfaktor i en produksjonsrekke finner sted og innebærer at det fysiske produkt ved en vare eller tjeneste øker. Den som iverksetter en innovasjon og høster entrepre-

Av Fil. Dr.
Jan-U. Sandal

Nasjonalbiblioteket i Alger.
Biblioteket har kapasitet til 10 mill. bøker.

nørprofitten betegnes som entreprenør (av fransk å etablere, starte noe). Den vanligste form er forretningsentreprenør, en person som jobber i næringslivet.

I verdens biblioteker

I 2003 var de nordiske land fortsatt uten en vitenskap om sosialt entreprenørskap. Feltet var urørt, både vitenskapelig og praktisk. Min oppgave ble derfor å åpne feltet sosialt entreprenørskap både som et vitenskapsområde innenfor innovasjons- og entreprenørskapsforskningen og som praksisfelt i form av formidling basert på internasjonal uavhengig vitenskap.

I 2012 tok jeg et nytt skritt som en selvstendig aktivitet; jeg ønsket å bidra til internasjonal spredning av forsknings- og praksisfeltet via biblioteker og universiteter. Jeg besøkte 25 insti-

tusjoner i 20 land i fire verdensdeler. Landene er (for å nevne noen): Sverige, Finland, Kina, Mongolia, Belize, Guatemala, El Salvador, Honduras, Nicaragua, Algerie, Tsjekkia, Ukraina og Litauen. Året er ikke tilfeldig valgt, det markerer 100 år etter utgivelsen av førsteutgaven av Joseph A. Schumpeters *Theorie der Wirtschaftlichen Entwicklung* (teorier om økonomisk utvikling) som ble publisert på forlaget Duncker & Humbolt i Leipzig 1912.

Joseph A. Schumpeter regnes blant mange som den viktigste økonom og introduserte med sin bok *entreprenøren* som en sosial agent i økonomien, noe som var helt nytt i tyskspråklig økonomisk sammenheng. Hans ettermæle omkranses med betegnelser som verdenskjent økonom, minister, sosialfilosof og humanist og han siteres av tusenvis av fremstående forskere ver-

den over. Riktignok startet mitt arbeid med internasjonale kontakter på et langt tidligere tidspunkt og hvis alle besøk skal tas med blir listen over land, kontinenter, biblioteker og universiteter langt mer omfattende enn hva plassen tillater i denne artikkelen.

I Joseph A. Schumpeters fotspor

Det er en åpenbar fordel å starte denne presentasjonen ved først å gå til områdene for den moderne innovasjons- og entreprenørskapsforskningens kilde; Triest (i dag Trest i Tsjekkia) og Chernowitz (i dag Chernivtsi i Ukraina), henholdsvis Joseph A. Schumpeters fødested og den by hvor han tiltrådte sin første post som ung professor i 1909. Joseph A. Schumpeter kom fra en familie som over lang tid hadde drevet fabrikkasjon og handel med tekstiler, jern og salt, og Schumpeterfamilien var

Det kommunale biblioteket i San Pedro, Belize.

foregangsmenn og pådrivere for moderniseringen av Triest.

I dag driver kommunen et museum i Schumpeter Haus, ett av husene som Schumpeterfamilien eide. Her bygges nå opp en samling av bøker og artikler på grunnlag av Schumpeters vitenskapelige arbeid. Museets direktør Milina Matulova forteller at museet har gode besøksstall. Det er også særdeles interessant at relativt mange besøkende fra Japan legger turen innom Schumpeterutstillingen. Bevisstheten om verdensarven etter Joseph A. Schumpeter er stor i Tsjekia og den 12. mai 2000 ble den første konferanse avholdt med tittelen ”J. A. Schumpeter – A Politician of Democracy” i nabobyen Jihlava.

Til universitetet i Chernowitz (nå Chernovitsi nasjonale universitet i Ukraina), den gang hovedstad i Hertugdømmet Bukowina og en utpost i keiserdømmet Østerrike-Ungarn, kom Joseph Schumpeter i 1909. Universitetet ble åpnet ved keiserlig dekret den 4. oktober 1875. Det var mens Schumpeter oppholdt seg i Chernowitz han utformet teorien og skrev boken om entreprenøren som sosial agent i det økonomiske system. Dosent Maria P. Dyachuk har nedlagt et stort arbeid i å systematisere Schumpeters arbeider og i 2011 ble andre utgaven av Theorie oversatt til ukrainsk. På økonomisk fakultet har bildet av Schumpeter fått hedersplassen, men hans teorier er

ikke omfattet av undervisningen ennå. Sosialt entreprenørskap, får jeg opplyst, er fortsatt et ubeskrevet kapittel i Ukraina.

Asia

I Asia var det naturlig ut ifra prosjektet å besøke Mongolia og Kina. I Mongolia besøkte jeg universitetsbiblioteket ved National University of Mongolia i Ulan

Bator. Interessen for mine bøker er stor. Sosialt entreprenørskap er ennå ikke et tema på undervisningsplanen og jeg finner ingen spor av litteratur på engelsk i det aktuelle fagområdet.

I Beijing var det naturlig å kontakte Tsinghua universitetet og biblioteket for Humaniora og sosialvitenskap. Biblioteket er nybygget og ble åpnet for bruk i april 2011. Biblioteket er tegnet av Mario Botta og formet som en nøkkel; symbolet for kunnskapens gylne nøkkel. Biblioteket har store samlinger av litteratur på engelsk donert av blant andre journalisten Mr. Epstein og professor Robert Cohn ved Boston universitetet. Litteratur om innovasjon og entreprenørskap er tilgjengelig men sosialt entreprenørskap er foreløpig et nytt felt. I Xian besøkes Xian Jiaotong universitetet. Heller ikke her er det noen oppmerksomhet å spore rundt feltet sosialt entreprenørskap.

Sentral Amerika

San Pedro ligger drøyt to timers reise med speedbåt fra Belize sentrum. Øya har de seneste årene blitt et populært turiststed med et yrende folkeliv. Belize har engelsk som språk og det er ikke vanskelig å finne litteratur om innovasjon og entreprenørskap i bibliotekene. På biblioteket i San Pedro blir interessen stor for sosialt entreprenørskap, og ideene hagler; studiesir-

kler, kveldskurs, oppstart av organisasjoner etc. Nyervervelsen blir stilt opp i en monter og straks er samtalene i gang og flere av bibliotekets besøkende viser interesse.

I Guatemala er interessen for innovasjon og entreprenørskap også stor. I det kommunale biblioteket i Flores finnes ikke så mange kilder på engelsk om entreprenørskap og sosialt entreprenørskap er helt nytt. Bibliotekaren mener at et ikke ubetydelig antall av bibliotekets brukere vil finne temaet interessant, og engelsk vil ikke være til noe særlig hinder i den store sammenheng. Biblioteca Nacional de Guatemala, nasjonal biblioteket i Guatemala, viser frem en ikke ubetydelig samling økonomisk litteratur på engelsk, men jeg finner ikke litteratur om sosialt entreprenørskap. Bibliotekets direktør, Lic. Ilonka Ixmucané Matute, mener spredning av mine bøker vil være til stor nytte for Guatemalas innbyggere.

Tv. Bibliotekaren Julio Penelo J'lores Peters ved det kommunale bibliotek i Flores, Guatemala, og artikkelforfatteren.

San Salvador

På nasjonalbiblioteket i San Salvador jobber Raol Torrento. Han driver blant annet et spesialprosjekt over hele landet med henblikk på å øke interessen for og de språkmessige ferdigheter i engelsk. Han fungerer som tolk på biblioteket og interessen for sosialt entrepre-

nørskap blant bibliotekarene og ham selv er strakt til stede. Også her er sosialt entreprenørskap et urørt fagfelt. Et kattesprang unna ligger Universidad Tecnológica, det tekniske universitet. Her er innovasjon ikke noe ukjent fag, men sosialt entreprenørskap er fortsatt et ikke omtalt emne.

Raol Torrento ved nasjonalbiblioteket i El Salvador, San Salvador.

Honduras

Ingrid Cortes, koordinator for de offentlige bibliotekene i Honduras tar interesse i mot informasjonen og bøkene om sosialt entreprenørskap. Nasjonalbiblioteket er organisert under departementet for kultur, kunst og sport og er lokalisert til bygningen som rommet hjemmet til nasjonalhelten Francisco Morazan. I hovedstaden Tegucigalpa finnes også The National Autonomous University of Honduras (UNAH) som blant annet rommer det medisinske bibliotek og sentralbiblioteket. Patricia Villalobos Marquina er koordinator og tolk ved sentralbiblioteket og opplyser at universitetet snart skal tilby et masterstudium i marketing hvor entreprenørskap skal inngå, men sosialt entreprenørskap er fortsatt et ubehandlet tema.

Managua

Ved Det katolske universitet (UNICA) i Managua vises stor interesse for sosialt entreprenørskap under mitt besøk. Fagfeltet er fortsatt ikke omtalt, men nytten av innovasjon i den sosiale sektor er åpenbar. Det samme forhold uttrykkes under besøket ved Universidad Nacional Autónoma de Nicaragua. Direktør Lic. Maritza Vallecillo Flores

ved Biblioteca Central "Salomon de la Selva" viser stor interesse for fagfeltet.

Afrika

Det nye bygget som rommer Bibliothèque Nationale d'Algérie i Alger har kapasitet til 10 millioner bøker og omfatter i øyeblikket en samling av 2,5 millioner enheter. Forsknings- og informasjonsdirektør Bouzid Khelili er entusiastisk til innovasjon og entreprenørskap, men heller ikke her finner jeg noen spor av sosialt entreprenørskap.

Litauen

Alytaus Kolegija har tatt initiativ til og gjennomført International Study Course in Social Entrepreneurship (course code SE-03-A) for sine studenter, internasjonale studenter og fakultetsmedlemmer som et direkte resultat av spredningen av min litteratur i faget. Sosialt entreprenørskap er et helt nytt akademisk felt ved høyskolen, hvor innovasjon og entreprenørskap allerede er godt innarbeidet. Jeg brakte kurset til Alytus i desember 2012.

Konklusjon

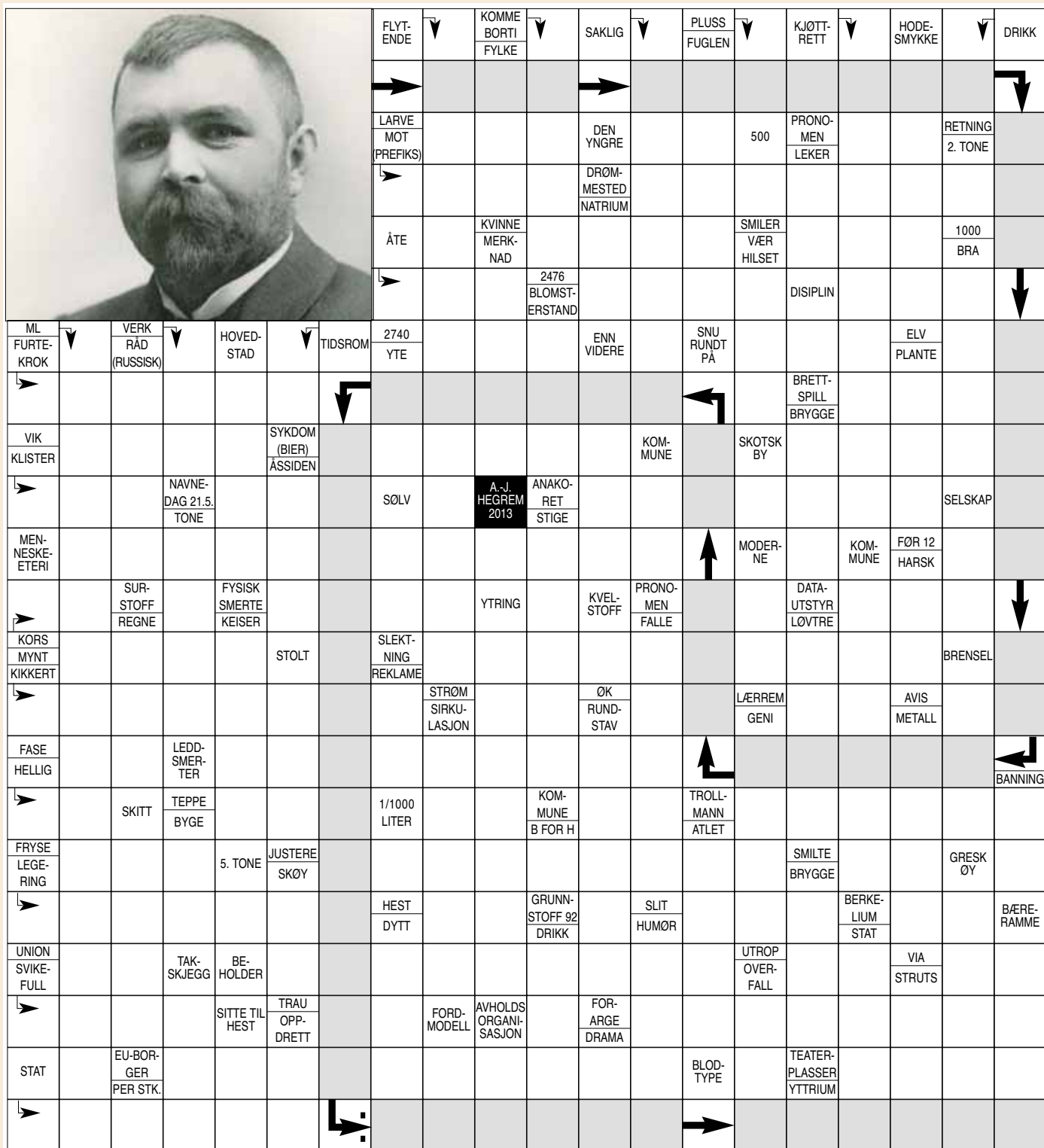
Formidlingen min har bragt ut kunnskap om den alminnelige kvinne og manns muligheter til å delta gjennom praktisk handling og derved direkte kunne delta i de demokratiske prosessers utvikling og forbedring. Den internasjonale uavhengige vitenskap og menneskers medvirkning gjennom innovative handlinger i den sosiale sektor, er vår tids virkemidler i moderniseringen av samfunnet.

Nasjonalbiblioteket i Tegucigalpa, Honduras,

Aktivitetene mine har vist at interessen for sosialt entreprenørskap, både som et vitenskapelig og pragmatisk felt, er stor selv om feltet må betegnes som helt nytt i de omtalte områder. Samtidig er det ønskelig med mer forskning, litteratur og utveksling mellom de ulike land, kontinenter og de Skandinaviske land, både fra bibliotekenes og universitetenes side. Mange tror fortsatt at det er "Presidenten" eller et "Stortinget" som har avgjørende myndighet over vitenskapen og som kan avgjøre forskjellen på rett og galt i vitenskapelige spørsmål. Tanken at vitenskapen ikke er underlagt staten eller "hovedmannen" er ganske fremmed for mange, også for opplyste mennesker, ikke bare i fjernere farnvann men også nær og blant oss selv.

100 år etter Joseph A. Schumpeters banebrytende arbeid er læren om entreprenøren som demokratisk samfunnsutvikler stadig like aktuell. Det er på bakgrunn av det jeg har sett det som en viktig oppgave å bringe kunnskapen ut til verdens biblioteker. ■

Løsningen på kryssordet i nr 6/2012 var:

«På Biblioteknorge-lista går diskusjonen så busta fyker».

Vinneren ble hovedbibliotekar, Svanlaug Takle, Universitetet i Stavanger.

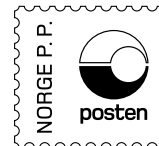
Vi gratulerer med premien, som er et års abonnement på Bok og Bibliotek.

Send løsningen (den markerte setningen) til kryssord@bokogbibliotek.no, innen 28. februar.

Årets gave til rådmannen eller kultursjefen!

Abonnement:
<http://dbpartner.no/bokogbibliotek/>

Returadresse: Bok og Bibliotek
DB Partner AS, Postboks 163,
1319 Bekkestua

Bok og Bibliotek

www.bokogbibliotek.no • Telefon: 41 33 77 86

Papir og nett – i ett

Alle abonnenter får nå full tilgang til en digital utgave av Bok og Bibliotek i tillegg til papirutgaven.

Ved første gangs innlogging på "Min side", kan du logge deg på med abonnentnummer og postnummer.

www.bokogbibliotek.no/minside

Vi anbefaler at du oppdaterer din profil med eget passord og registrerer din e-post, så får du automatisk beskjed når neste utgave er lagt ut.

MinSide

Logg deg inn dersom du allerede er abonnent eller registrer deg som ny bruker og abonner på løsningen som passer best for deg!

Minerva

Bok og Bibliotek er Norges eneste frittstående bibliotektidsskrift. Vi kommer med 6 utgaver i året og bringer regelmessig artikler og intervjuer om bibliotekutvikling, bøker, lesing og formidling, bibliotekdesign og – teknologi, bibliotekpolitikk, forskning og debatt.

Logg inn:

Brukernavn:

Passord:

Logg inn

Ny bruker

Mistet passord

Bok og Bibliotek

Besøk oss online

